

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Lektorutdanning for 8.-13. trinn. Master i nordisk språkvitenskap. Institutt	Vårsemesteret, 2021 Åpen
Forfatter: Sabrina Miranda Gabrielsen (signatur forfatter)
Veileder: Klaus Johan Myrvoll	
Tittel på masteroppgaven: Borhaugdialekten i ulike aldersgrupper. En sosiolingvistisk studie i en liten bygd på Agder. Engelsk tittel: The Borhaug dialect in different age groups. A sociolinguistic study of a small village in Agder.	
Emneord: Sosiolingvistikk, dialekt, talemål, Sørlandet, Borhaug	Antall sider: 94 + vedlegg/annet: 110 Stavanger, 11. mai 2021 dato/år

Borhaugdialekten i ulike aldersgrupper.
En sosiolingvistisk undersøkelse i en liten bygd på Agder

Sabrina Miranda Gabrielsen
Masteroppgave i nordisk språkvitenskap
Institutt for kultur- og språkvitenskap
Universitetet i Stavanger
Våren 2021

Forord

Denne masteroppgaven er siste trinn i min utdanning ved Universitetet i Stavanger. Det har vært et krevende år, og mitt arbeid med masteroppgaven har vært spennende, lærerikt og interessant. Det har krevd mye å gjennomføre dette prosjektet, men jeg har hele tiden fått god hjelp og støtte. Det er derfor mange som fortjener en ekstra takk for at dette prosjektet har vært mulig å gjennomføre.

Jeg vil først takke min veileder, Klaus Johan Myrvoll. Tusen takk for god veiledning og konstruktive tilbakemeldinger. Tusen takk for gode tips og ideer og ikke minst positive tilbakemeldinger som har gitt meg ekstra motivasjon.

Tusen takk til alle informantene mine. Tusen takk for at dere velvillig stilte til intervju. Deres pålitelighet, åpenhet og interesse har gitt meg et godt grunnlag i form av gode data til denne masteroppgaven. Jeg har satt pris på deres nysgjerrighet rundt gjennomføringen av oppgaven og de positive kommentarene dere har gitt meg underveis i arbeidet. Takk for at dere stilte opp.

Denne oppgaven har tatt mye av fritiden min, en tid jeg til vanlig bruker på venner og familie. Tusen takk til mine nærmeste venner som hele tiden har vært positive og stilt opp. Jeg har til tider vært noe vel engasjert, men likevel har dere lyttet og skapt gode samtaler knyttet til oppgaven. Dere har gitt meg motivasjon og støtte, tusen takk for at dere har vært tålmodige og hjulpet meg gjennom hele året.

Tusen takk til min nærmeste familie, takk for at dere hele tiden har hatt troen på meg.

Borhaug, april 2021

Sabrina Miranda Gabrielsen

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	9
1.1 Problemstilling	12
1.2 Struktur i oppgaven	12
2 Listas historie, demografi og geografi	14
2.1 Befolkning	14
2.2 Topografi	15
2.3 Geografi	16
2.3 Det amerikanske Lista	16
2.4 Utvandringen	17
2.5 Arbeid, utdanning og sysselsetting	18
3 Borhaugdialekten	20
3.1 Hva er skrevet om dialekten før?	20
3.2 Sørlandsk	21
3.2.1 <i>Personlig pronomen og nektingsord</i>	21
3.3 Det lydlige	22
3.3.1 <i>Uttale av -r</i>	23
3.3.2 <i>Lenisering</i>	23
3.4 Det grammatiske	24
3.4.1 <i>Infinitiv, et e/a- mål</i>	24
3.4.2 <i>Substantiv</i>	25
4 Teori	27
4.1 Sosiolingvistiske studier	27
4.1.1 <i>William Labov</i>	28
4.1.2 <i>Språklige variasjoner og endringer</i>	28
4.2 Indre drivkrefter i dialektutviklingen	29
4.2.1 <i>Sørlandsk</i>	30
4.3 Sosiale faktorer som pådriver for språkendring	31

4.3.1	<i>Registervariasjon</i>	31
4.3.2	<i>Alder som bakgrunn for talemålsvariasjon</i>	32
4.3.3	<i>Kjønn som bakgrunn for talemålsvariasjon</i>	33
4.3.4	<i>Lokalisering som bakgrunn for talemålsvariasjon</i>	34
4.3.5	<i>Sosiale medier og nettkommunikasjon som bakgrunn for talemålsvariasjon</i>	34
4.4	Indre og ytre faktorer på Borhaug	35
5	Metode	36
5.1	Kvantitativ og kvalitativ metode	36
5.2	Utvalg av informanter	37
5.2.1	<i>Tilfeldig utvalg</i>	38
5.2.2	<i>Snøballmetoden</i>	38
5.3	Innsamling av materiale	39
5.5	Etterarbeid	39
6	Språklige variabler	41
6.1	Variabel 1: Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/	41
6.2	Variabel 2: Uttale av u som o	41
6.3	Variabel 3: Andre endringer av den lydige formen på ord.	42
6.4	Variabel 4: Presens av sterke verb	43
6.5	Variabel 5: Presens av verbet å ha	44
6.6	Variabel 6: Hunkjønn ubestemt form entall	44
6.7	Variabel 7: Engelske låneord	45
6.8	Variabel 8: Spesielle ord og ordvalg	45
6.9	Variabel 9: Spørreord	46
7	Resultater	47
7.1	Forventninger til resultatene	47
7.2	Forklaring til tabellene	48
7.3	Variabel 1: Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/	49
7.2.1	<i>Fordeling etter informantenes alder</i>	49
7.2.2	<i>Ord med ny form</i>	50

7.2.3 Sosial variabel: kjønn	50
7.2.4 Sosial variabel: Arbeid	51
7.4 Variabel 2: Uttale med /u/ i ord med tradisjonelt /o/	52
7.4.1 Ny uttale med /u/ i ord med tradisjonelt /o/ fordelt etter aldersgruppe	52
7.4.3 Ord med ny form	53
7.4.3 Sosial variabel: kjønn	54
7.4.4 Sosial variabel: Arbeid	54
7.5 Variabel 3: Andre endringer av den lydige formen på ord	55
7.5.1 Alder av informanter og ord med ny form	55
7.5.2 Ord med ny form	55
7.5.3 Sosial variabel: kjønn	56
7.5.4 Sosial variabel: Arbeid	57
7.6 Variabel 4: Presens av sterke verb	57
7.6.1 Alder av informanter og ord med ny form	57
7.6.2 Ord med ny form	58
7.6.3 Sosial variabel: kjønn	58
7.6.4 Sosial variabel: Arbeid	59
7.7 Variabel 5: Presens av verbet ha	59
7.7.1 Ny form av verbet å ha.	60
7.8 Variabel 6: Hunkjønn ubestemt form entall	60
7.8.1 Sosial variabel: Alder	60
7.8.2 Ord med ny form	61
7.8.3 Sosial variabel: kjønn	62
7.8.4 Sosial variabel: Arbeid	62
7.9 Variabel 7: Engelske låneord	63
7.9.1 Sosial variabel: Alder	63
7.9.2 Ord med ny form	64
7.9.3 Sosial variabel: kjønn	64
7.9.4 Sosial variabel: Arbeid	65
7.10 Variabel 8: Spesielle ordvalg	65
7.10.1 Sosial variabel: Alder	65

7.10.2	<i>Ord med ny form</i>	66
7.10.3	<i>Sosial variabel: kjønn</i>	66
7.10.4	<i>Sosial variabel: Arbeid</i>	67
7.11	Variabel 9: Spørreord	67
7.11.1	<i>Sosial variabel: Alder</i>	68
7.11.2	<i>Ord med ny form</i>	68
7.11.3	<i>Sosial variabel: kjønn</i>	69
7.11.4	<i>Sosial variabel: Arbeid</i>	69
8	Drøfting av resultater	71
8.1	Språkendringer med alder som sosial variabel	71
8.1.1	<i>Aldersgruppen 60–70 år</i>	73
8.1.2	<i>Aldersgruppen 40–50 år</i>	74
8.1.3	<i>Aldersgruppen 20–30 år</i>	75
8.1.4	<i>Språkendringer</i>	76
8.2	Språkendringer med kjønn som sosial variabel	83
8.2.1	<i>Menn</i>	84
8.2.2	<i>Kvinner</i>	85
8.2.3	<i>Språkendring</i>	86
8.3	Språkendringer med arbeid som sosial variabel	88
8.3.1	<i>Arbeid</i>	90
8.3.2	<i>Variabler med likhetstrekk på tvers av yrkesgruppene</i>	93
8.3.3	<i>Variabler med forskjeller mellom yrkesgrupper</i>	94
8.3.4	<i>Variabler med variasjoner mellom yrkesgrupper</i>	95
8.3.4	<i>Konsekvensene av språkendringene</i>	95
8.4	Språklige variabler og ord med ny form	95
8.4.1	<i>Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/</i>	96
8.4.3	<i>Andre endringer av den lydige formen på ord</i>	97
8.4.4	<i>Presens av sterke verb</i>	97
8.4.6	<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	98
8.4.7	<i>Engelske låneord</i>	98
8.4.8	<i>Spesielle ordvalg</i>	99
8.4.9	<i>Spørreord</i>	99

8.5 Hva kommer språkendringene fra?	99
8.5.1 <i>Lenisering av/ p, t, k/ til /b, d, g/</i>	99
8.5.2 <i>Uttale av u som o</i>	100
8.5.3 <i>Andre endringer av den lydige formen på ord</i>	100
8.5.4 <i>Presens av sterke verb</i>	101
8.5.5 <i>Presens av verbet «å ha»</i>	101
8.5.6 <i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	101
8.5.7 <i>Engelske låneord</i>	102
8.5.8 <i>Spesielle ordvalg</i>	103
8.5.9 <i>Spørreord</i>	103
8.6 Samsvarer resultatene med forventningene?	103
Konklusjon	105
Litteraturliste	107
VEDLEGG 1: Samtykkeskjema	110

1 Innledning

I denne oppgaven skal jeg studere hvilke dialektforskjeller det er mellom ulike aldersgrupper på Borhaug, en liten bygd med rundt 1000 innbyggere. Bygda ligger i Farsund kommune helt sør i Agder fylke. I denne bygda er dialekten preget av både dansk og amerikansk/engelsk. Vi er en bygd ytterst på Sørlandet og bruker bløte konsonanter og skarre-r. Flere amerikanske ord og uttrykk er godt integrert, men en del av disse ordene forsvinner gradvis. Kanskje finnes det enkelte særtrekk ved dialekten som er godt bevart og godt integrert.

Jeg bor selv på Borhaug og har bodd her hele livet. Jeg synes at det er noe helt unikt med dialekten i ytterkanten av kommunen. Det finnes store dialektale forskjeller mellom tettstedene som finnes i kommunen. Det kan hende at bygdefolket er bedre til å holde fast på dialekten fordi det er en større avstand mellom tettstedene i kommunen. Jeg har ved flere anledninger fått kommentarer om hvor i Danmark jeg kommer fra. Når jeg forteller at jeg er en fullverdig nordmann som har bodd hele mitt liv i Norge, blir mange svært overrasket. På bakgrunn av disse kommentarene kan det virke som om dialekten vår har en del fellestrekk med det danske språket. Borhaugdialekten har derfor vekket stor interesse hos meg, og jeg fant tidlig ut at det var dette jeg ville studere i min masteroppgave.

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke Borhaugs særegne dialekt mellom aldersgrupper. På hvilke måter har dialekten endret seg, og hvilke likheter og forskjeller finnes det i dagens dialektform? Jeg vil undersøke både den eldre og den yngre generasjonen for å finne ut hvilke ulike grammatiske former de bruker i dag, hvilke amerikanske ord og uttrykk er bevart og i hvilken retning ser uttalen ut til å gå? Det kommer stadig nye engelske ord inn i det norske språket og kanskje i en noe mer modernisert utgave enn den det utvandrende bygdefolket kom hjem med i midten av 1960-tallet. Bruker den yngre generasjonen noen av de gamle amerikanske uttrykkene som ble integrert i bygdemålet tidlig på 1960-tallet, og finnes det slengord fra det gamle «amerikanske» Lista som den dag i dag kan være populære blant den yngre generasjonen? Blir de tradisjonelle formene brukt, eller har de blitt erstattet av nye former?

Jeg vil i denne oppgaven gjennomføre en sosiolingvistisk undersøkelse hvor sosiale aspekter har en innvirkning på språket i et samfunn og i denne oppgaven dreier det seg om Borhaug. Mennesker blir påvirket av omgivelsene og vi tar i bruk ord og uttrykk som vi hører fra andre

mennesker rundt oss. Hvor du arbeider og hvilket arbeid du har, kan virke inn som en faktor for endring i dialekten. En lokal frisørsalong som arbeider med lokale kunder er kanskje bedre til å holde fast på dialekten opp mot en som arbeider som kundebehandler i en større og prestisjefylt bedrift. Hver dag går vi inn i ulike roller og vi tilpasser språket etter hvilken situasjon eller rolle vi befinner oss i. Språket kan derfor bli påvirket etter hvilke sosiale grupper vi tilhører.

Studiet av språkforskjeller kan deles inn i *mikrososiolingvistikk* og *markososiolingvistikk* (Simonsen, 2018). Mikrososiolingvistikken omfavner den delen som handler om grupperes språkbruk. I denne undersøkelsen vil jeg undersøke enkelte språkforskjeller mellom ulike sosiale variabler der jeg bruker intervju som metode. Hvis vi ser på en rekke språklige variabler i sammenheng med sosiale variabler som kjønn, alder, arbeid, oppvekst og livssituasjon, kan vi studere om det er en sammenheng mellom sosiale faktorer og språkendringer. Markososiolingvistikk omfavner den delen som retter fokuset mot individers språkbruk. Innenfor denne sosiolingvistikken vil man ta for seg studiet av dialekter, sosiolekter, standardspråk og språkhistorie (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019).

Det skjedde noe viktig innenfor dialektforskning på 1970-tallet. Da begynte de med sosiolingvistiske problemstillinger i studiet av talemålet. I dette studiet tok de opp en rekke språklige variasjoner. Sosiolingvistiske studier ville vise hvordan språket til menneskene innenfor samme geografiske område kunne variere avhengig av sosioøkonomiske forhold som for eksempel alder, inntekt, kjønn, yrke og sosial status. Denne sosiolingvistiske forskningen skulle ha flere tilfeldige utvalgte informanter i motsetning til dialektforskningen som kun hadde én eller to utvalgte informanter. En sosiolingvistisk undersøkelse skulle ikke bare undersøke målformen, den skulle også undersøke hvordan den enkelte språkbrukeren varierte språket etter hvilken situasjon han eller hun befant seg i. Fra 1971 til 1976 ble det gjort en omfattende sosiolingvistisk forskning av talemålet i Oslo. Denne forskningen fikk navnet «Talemålsundersøkelsen i Oslo» (Skjekkeland, 2005). Dette var et prosjekt som fikk mye å si for den sosiolingvistiske forskningen i Norge.

Dialektene i Norge har blitt til over lengre tid. Den dialektvariasjonen vi har i Norge er et resultat av en språkendring der språket tilpasser seg menneskene som bor i et samfunn. Anders Vaa skriver: «Et språk i endring er selve symbolet på et livskraftig språk. Et språk i *u*endring, derimot, er mest sannsynlig et dødt språk» (Vaa, 2016, s. 51). Perioden fra 700-1350 snakket folk norrønt også kalt gammelnorsk. Da kristendommen kom til Norge rundt år

1000 kom også det latinske alfabetet. I den første tiden etter at det latinske alfabetet kom til Norge, skjedde det lite med språket. Kanskje en av grunnene til dette var at de som kunne skrive forholdt seg til den konservative måten å skrive på. Plutselig kom det en pandemi inn over landet, Svartedauden, og rundt halvparten av Norges befolkning døde av pesten. Da pesten var over fikk folk en «ny start» og det skjedde en endring med språket. Vi gikk nå over i en fase som språkforskere har gitt navnet mellomnorsk. Etter denne perioden begynte språket å forandre seg. I 1814 blir Norge løst fra Danmark og skriftspråket ble erstattet med dansk, noe som påvirket skriftspråket i Norge. Dialektene i Norge ble derimot ikke like mye påvirket fra det danske, og dette ville Ivar Aasen dokumentere gjennom sin reise i landet. Norge ville nå finne frem alt som kunne være med på å styrke den nasjonale identiteten og nasjonsbyggingen av dialektene ble en viktig del av 1800-tallet og i tiden fremover. I Norge har vi den friheten til å snakke vår dialekt i alle anledninger og dette kan være én av grunnene til at vi har den brede variasjonen i språket vårt. Ungdommen har et stort sosialt nettverk og har begynt å dra inn nye ord som, harry, digge, kult, sigg og kokky. Den yngre generasjonen reiser på skole og flytter vekk fra bygda og inn til de store byene. De ønsker å tilpasse seg den situasjonen de befinner seg i og det sosiale nettverket de har rundt seg. Dette er sosiale faktorer som kan bli viktige for språkendringene i tiden fremover.

Jeg vil foreta meg en undersøkelse der jeg har fokus på talemålet. Her skal jeg se om det er variasjoner i talespråket mellom de aldersgruppene jeg har undersøkt på Borhaug. Talespråket kan variere etter hvilken situasjon vi befinner oss i eller hvem vi snakker med, men samtaleemnet kan også ha en påvirkning på språkbruken.

I denne vitenskapelige undersøkelsen vil intervju med 35 informanter danne grunnlaget for en konklusjon. Av disse informantene vil det være 10 personer i aldersgruppen 60-70 år, 10 personer i aldersgruppen 40-50 år og 15 personer i aldersgruppen 20-30 år. Jeg velger ut en større informantgruppe i alderen fra 20 til 30 år, fordi jeg tenker at forskjellene er større innad i denne gruppen. Jeg vil bruke disse aldersgruppene som et godt utgangspunkt for videre analyse mellom de ulike aldersgruppene og for å få et bilde over språkutviklingen. De yngste informantene er født mellom 1990-2000 og er en gruppe som er sterkt påvirket av det digitale samfunnet. De eldste informantene er født mellom 1950-1960 og var med i den prosessen der det amerikanske fikk en stor rolle i dialekten. Den siste gruppen med informanter vil ligge midt i mellom de største påvirkningsperiodene, utvandringen til Amerika og de sosiale mediene. Ved å sammenligne disse gruppene og forskjellene dem imellom, vil jeg kunne se hvordan språket i de ulike aldersgruppene endrer seg.

I denne oppgaven vil jeg trekke frem ulike resultater fra andre sosiolingvistiske undersøkelser fra nyere tid, men i hovedsak er denne oppgaven basert på mine analyser og undersøkelser om de lokale dialektformene på Borhaug. Jeg vil også se på ulike grammatiske trekk i dialekten der hovedfokuset vil være på sterke og svake verb, substantiv, spørreord, spesielle dialektale trekk og de amerikanske låneordene i dialekten. Hvordan har disse formene eller ordene endret seg fra 1960-tallet og frem til i dag?

1.1 Problemstilling

I min problemstilling ønsker jeg å undersøke forskjeller og likheter mellom de ulike aldersgruppene på det utvalgte geografiske området, Borhaug. Jeg ønsker å sette søkelyset på ulike grammatiske former, spørreord, spesielle dialektale trekk og amerikanske låneord. Det vil være interessant å se hvordan dialekten har endret seg mellom aldersgruppene i den seneste tiden, og hvilke faktorer som påvirker eventuelle forskjeller. Jeg skal på dette grunnlaget arbeide ut i fra denne problemstillingen for å komme frem til en konklusjon om dagens situasjon.

Hvilke dialektforskjeller er det mellom aldersgruppene på Borhaug og hva kan årsakene til disse forskjellene være?

1.2 Struktur i oppgaven

Jeg vil videre etter innledningen fortelle litt om Listas historie, geografi og demografi. I språkstudier er en geografisk og demografisk beskrivelse viktig for å kunne være klar over hvilket språksamfunn vi undersøker og arbeider med. Det er viktig å huske på at ytre faktorer er med på å påvirke en dialekt. Både tilflytning til eller utflytning fra kan påvirke dialekten i språksamfunnet. Sosiale grupper og prestisje er også faktorer som kan være med på å konkretisere hva som er det «mest korrekte» (Skjekkeland, 2009, s. 75). I kapittel 3 vil jeg studere hva som kjennetegner dialekten på Borhaug. Her vil jeg ta utgangspunkt i det som tidligere er blitt skrevet om dialekten og presentere de viktigste funnene i denne litteraturen. I kapittel 4 vil jeg presentere teori. Jeg vil i dette kapitlet presentere de ulike aldersgruppene jeg har valgt å arbeide med, og trekke frem relevant teori innenfor sosiolingvistikken. I kapittel 5 vil jeg presentere å redegjøre for hvilke metoder jeg har brukt i prosjektet. Jeg vil også kommentere hvordan jeg har arbeidet med prosessen, fra en planleggingsfase til oppgaven foreligger som ferdig produkt. I kapittel 6 vil jeg presentere og gjennomgå de språklige

variablene jeg har valgt å undersøke og begrunne valgene mine. I kapittel 7 vil jeg presentere resultatene fra undersøkelsen. I kapittel 8 vil jeg drøfte mine funn og resultater, og sette disse opp mot problemstillingen. Helt til slutt vil jeg drøfte og konkludere funnene av problemstillingen.

2 Listas historie, demografi og geografi

Historien til et sted kan være viktig for dens identitet og vi kan få et innsyn i hvordan utviklingen er blitt påvirket av ytre faktorer. I dette tilfellet har den tidligere historien satt et betydelig preg på både kulturen og dialekten på Borhaug. Det er også en rekke andre faktorer som setter sitt preg på dialektene og som er viktige for utviklingen. Menneskenes økonomiske situasjon, sosiale status og demografi kan sees som viktige faktorer for hvordan dialekten utvikler seg og hvor godt den holder seg i forhold til påvirkning utenfra. Den økonomiske situasjonen man befinner seg i kan være med på å føre til språkskifte. Demografien er viktig for språksamfunnet. Et lite tettsted der befolkningen er mindre påvirket av de ytre faktorene har nok større sjanse for å bevare sin dialekt opp mot de som bor i en større by og som er omringet av både ytre og indre faktorer. Farsund er en liten by med stabile innbyggertall og dialekt-endringen vil skje saktere enn i storbyene. I Farsund kommune finnes det ingen universitet eller høyskole og en stor andel av ungdommen reiser til nye storbyer for å studere. Her kan man havne i en språkendringsprosess på grunn av borhaugdialekten. Denne dialekten kan på et tidspunkt være vanskelig å forstå for andre. Det kan hende at de unge tilpasser seg den sosiale gruppen de omringes av. På denne måten kan borhaugdialekten stå i fare for en språkendringsprosess blant de unge. Et språk eller en dialekt endrer seg ofte gradvis i et samfunnsområde og ofte må det minst tre generasjoner til fra vi starter en språkskifteprosess til den er fullført (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019, s. 66). De som kom hjem fra Amerika tok inn nye ord og uttrykk i dialekten. I dag er kanskje disse ordene byttet ut med andre og mer moderne ord og uttrykk. Demografi og geografi viser oss hvilket språksamfunn vi har med å gjøre og er sammen viktige faktorer for dialekten.

2.1 Befolkning

Lista var en egen kommune frem til 1965, en kommune bestående av hele halvøya fra Listafjorden i vest til Lyngdalsfjorden i øst, men med unntak av bykommunen Farsund. Etter 1965 ble det en sammenslåing av kommunene Lista, Herad, Spind og Farsund, disse gikk sammen og dannet kommunen Lister som i dag heter Farsund. Det var snakk om en sammenslåing av kommunene Flekkefjord, Kvinesdal og Farsund, som sammen skulle danne kommunen Lister. Både Flekkefjord, Kvinesdal og Farsund er små kommuner med få innbyggere og derfor var det et ønske fra høyere hold om at disse kommunene skulle slås

sammen til en større kommune. Flekkefjord og Farsund var positive til en sammenslåing, men en stor andel av Kvinstad var negative. Derfor er prosessen med en sammenslåing lagt død, og Farsund er fremdeles en egen kommune (Jakobsen, 2016).

I Farsund kommune bor det per 20. august 2020 9679 innbyggere. Borhaug har 1136 innbyggere per 4. november 2019, en liten økning fra 1123 innbyggere i 2015. (Statistisk sentralbyrå, 2019). I løpet av de siste ti årene har Farsund kommune hatt en liten befolkningsvekst, men med unntak av de siste to årene. Befolkningen har vært stabil av personer som er født og oppvokst i Norge, men tilflyttingen av innvandrere har økt i kommunen. Den største økningen hadde kommunen i 2016 da vi åpnet asylmottak og tok imot innvandrerbarn og flyktninger. I dag er det rundt 10 prosent som har innvandrerbakgrunn i kommunen (IMDi, 2020).

2.2 Topografi

Lista er ei halvøy på kysten sør i Agder fylke. Halvøya er avgrenset og omringet av hav og fjorder og er tydelig påvirket av istiden. Det er et flatt landskap, men det finnes små fjelltopper, åpne sletter og små skoger. Langs havgrensene er det flere kilometer med hvite sanddyner og strender. Vinder blåser og både trær og busker er formet etter vindens retning. Lista er et landskap som kan sammenlignes med Danmark. Et flatt landskap, med avstand mellom bebyggelsen, lange kystlinjer, fine strender og vindmøller. Det er store gårder og det finnes flere dyr innegjerdet langs veiene. Avstanden mellom tettstedene er store i forhold til kommunens areal, og tettstedene avgrenses med åpne sletter og store gårder. Innbyggerne er trofaste til sin bygd, og presiserer ofte fra hvilken del av kommunen de kommer fra.

Halvøya ligger som et sidestykke til E39 og det er derfor ikke mulig å kjøre forbi Farsund. Farsund er en by som ligger i enden av riksveien og et endepunkt sør i Lister-regionen. For å komme til Farsund må man kjøre av E39 ved Opofta i vest og fra Lyngdal i øst. Det er også mulig å komme til Farsund med båt og man må passere kystlinjen til Lista når man seiler fra øst til vest. Vi har en kyststripe som er flere kilometer lang. Langs kystlinjen har kommunen laget en sti kalt Kyststien. Dette er en idyllisk sti der man går langs sjøkanten fra Loshavn i øst til Jøllestø i vest. Stien er totalt tre mil lang og man kan se flere turistattraksjoner, fugler og et vakkert naturlandskap (Lister reiseliv, 2020). Stien passerer Lista fyr som står helt ytterst i kommunen og blinker til sjøtrafikken som seiler langs kyststripa.

2.3 Geografi

Lista er et sted som blir definert på forskjellige måter innad i kommunen. Hvor i kommunen du kommer ifra, har noe å si for denne definisjonen. Lister er derimot noe annet, det er et sted som sammen med seks andre kommuner danner en region kalt Lister-regionen. Lister-regionen er en region som består av kommunene Flekkefjord, Kvinesdal, Hægebostad, Sirdal, Farsund og Lyngdal. Lista er en liten del av Lister-regionen og er den delen som ligger lengst vest i Farsund kommune. Vestbygda og Nordbygda er navnet på de to stedene som sammen danner Listalandet og det er Borhaug som blir definert som Vestbygda.

Figur 1: Kart over Farsund kommune. ¹

2.3 Det amerikanske Lista

Både Borhaug, Hassel og Ore er små tettsteder som sammen har gennavnet Lista innenfor Farsund kommune, men Vanse er det stedet som representerer det amerikanske best. Her finner du en gate med navnet «Brooklyn Square» som er pyntet med amerikanske flagg, egne amerikanske butikker og en «Diner». Vanse har en egen markering av det amerikanske Lista hvert år, «American Festival», en festival som trekker turister fra store deler av Norge. Siv Ringdal skriver i sin bok: «Verden har blitt mindre. Det har blitt stadig viktigere for regioner og lokalsamfunn å vise fram sin særegne identitet og historie, noe som kan fremme turisme og verdiskapning» (Ringdal, 2017, s. 4). I 2020 startet to nye amerikanske byggeprosjekter opp i gaten «Brooklyn Square» i Vanse. Det ene prosjektet er et bakeri med amerikanske

¹ **Figur 1**, kart over Farsund kommune tilgjengelig fra:

<https://www.wikiwand.com/no/Farsund>

bakervarer, frokoster og lunsjer og som skal få navnet «Larsens Bakery». Et slikt spisested har vært savnet i Vanse sentrum. Bakeriet bygges i amerikansk stil og vil servere god amerikansk «breakfast». Prosjektet «Brooklyn Square culture center» er også godt i gang. Her planlegges det en helamerikansk leilighet. Denne leiligheten ligger vegg i vegg med den amerikanske butikken, Trunken. Leiligheten vil ha flere bruksområder og vil også fungere som et levende museum for tilreisende, men også for de som bor her. Disse to prosjektene er viktige for det amerikanske Lista. Et nytt prosjekt som er påbegynt er Brooklyn Bridge, en bro som skal gå over Vansbekken og som skal ha et amerikansk utseende. Det finnes flere boliger i distriktet som er bygget i amerikansk stil med inventarer som er medbrakt etter et oppholdt i Amerika, men også biler og amerikanske tradisjoner gir status og står sterk blant innbyggerne i kommunen. Lista ble et sted hvor man hadde nye tanker, men også en mer moderne livsstil enn folk flest. Deres livsstil var med på å signalisere at norskamerikanerne hadde bedre økonomi. Husene var større enn hva som var normalen og den amerikanske byggestilen vekte oppsikt. Dette var med på å signalisere at de hadde hatt et amerikaopphold og var med på skille de ut som en egen sosial gruppe.

2.4 Utvandringen

En stor del av befolkningen på Lista arbeidet med gårdsdrift, men gårdene var små og dette kunne skape økonomiske problemer ved en eventuell krise. Beboerne på Lista var lite villige til å modernisere gårdene sine og mange arbeidet med tømmer og fiske i tillegg til gårdsdrift for å tjene mer penger. På slutten av 1800-tallet oppstår det en skipsfartskrise og en viktig inntektskilde falt da bort. Sildefisket ble dårligere og på slutten av 1800-tallet ble også makrellfisket rammet. De som hadde arbeidet som sjøfolk sto da uten inntekt, og dette resulterte i stor utvandring til Amerika. «De kulturelle impulsene gjorde at stadig flere ungdommer ble fristet til å reise, og hadde derfor avgjørende betydning for den varigheten og styrken arbeidsvandringene fra dette området hadde» (Ringdal, 2017, ss. 41-42).

Utvandringen til Amerika startet i 1880-årene og holdt på til langt inn på 1960-tallet. Flere av dem som bosatte seg på Lista, valgte å reise over Atlanteren for å finne arbeid og tjene penger, en arbeidsvandring. De mest aktuelle stedene var områdene rundt østkysten og New York. Her arbeidet listafolket som snekkere, hushjelpere og sjøfolk. Oppholdsperioden varierte, noen arbeidet i Amerika i noen få måneder, mens andre arbeidet og bodde i Amerika i flere år. Når de valgte å reise hjem igjen var koffertene fulle av amerikanske gjenstander. På bakgrunn av dette ble Amerika et viktig samtaleemne på 1900-tallet og Lista fikk kulturelle

inspirasjoner og en viktig inntektskilde. I denne tiden ble flere amerikanske ord og uttrykk innarbeidet i dagligspråket. Kvinnene tok oppvasken i *sinke*, mennene fylte *tronken* med bagasje og barna måtte ta av seg skoene før de gikk inn på *rågga*. Mange amerikanske ord, omtalt som «listaengelsk», ble tatt inn i dialekten og brukes både blant den yngre og den eldre generasjonen.

I ettertid har denne utvandringen satt sitt preg til Lista. Generasjonene som kom hjem etter opphold i Amerika har preget oppveksten til generasjonene som kom etter. Lista var et sted som tidlig ble modernisert. De som reiste lærte mye av det amerikanske livet og tok med seg både mattradisjoner, interiør og inspirasjon hjem til bygda. Dette ble videreført til generasjonene etter, mens dagens situasjon kanskje er en annen. Nå er det de store byene som kommer med siste nytt først og så kommer de små utkantbygdene og -byene etter.

2.5 Arbeid, utdanning og sysselsetting

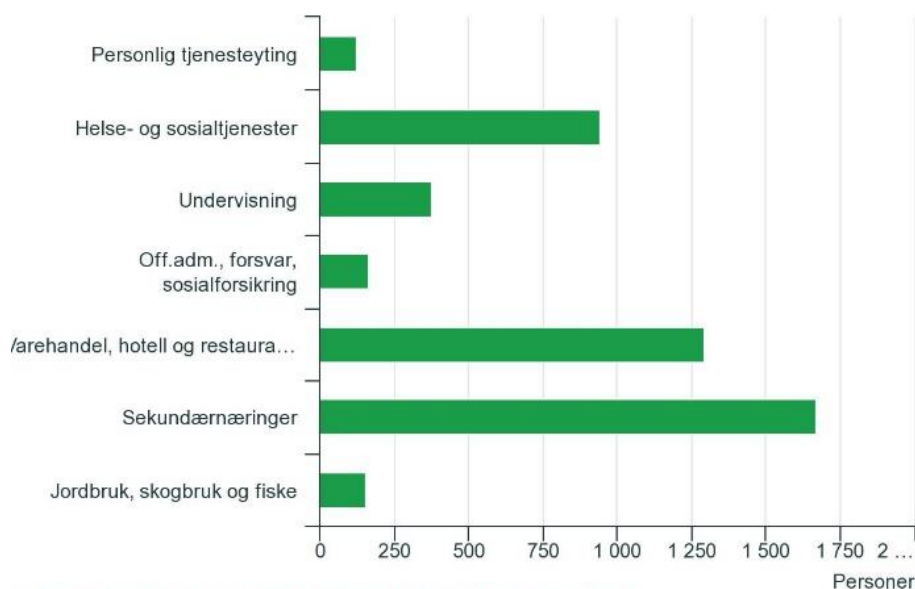
Menneskenes økonomiske situasjon og muligheter for arbeid er en viktig faktor for livssituasjonen. I Farsund kommune er det store muligheter for arbeid, og arbeidsledigheten er lav. Per 28. august 2020 var arbeidsledigheten 2,8 prosent, dette tilsvarer 139 personer, en liten økning fra samme tid i fjor (Løland, 2020). Dette kan skyldes den pågående koronapandemien, en pandemi som har ført til økt arbeidsledighet over hele verden.

Farsund kommune er en kommune med flere store industriområder og den største andelen av befolkningen arbeider innenfor sekundærnæringene. Dette kan skyldes Alcoa som er et aluminiumsverk og Alundyne Norway som er en bildelfabrikk som Alcoa leverer aluminium til. Disse fabrikkene har skapt mange arbeidsplasser og er fabrikker som er i kontinuerlig drift. Disse arbeidsplassene førte til økt tilflytning til kommunen og Njål Vere skriver i sin bok om Listamålet: «I samband med ny industri, t.d. aluminiumsverket, har det vore ei større innflytting av folk frå andre landsdelar, særleg nordfrå» (Vere, 1993, s. 27). Denne tilflytningen førte til store dialektale forskjeller i kommunen og talemålet fikk en ytre påvirkning. Det er også en stor andel som arbeider innenfor handel- og servicebransjen. Nylig er det snakk om en stor batterifabrikk der Farsund kommune er med som én av fire finalister i finalen. Dette er et stort prosjekt som vil skape 2500 nye arbeidsplasser, noe som kan føre til befolkningsvekt og tilflytning til kommunen.

I Farsund kommune er det i underkant av en fjerdedel som har fullført universitet eller høyskole, og den største andelen av befolkningen som bor her, har fullført videregående skole

(Statistk sentralbyrå, 2020). I Farsund bor det mange unge mennesker som er i skolealder og som ennå holder på med et studie på videregående nivå. I kommunen finnes det to videregående skoler. Eilert Sundt videregående skole er en videregående skole som praktiserer studiespesialisering og ligger i Farsund sentrum. I dag arbeider de med en renovering av skolen slik at Eilert Sundt kan tilby flere fag å ta imot flere studenter. Denne utvidelsen vil medføre at noen av de andre videregående skolene i distriktet vil bli nedlagte. I Vanse ligger Lista videregående skole som praktiserer yrkesfag, og dette er én av skolene som skal flytte inn i de nye lokalene til Eilert Sundt videregående skole i Farsund. Yrkesfag er populært blant studentene i kommunen og den yrkesfaglige veien å gå gir flere varierte arbeidsmuligheter og man kommer raskere ut i arbeid. Farsund kommune er en kommune som har et bredt utvalg av arbeidsmuligheter for de som har fullført yrkesfaglig utdanning. Det er et mindre utvalg av yrker og arbeidsmuligheter for dem som har tatt høyere utdanning på universitets- og høyskolenivå. Den største andelen av de som har tatt høyere utdanning arbeider innenfor helse- og i skolesektoren. Det finnes tre barneskoler og to ungdomsskoler i kommunen: Borhaug barneskole, Vanse barneskole, Farsund barne- og ungdomsskole og Lista ungdomsskole.

Hva innbyggerne arbeider med. 2019

Kilde: Sysselsetting, registerbasert, Statistisk sentralbyrå

² Figur 2. Tabell over arbeidsfordeling i Farsund kommune.

² **Figur 2**, tabell over arbeidsfordeling i Farsund kommune.

3 Borhaugdialekten

3.1 Hva er skrevet om dialekten før?

Det er skrevet flere avhandlinger om Lista-målet, men ingen avhandlinger som kun konsentrerer seg om dialekten på Borhaug.

Abraham Vere hadde en undersøkelse av Lista-målet fra 1900 til 1950. Etter 1950 arbeidet han lenge med å sortere stoffet han hadde funnet. Undersøkelsen hans resulterte i 18 håndskrevne bøker om ord, uttryksmåter, folkeminner og stedsnavn på Lista. Dette var en verdifull samling, og bøkene ble arkivert på Målførearkivet ved Universitetet i Oslo. Njål Vere, sønnen av Abraham Vere, har skrevet tre bøker om Lista-målet basert på forskningen til Abraham Vere og hans 18 håndskrevne bøker. I disse bøkene blir det eldre Lista-målet presentert. Alle de tre bøkene til Njål Vere har undertittelen «Grammatikk, ordbok, stadnamn og folkeminne». Til sammen danner disse tre bøkene en ordbok fra A til Å med ord og uttrykk fra Lista. Han skriver at Lista-målet har endret seg mye, og at det har vært et stort omskifte i bygda etter 1950. Sammenligner vi dagens dialekt med Abraham Veres undersøkelse, kan vi se at det er store forskjeller i dialekten og at flere av ordene ikke lenger eksisterer i dialekten i dag. Njål Vere skriver: «Talemålet endrar seg litt om senn – ein kan like det eller mislike det. Enkelte ord og vendingar som våre besteforeldre hadde, som Abraham Vere har skrive opp, kan verke litt framande på dei heilt unge i dag» (Vere, 1993, s. 27).

Randi Lohndal Frestad skrev i 1991 en hovedoppgave om lydverket og formverket i Lista-målet. Frestad gjorde en rekke undersøkelser og sammenlignet resultatene sine med Abraham Veres beskrivelse av Lista-målet fra perioden 1900–1950. Frestad har presentert funnene sine i gode og oversiktlige tabeller, og disse tabellene har jeg hatt nytte av.

Martin Skjekkeland gjemmomførte i 2009 en undersøkelse om dialekten i Kvinesdal og presenterer sine funn i boka *Språk og samfunn i endring. Ein studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*. Dette er en omfattende undersøkelse, og jeg har sammenlignet noen av mine funn opp mot hans. Kvinesdal ligger rundt 40 kilometer fra Borhaug, og jeg ser derfor på denne undersøkelsen som en god kilde til min oppgave.

I 2018 skrev Ruth Heradstveit en hovedoppgave om språkendringer på Lista. I hennes hovedoppgave sammenligner hun resultatene sine med Frestads resultater, men hun bruker

også Skjekkkelands undersøkelse aktivt. Heradstveit brukte en kvantitativ metode der hun hadde intervjuet ulike informanter i forskjellige aldersgrupper. Hun har i sin hovedoppgave basert resultatene sine på seks ulike språklige variabler og åtte sosiale variabler. Heradstveit har innhentet sine data fra 24 informanter. Hun hentet de yngre informantene fra 10. klasse ved Lista ungdomsskole, og elevene ved skolen var fra Vanse, Borhaug og Nordbygda. Flere av hennes informanter er fra Borhaug, og derfor ser jeg på hennes hovedoppgave som en god kilde til min hovedoppgave. Jeg har brukt deler av Heradstveit sin oppgave til å finne relevante språklige og sosiale variabler. Det har også vært interessant å se på hennes resultater da dette er resultater fra nyere forskning av Lista-målet

Hege Karin Omland skrev i 2009 en hovedoppgave om talemålet på Lista. I denne oppgaven ville hun undersøke om dialekten på Lista holder seg, og dersom dialekten var i endring ville hun se i hvilken retning den endret seg.

3.2 Sørlandsk

Norge blir delt inn i fire hovedområder dialektgeografisk, og Sørlandet ligger helt sør i det vestlandske hovedområdet. Sørlandsk brukes av sørlendinger langs kysten av Agder og strekker seg fra Risør i øst til Lindesnes i sør, der Borhaug ligger som en utstikker mellom Moi og Lindesnes. Dialektene på Sørlandet brer seg spredt mellom byer og indre bygder, og det er derfor store forskjeller mellom de sørlandske dialektene.

På Sørlandet har vi hverken tjukk l, dativ eller palatalisering. Vi har heller ikke apokope, men istedenfor en vokalreduksjon. Det betyr at en trykklett vokal har gått over til en *e*, ofte med uttalen [ə]. I verb er ofte endingsvokalen i flere former blitt redusert fra [a] til [ə]. Eksempel på dette kan være verbet *å kasta* som har blitt *å kaste* [kastə]. Det samme har skjedd i svake hunkjønnsord der [a] har endret seg til [ə]. Et eksempel på dette kan være *ei visa*, som har blitt *ei vise* [vi:sə].

3.2.1 Personlige pronomener og nektingsord

Når det gjelder personlige pronomener, vil vi på Sørlandet si *e*, *eg*, *æ* og *æg* i første person entall. På Borhaug bruker vi også formene *meg* og *mæg*. I flertall vil vi si *me* eller *mi*, men i Kristiansand bruker enkelte *vi* i flertall. Når vi skal nekte for noe bruker stort sett alle på Sørlandet nektingsordet *ikkje*.

Utale av personlig pronomen på Sørlandet.

	Subjektsform	Objektsform	Genitivsform
Entall			
1. person	e:g	me:g, mæ:g	min:, mi:, mit:
2. person	dū:	de:g	din:, di:, dit:
3. person	han:, hu:, de:	han:, hu:, de:	han:, sin:, hu:
Flertall			
1. person	mi:	øk:e	øk:as
2. person	døk:e	døk:e	døk:as
3. person	di:	di:	dei sin:

Tabell 1: Personlig pronomen (Frestad, 1991: 148)

3.3 Det lydlige

Melodien i setninger og enkeltord er et iørefallende trekk i alle dialekter, og tonelaget gjør at mange kan skille mellom ulike dialekter. Det er viktig med intonasjon når vi skal uttale ord. Selv om ord skrives forskjellig, kan de ha lik uttale. Det er tonelaget som lager skiller mellom slike ord. Uten tonelaget ville disse ordene uttales likt, for eksempel ordene *smilet* (substantiv) og *smile* (verb), *vannet* (substantiv) og *vanne* (verb). Her er det tonelaget som skiller ordene, tonelag 1 og tonelag 2. Tonelaget er forskjellig etter hva slags dialekt man har. Vestnorsk, som inkluderer sørlandsk og nordnorsk med unntak av indre Troms, har det vi kaller for høytone (Vaa, 2016, s. 19: 20). Det vil si at melodien i dialekten har en høy tone i den første trykksterke stavelsen og som synker til en lavere tone i den neste trykksterke stavelsen.

Når vi snakker, legger vi som oftest trykket på én stavelse. I det norske språket har flere av ordenene trykket på den første stavelsen, som for eksempel stedsnavnet *Borhaug*, substantivet *bønder* og verbet *smile*. Det har også i årenes løp kommet inn flere fremmedord i språket vårt. Fremmedordene har ført til skiller mellom dialektene, og ofte er det tonelaget som lager disse skillene. Sørlandet er et område med høytone, og i dette området vil flere av fremmedordene

ha trykket på den siste stavelsen og ikke den første, **telefon**, **ingeniør**, **gitar**. Det samme gjelder ved verb som står sammen med en partikkel som for eksempel, *gå UT* og *bank PÅ* (Vaa, 2016, s. 22).

Dialekten på Borhaug er en høytomedialekt med en høy tone i den første stavelsen, men i fremmedord har dialekten på Borhaug trykket på den siste stavelsen, noe som er gjeldende for hele Sørlandet.

3.3.1 Uttale av r

I Norge har vi tre ulike måter og si r på: skarre-r, rulle-r og ettslags-r.

Skarre-r kom til Norge fra Paris på slutten av 1700-tallet, og skarre-r ble da sett på som et motefenomen og sies å være en av kjendislydene i norske dialekter (Vaa, 2016, s. 27). Skarre-r har hatt en positiv utvikling blant yngre mennesker, og det er i dag flere enn før som skarrer på r-en. For å kunne skarre på r-en må den bløte ganen eller drøvelen være i kontakt med tungeryggen. Det finnes to måter å uttale skarre-r på, [R] og [ʀ].

Skarre-r er godt utbredt på Sørlandet, og dialekten på Borhaug har en tydelig skarre-r med utalen [R]. I flere tilfeller i den sørlandske dialekten vil -r falle bort i ubestemt form flertall. På Borhaug vil man derfor si «*det er fiRe jente som hadde veske*».

3.3.2 Lenisering

Martin Skjekkeland forteller at en av årsakene til at leniseringen har oppstått, er kontakten mellom Sørlandet og Skagerak på 1400–1500-tallet (Skjekkeland, 2005, s. 78). Lenisering er en overgang fra /p, t, k/ til /b, d, g/, og de sistnevnte konsonantene blir gjerne kalt for bløte konsonanter. Det er stemte motsvar til /p, t og k/ og som i hovedsak brukes langs kysten på Sørlandet, «den bløde kyststriben». I Norge strekker de bløte konsonantene seg fra Tvedestrand i øst til Boknafjorden i vest. Det er også tendenser til bløte konsonanter i et lite område sør i Trøndelag og i enkelte områder i den sørlige delen av Nordland. De har også bløte konsonanter i Danmark og lengst sør i Sverige (Hanssen, 2014, s. 182).

Borhaug ligger på kysten av Sørlandet, og bløte konsonanter er et kjennetegn for dialekten. Dialekten på Borhaug kan minne litt om dansk, og det blir lagt trykk på vokalen i ord som blir lenisert fra /p, t, k/ til /b, d, g/. For eksempel blir ordene *mat* til *mad*, *kjøpe* til *kjøbe* og *kake* til *kage*.

3.4 Det grammatiske

Språket vårt utgjør et grammatisk system. Det er ikke bare det lydlige som skiller dialektene fra hverandre. Grammatikken er språkets fundament og som får lydene til å henge sammen. Grammatikken handler om hvordan ord er satt sammen og hvordan man lager setninger av ordene. Hvor du bor i landet, kan ha mye å si for hvilken form eller endelse du bruker innenfor det grammatiske systemet. Mellom dialektene finnes det flere former av samme ord og forskjellige endelser i ulike ordklasser. Ut fra dette kan vi si at hver dialekt eller område har sitt eget grammatiske system. Hvordan man for eksempel presenterer seg selv i 1. person entall eller uttaler oss sammen som en gruppe i 1. person flertall, varierer stort. Dialektene gjør at vi har forskjellige måter å uttrykke oss på.

3.4.1 Infinitiv, et e/a- mål

Bokmål har endelsen *-e* i infinitiv av verb og endelsen *-er* i presens. I Norges dialekter finnes det flere ulike variasjoner av samme verb. Det finnes totalt fem forskjellige varianter av endingsvokaler i infinitiv.

Store deler av Vestlandet, men med unntak av Sørlandet, har a-mål. Det sørlandske talemålet er et e-mål. Det vil si at dialektene på Sørlandet får endelsen *-e* i infinitiv i motsetning til Vestlandet som får *-a*. På Sørlandet vil de si *å komme*, mens de ville sakt *å komma* lenger vest for Sørlandet. Byene Lyngdal, Herad og Kvinesdal har derimot *a*-ending i infinitiv. Disse byene omringer Farsund og Borhaug. Frestad har i sin oppgave drøftet om Lista-målet kan bli et rent e-mål da det i dag både kan inneholde e-endelse og a-endelse.

Det finnes totalt fem varianter av endingsvokal i infinitiv, men det er variant 1 og 2 som er relevante for Sørlandet.

Variant 1 e-mål	Variant 2 a-mål
<i>kaste</i>	<i>kasta</i>
<i>være</i>	<i>væra</i>
<i>bite</i>	<i>bita</i>

<i>finne</i>	<i>finna</i>
--------------	--------------

Tabell 2: Endingsvokal i infinitiv (Hanssen, 2014)

3.4.2 Substantiv

Alle norske substantiv bøyes i ubestemt og bestemt form entall og flertall og sorteres etter hvilket kjønn de tilhører. Det betyr at ikke alle substantiv bøyes likt. Substantivene blir delt inn i ulike kjønn. Hankjønn med endelsene *en stol – stolen – stoler – stolene*. Hunkjønn med endelsene *ei jente – jenta – jenter – jentene* og intetkjønn med endelsene, *et hus- huset – hus – husene*. Her kan vi se at de ulike kjønnene får ulike endelser, og spesielt i bestemt form entall. Substantivene kan igjen deles inn i svake og sterke. De sterke substantivene er i de fleste tilfeller et enstavelsesord som slutter på en konsonant eller en trykksterk vokal. Disse substantivene vil i stor grad ikke endres i de ulike dialektene. For eksempel *en gutt – gutten – gutter – guttene*. Svake substantiv er ord som har mer enn en stavelse og slutter på en vokal. Denne endelsesvokalen kan variere mellom de ulike dialektene.

Svake hunkjønnsord i bestemt form entall deles i hovedsak inn i tre. A-formen er den vanligste endelsen i norske dialekter. O/å-formen er den vanligste i de vestlandske dialektene og på Nordmøre. Æ-formen er lite brukt i norske dialekter, men finnes i et lite område på Helgeland. Sterke hunkjønnsord i bestemt form entall har flere ulike endelser. Også her er a-formen den vanligste og er den endelsen som strekker seg fra sørlandskysten og oppover til Vardø, men med unntak av områdene rundt Helgeland. Det finnes også e-former, æ-former, (e)i-former og o- eller å-former. Disse formene er fordelt langs Vestlandet og opp til Bergen og Gudbrandsdalen (Vaa, 2016, s. 42).

Substantiv i ubestemte flertallsformer er også et typisk målmerke for dialektene og spesielt formene av hankjønn- og hunkjønnsordene. Her finnes det dialekter som har én endelse for hunkjønnsord og én endelse for hankjønnsord. Det finnes dialekter med samme endelse både i hunkjønns- og hankjønnsord, og det finnes dialekter som har én endelse for hankjønnsord og to endelser for hunkjønnsord, da én for sterke og én for svake substantiv. Dette er vanlig i de østnorske fjellbygdene. På Sørlandet ville både svake og sterke substantiv ende på *-a* i bestemt form entall og flertall, men dette er ikke tilfellet i dag (Hanssen, 2014, s. 44).

På Borhaug har vi et eget trekk ved hunkjønnsord i ubestemt form entall. Her vil vi i de fleste tilfellene ha endelsen *-a*, et språktrekk som lenge har vært godt innarbeidet i dialekten på Borhaug. På Borhaug vil vi si *ei veska*, *ei hylla* og *ei klokka*.

Substantivbøyning av sterke og svake han- og hunkjønnsord på Borhaug

	Entall		Flertall	
	Ubestemt	Bestemt	Ubestemt	Bestemt
Sterke hankjønnsord		-en	-e	-an
Svake hankjønnsord	-e	-en	-e	-an
Sterke hunkjønnsord		-a	-e	-an
Svake hunkjønnsord	-a	-a	-e	-an

Tabell 3: Substantivbøyning på Borhaug

4 Teori

4.1 Sosiolingvistiske studier

Sosiolingvistik er studiet av språket som et sosialt fenomen, en disiplin som handler om forholdet mellom språk og samfunn. Når vi snakker om vitenskapen som omhandler språket, kaller vi dette for språkvitenskap. Snakker vi om et studium der vi studerer hvordan språk og samfunn fungerer og påvirker hverandre, snakker vi om samfunnsvitenskap.

Sosiolingvistikken befinner seg i skjæringspunktet mellom språkvitenskapen og samfunnsvitenskapen. Den tar for seg flere studier av blant annet språkendringer, flerspråklighet, språkdød og språkplanlegging. Sosiolingvistikken tar også for seg en rekke faglige temaer som for eksempel variasjonsteori og samtaleanalyse (Venås, 1991).

Innenfor sosiolingvistiske studier finnes det tre hovedkategorier. Den første er å studere talemålsvariasjoner innenfor et sosialt og geografisk avgrenset samfunn. Den andre kategorien er intern talemålsvariasjon. Denne variasjonen setter fokus på talemålsbrukeren som flytter til nye steder. Her har studiet et fokus på hvordan talemålsbrukeren tilpasser seg ulike talemålsvarianter når han er andre steder enn der han har den opprinnelige dialekten sin fra. Den tredje kategorien er når selve talemålet flytter seg. Da påvirker ytre faktorer talemålet i et lokalt språksamfunn. Her kan man kanskje se på borhaugdialekten som et eksempel. Denne dialekten har ytre påvirkninger fra Amerika og også fra andre norske dialekter. Disse tre til sammen utgjør sentrale deler av sosiolingvistikken.

Historien til dialektforskningen er lang. Den klassiske dialektologien er et studium der man er opptatt av å finne idealspråket, en «ekte» og gammel dialekt i et språksamfunn. Disse studiene ble ofte tatt i bygdedialektene fordi bymålet var for uforutsigbart. Innenfor sosiolingvistikken hadde man fokus på det å finne den faktiske språkbruken. Her ble både bygdemål og bymål undersøkt og informantene ble tilfeldig valgt ut slik at man kunne få et best representativt utvalg. Den vanligste metoden i disse studiene er at man studerer ulike språklige variabler i en sammenheng med de sosiale variablene. De sosiale variablene kan variere, men de mest typiske variablene er alder, kjønn, arbeid og sosial klasse.

4.1.1 William Labov

Amerikaneren William Labov var en språkforsker og blir sett på som en av grunnleggerne av sosiolingvistikken. Han foretok tidlig på 1960-tallet studier av talemålet i New York og dette la grunnlaget for sosiolingvistikkens moderne vitenskapelige disiplin. Labov viste stor interesse for det studiet som omhandlet talemålet innenfor et geografisk område og startet med et studie av endinger i de språklige variasjonene. Han gjennomførte studier av de språklige variasjonene mellom ulike sosiale grupper. Han studerte ulike sosiale faktorer som kjønn, alder, inntekt, utdanning, yrke og sosial klasse og disse variablene var i hovedsak fonologiske variabler. Dette omhandlet den delen som gjaldt lydverket. Talemålsforskningen flyttet fra det homogene samfunnet der talemålsbrukerne var ganske like til det heterogene samfunnet der talemålsbrukerne er forskjellige. De valgte å sette et fokus på den dagligdagse talemåten i de uformelle- og avslappede situasjonene (Mæhlum, 2019). Talemålet forandrer seg etter hvilken sosial setting man står i, både uformelt og formelt. Forskningen til Labov spredte seg. En av de aller første studiene som ble gjennomført i Norge med utgangspunkt i Labovs teori gjaldt syntaktisk variasjon. I Norge var de fleste granskningene av variasjonsstudiene morfologiske og fonologiske. I senere tid ble det også gjennomført en rekke leksikalske variasjonsstudier etter det som ble kalt Labov-paradigmet. I starten var disse sosiolingvistiske studiene rettet mot variasjonene i byene og større tettsteder, og først senere ble bygdene av interesse. Labov sin studie har påvirket både den internasjonale og den norske sosiolingvistikken i rundt 50 år

4.1.2 Språklige variasjoner og endringer

Den sosiolektiske variasjonen handler om den talespråklige variasjonen mellom enkeltindivider og sosiale grupper. Vi uttrykker oss på forskjellige måter etter hvilken sosial situasjon man står i. Etter hvert kan noen av disse variasjonene føre til at det blir en endring i språket. Dialektene varierer både i det leksikalske, morfologiske, semantiske og fonologiske i forhold til ulike sosiale faktorer og den sosiale situasjonen. Språkets funksjon er viktig for utviklingen av språket. Språkbrukeren tar i bruk nye former av ord og etter hvert blir disse innarbeidet og tatt mer i bruk. Etter hvert vil den nye formen gradvis ta over for den tradisjonelle formen, og slik vil språket gradvis endre seg. Man kan for eksempel se på forskjellene mellom de elliptiske konstruksjonene mellom de yngre og de eldre. Her bruker mange av de yngre språkbrukerne ord som for eksempel «serr», «deppa», «wallah», «lol» og «dritbra» og de tar oftere i bruk flere engelskinspirerte ord og uttrykk som for eksempel

«gaming». Vi som språkbrukere har flere register og vi skifter talespråket etter hvilken situasjon vi står i. Samfunnsutviklingen er en stor drivkraft til at språket endrer seg. Språkbrukerne flytter mer enn før, tar høyere utdanning og bosetter seg i de store byene der det er en større mulighet for arbeid. De sosiale mediene og den tidlige starten i skole og barnehage er en ytre faktor som er med på å hviske ut forskjellene mellom dialektene. I disse tilfellene mister foreldrene den språklige kontrollen over barna sine til sekundærsosialiseringen. Etter hvert kan man se at dialektene jevner seg ut, forskjellene blir mindre og de blir stadig likere. Her er det både de indre og de ytre drivkreftene, altså de språklige og de ikke-språklige faktorene som påvirker talemålet vårt. I nyere tid kan vi se sosiale grupper som danner sine egne språk og som tar i bruk nye slengord. Disse ytre faktorene, altså de ikke-språklige faktorene er de faktorene jeg har valgt å legge vekt på i min hovedoppgave.

4.2 Indre drivkrefter i dialektutviklingen

Dialektutviklingen er levende og stadig i endring. De indre drivkreftene omhandler den delen av språkutviklingen som ligger i selve språket. Språket er noe vi tilegner oss etter hvert som man vokser. Et språk med regler og ulike unntak tar lang tid å lære seg. Små barn kan derfor lage sitt eget system og kan forenkle enkelte ord og uttrykk. Når vi som små tilegner oss nyere former, vil disse etter hvert få høyere frekvens enn den tradisjonelle formen. Et eksempel på dette er bortfallet av kj-lyden /ç/. Kj-lyden har i stor grad blitt erstattet av sj-lyden /ʃ/ hos den yngre generasjonen, som ser ut til å bli integrert og brukt. Ut ifra dette kan den nyere formen spre seg og vi kan kalle denne endringen en nyregulering. Denne reguleringen kan gjøre forandringer i språket, og språket kan derfor være forskjellig mellom generasjonene. Martin Skjekkeland ser på analogisk utjevning og regelavgrensning som viktige fenomen for den språklige endringen. Den analogiske utjevningen kan for eksempel være at en lettere uttale tar over for den tradisjonelle uttalen. Regelavgrensningen omhandler at regler i språket faller bort. Et eksempel på dette kan være at palataliseringen av *g* og *k* gradvis har falt bort. Det er ikke bare avgrensninger av regler i språket vårt, vi utvider også regler. Her vil for eksempel en regel utvide seg til å gjelde i flere av ordklassene. Et eksempel på dette kan være overgangen til *a*-endelse av verb i preteritum, å vaske – vasker – vaska (*vasket*) – har vaska. Det har også skjedd en forenkling av hankjønnsord i flertall, vi får her endelsen, -a og -an. Dette er en tendens i språkssystemet i Agder, men også ord innenfor hunkjønn og intetkjønn kan få disse endelsene.

4.2.1 Sørlandsk

Sørlandet har flere dialekter, og det er store forskjeller mellom innlandsmålene og kystmålene. Kystmålene har et enkelt lyd- og bøyningssystem, mens innlandsmålene fremdeles har en del alderdommelige trekk, og på bakgrunn av dette er det store morfologiske og fonologiske forskjeller. Sørlandsdialektene har i hovedsak endingsvokalen *-e* i infinitiv og svake hunkjønnsord, og vi sier derfor at sørlandsk er et *e*-mål, men det finnes enkelte områder som har et *e/a*-mål der de veksler mellom disse endingsvokalene. Borhaug er en del av dette *e/a*-målsområdet.

Kystmålene har en del fellestrekk med det danske språket, og tidligere hadde sørlendingene mye språkkontakt med dansker. Ett av disse fellestrekkene er lenisering, at de ustemte plosivene /p, t, k/ går over til de stemte plosivene /b, d, g/ i posisjonen etter lang vokal. Dette er et kjent språktrekk som strekker seg langs sørlandskysten og som ikke blir brukt i de indre bygdene. De indre bygdene har i stor grad hatt rulle-*r* [r], i motsetning til de ytre strøkene der skarre-*r* [ʁ] er dominant. Skarre-*r* har også ført til andre dialektale forskjeller mellom dialektene på Sørlandet. I noen deler av kystmålet har skarre-*r* etter reduksjonsvokalen påvirket vokalkvaliteten (Skjekkeland, 2005, s. 96). Fra bymålet i den sørlandske byen Kristiansand sier de: [gʁy:doʁ] og [ʁ:goʁ]. Like øst for Kristiansand sier de [gry:dəʁ] og [ʁ:gəʁ]. Går vi enda litt lenger, sier de: [gʁy:təʁ] og /ve:kəʁ/. Det er den sterke vokalreduksjonen i det sørlige *e*-målet som gjør at det er store forskjeller innenfor et lite geografisk område sør i landet. *R* er en konsonant som har holdt seg godt i bøyingsendinger i de sørlandske dialektene. På Sørlandet sier man for eksempel *jenter*, *biler* og *sykler*. Selv om dette er et dominerende språktrekk på Sørlandet, så finnes det noen områder der denne endelsen har falt bort. Borhaug er ett av stedene der *r*-endelsen er borte, og det heter *jente*, *bile* og *sykle*. Skarre-*r* [ʁ] kan også påvirke vokalen som står foran. I noen områder vil en vokal som står i trykklett stilling endres til [o] dersom den står foran [ʁ], dette gjelder både av substantiv og verb og det er heller ikke uvanlig at dette skjer med egennavn, *biler* > [biləʁ], *jenter* > [jentəʁ] og *Peder* > [pe:doʁ] (Hanssen, 2014, s. 182: 186). På grunn av *r*-bortfallet i bl.a. flertall av substantiv er ikke denne vokaledringen så vanlig på Borhaug, men den skjer ofte i uttalen av egennavn, f.eks. [estəʁ] og [sandəʁ]. Tonefallet skiller også dialektene på Sørlandet fra hverandre, og i noen av kystmålene finner vi en senkning av gamle korte vokaler, f.eks. *reker* > [ʁæ:goʁ].

Det er en forenkling av endelsene i kystmålene, der det er i stor grad bare én endelse av substantiv, f.eks. *telefoner* – *telefonan(e)*, *vesker* – *veskan(e)*, *huser* – *husan(e)*. I

innlandsmålene er det et mer avansert bøyningssystem. Der finnes det to endelser av hankjønns- og hunkjønnsord, f.eks. *båtar* – *båtane* og *viser* – *visene*. I de helt indre strøkene finnes det tre endelser av substantiv, og svake hunkjønnsord har en egen flertallsending, *båtane*, *skålene* og *visone*. Et annet skille i bøyningssystemet av substantiv er endelsen av sterke hunkjønnsord i bestemt form entall. Langs kysten har disse substantivene a-endelse, *moRa*. I de indre strøk har substantivene æ-endelse og i noen tilfeller æi-endelse, *solæ/solæi*. I helt indre strøk, i Setesdal, har de diftongering av lange vokaler, [i:] > [ei] i f.eks. [beilen] *bilen*, [y:] > [uy] i f.eks. [suynə] *syne*, [o:] > [ou] i f.eks. [soul] *sol* og [u:] > [eu] i f.eks. [seurə] *sure*.

Et dialektalt språktrekk som finnes over store deler av Sørlandet, er svarabhaktivokalen *e* (Vaa, 2016, s. 156) og (Skjekkeland, Dialektar i Noreg, 2005, s. 101). Ved flere anledninger sier sørlendinger *ein stoRe hunde* eller *ein fine manne*, et språktrekk som også brukes lenger vest, på store deler av Vestlandet (Hanssen, 2014, s. 182).

4.3 Sosiale faktorer som pådriver for språkendring

Dialektene er stadig i endring, og det sies at dialektene blir mer og mer like hverandre (Engan & Tørdal, 2019). Samfunnsutviklingen kan være én av grunnene til endringene i talemålet. Samfunnet er på lik linje med dialektene stadig i endring. Språkbrukeren tilpasser seg samfunnet og de endringene som skjer, enten bevisst eller ubevisst. Språkbrukeren er selv i endring, og i dag er de ytre drivkreftene sterke pådrivere for endringer i språket.

4.3.1 Registervariasjon

Når talespråket varierer etter hvilken kommunikasjonssituasjon vi befinner oss i, kaller vi det for registervariasjon. Alle talemålsbrukere endrer de språklige registrene sine, noen mer enn andre. I noen situasjoner endrer vi kun ordvalget, en endelse eller et tonefall, mens i andre situasjoner kan vi legge om og endre nesten alt. Disse talemålsendringene skjer både bevisst og ubevisst når vi opptrer i ulike sosiale grupper eller situasjoner.

Når vi kommuniserer med andre er det viktig at vi blir forstått og det handler om å snakke «korrekt», et standarsnært talemål. Vi skal ikke bare gjøre oss forstått, men vi skal også ordlegge oss riktig i forhold til situasjonen. Å snakke korrekt handler derfor om både språkets funksjon og språkets estetikk (Språkmøte, 2019).

Dialektbølgen som kom på 1970-tallet medførte at dialektene fikk en høyere status. Det ble akseptert å bruke egen dialekt i det offentlige rom, og forskjellen mellom talemålet i det offentlige og det private rom ble mindre. I dag står vi fritt til å snakke med den dialekten vi bruker og har. Det er ikke lengre et krav om at det skal snakkes et standardtalemål i gitte situasjoner. Det innebærer at vi som språkbrukere bruker den dialekten eller det språket vi har tilegnet oss uansett hvilken situasjon vi befinner oss i. Vi kan derfor referere til tilpasningsteorien der vi som språkbrukere enten konvergerer talemålet, noe som innebærer at vi som samtalepartner nærmer oss samtalepartnerens måte å snakke på. Vi kan også divergere, noe som innebærer at vi holder fast og opprettholder de eksisterende forskjellene i måten vi snakker på og dermed tar avstand fra samtalepartnerens talemål (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019).

4.3.2 Alder som bakgrunn for talemålsvariasjon

Alder er en av de mest grunnleggende sosiale faktorene som blir brukt i sosiolingvistiske undersøkelser. Forskning viser at det er talemålsvariasjon mellom generasjoner og aldersgrupper. Talemålet endrer seg mellom generasjonene, og de eldre representerer et eldre språksteg enn de yngre, språket er levende og skal overføres fra generasjon til generasjon (Skjekkeland, 2009) og (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019). Fra vi er barn tilegner vi oss språket. Språket læres uten forkunnskap og uten systematisk introduksjon. Som barn lærer vi språket ved at vi etterligner språket fra dem vi omgås med, og på den måten lærer vi både morsmålet vårt og dialekten vår. Vi bruker cirka 5 år på å tilegne oss språket, og vi endrer på språket frem til vi er i tenårene. Når språket har festet seg i tenårene endrer vi normalt sett ikke på språket og vi beholder som oftest den dialekten vi tilegnet oss som barn. Det er likevel et språkskille mellom generasjonene og språkforskere mener at skillene skyldes at det er mangelfull overføring av dialektal kompetanse mellom generasjonene. Det er vår sosiale bakgrunn, økonomiske situasjon og ulike holdninger som vi har tilegnet oss gjennom sosiale aktiviteter i barndommen som er med på å forme språket. De yngre generasjonene omgås i stor grad med jevnaldrende og mindre med de eldre generasjonene. Språket er med på å identifisere et felleskap blant de yngre generasjonene, og påvirkningen fra sosiale medier gjør at vi tar i bruk nye ord og uttrykk som ikke blir brukt blant eldre. Dersom vi tilegner oss språktrekk som kan være typiske for den tiden vi befinner oss i, og som vi legger bort i voksen alder, har vi en språkendring som forskere kaller for *normal aldersprogresjon*. Det kan også oppstå en generasjonsforskjell i språket dersom barn tilegner seg nye former og

beholder disse i voksen alder. I disse situasjonene vil språket forandre seg og det vil kunne få nye språklige former. Denne språkendringen kaller språkforskere for en *virkelig språkendring* (Skjekkeland, 2009). De sosiale mediene er med på å integrere låneord, slengord og uttrykk i språket. Disse ordene blir integrert blant de yngre generasjonene og forandrer seg kanskje ikke i voksen alder. Dette er ikke en endring på form eller uttale, men likevel kan vi kanskje ikke se på dette som en normal aldersprogresjon, men som en virkelig språkendring. Det er derfor i dag flere virkelige språkendringer og språkforskjellene sies å være mindre i bygder enn i byer.

4.3.3 Kjønn som bakgrunn for talemålsvariasjon

Sexolekt er kjønns spesifikk språkbruk som skiller språkbruken mellom menn og kvinner, en språklig variasjon på bakgrunn av kjønn (Engan & Tørdal, 2019). Kjønn er også en sentral variabel når vi undersøker språkendringer. Tilbake i tid så hadde kvinnene en lavere status/posisjon i samfunnet enn hva kvinnene har i dag. Kvinnene brukte derfor språket som prestisje da mennene kunne bruke yrkesstatus som prestisje (Heradstveit, 2018). Kvinner uttrykte seg mer indirekte, mens mennene var mer direkte i måten å uttrykke seg på. Sosiolingvistiske studier har vist at kvinner, uavhengig av sosial klasse og alder, endrer talemålet sitt mer og oftere enn menn. Mennene snakker mer dialekt og er mer lojale mot lokale normer til språket, mens kvinnene snakker mer et standardnært språk. Det kan derfor se ut til at det er kvinnene som fører frem de språklige forskjellene mellom kjønnene (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019). Språkforskere har hatt ulike teorier om hvorfor det har vært språkforskjeller mellom kjønnene, og Engan og Tørdal presenterer tre av disse modellene. Den første modellen, mangelmodellen, omtaler forskjellene omkring 1920-årene. Denne modellen sier at språket til kvinnene er ufullkommet i forhold til mennenes språk og at dette skyldes biologiske forskjeller. Den andre modellen, dominansmodellen, omtaler forskjellene omkring 1970-årene. Denne modellen legger vekt på at kvinnene er sosialt underordnet og at dette er årsaken til språkforskjellen mellom kjønnene. Språket har i dag blitt endret til et mer kjønnsnøytralt språk og kvinner og menn stiller mer likt i samfunnets oppgaver. Den tredje modellen som blir omtalt er likeverdmodellen og retter seg mot 1990-årene. Her blir det lagt vekt på at kvinner og menn har forskjellige kulturer, men hvis vi godtar og forstår hverandres kulturer så vil språkforskjellene bli mindre eller helt borte. Kvinnene har en kultur der de har en forståelse og er mer opptatt av å vise en likhet når de er i en samtalsituasjon, mens mennene er mer opptatt av å markere forskjeller (Engan & Tørdal,

2019). Språkforskere bruker stadig kjønn som en sosial variabel i språkforskningen, og resultater viser at det fremdeles er kjønnsforskjeller, men at forskjellene i dag er større innad i gruppene enn selve forskjellen mellom menn og kvinner (Skjekkeland, 2019). Skjekkeland har i sin undersøkelse i Kvinesdal kommet frem til at det er liten forskjell mellom kjønnene, og hevder at forskjellene mellom yngre menn og kvinner holder på å jevne seg ut. Nå er samfunnet stadig i forandring og forskjellene vil forandre seg.

4.3.4 Lokalisering som bakgrunn for talemålsvariasjon

Hvor du kommer fra og til hvilken del av samfunnet du er tilknyttet har mye å si for talemålet og dialekten. Et talemål eller en dialekt har sin lokalisering innenfor et bestemt geografisk område og hver dialekt har derfor sine målmerker. Dialektene gjenkjennes ved hjelp av målmerkene som knyttes til et geografisk område. Dersom talemålsbrukeren er på flyttefot kan dialekten bli påvirket fra omgivelsene i det nye samfunnet og talemålsbrukeren kan akkomodere. Det viser seg at dialektendringene skjer i forskjellig tempo mellom bygder og byer. Byene er mer utsatt for tilflytning og er mer mottakelige for innovasjoner utenfra. Lingvistiske innovasjoner inntreffer byene før de brer seg utover til bygdene.

Talemålsbrukerne er forskjellige og graden av påvirkelighet er avhengig av hva slags «type» du er. Litt spissformulert har man definert to typer av mennesker, *homo domesticus* og *homo dynamicus*. *Homo domesticus* er den hjemkjære, den som har en sterk tilknytning til bygda. *Homo dynamicus* er den typen som gleder seg til å komme bort fra bygda og inn i et annet miljø (Skjekkeland, 2009). Dette er en god beskrivelse av Borhaug. Et lite geografisk område med flere målmerker der innbyggerne enten er trofaste eller nøytrale i forhold til dialekten.

4.3.5 Sosiale medier og nettkommunikasjon som bakgrunn for talemålsvariasjon

Mediespråket har hatt og har en innvirkning på språket vårt, og i nyere tid har sosiale medier blitt en sentral kommunikasjonsarena. Spesielt etter koronapandemien har kontakten via sosiale medier økt kraftig og også til mer seriøse formål, både skriftlig og muntlig. Igjennom mediene utvikler det seg språklige sætrekk og kreative forkortelser som gjerne har kommet inn som låneord fra det engelske språket. SMS-språket som skjøt fart rundt år 2000 var med på å øke bekymringene i forhold til språkutviklingen, men forskning viste at dette språket ikke hadde stor innvirkning på talespråket (Nesse, 2013). I dag bruker vi sosiale medier og ny teknologi som hjelpemidler til daglig kontakt, disse mediene er med på å «fjerne» den

geografiske avstanden, og kontakten mellom mennesker øker på tvers av ulike geografiske områder. Teams og Zoom brukes i dag både til formelle og uformelle samtaler og variasjonen i kontaktene økes. Vi er mer alene, og behovet for å snakke med andre mennesker har økt til fordel for de skriftlige alternativene. Språkforskere trenger mer tid til å finne ut hvordan de nye sosiale mediene er med på å påvirke språket vårt, om språket fester seg eller om språkbruken blir forandret (Nesse, 2013). Eskil Hanssen skriver: «Det skjedde et fremskritt når det sosiale nettverket ble introdusert som en sosial faktor og en teoretisk forutsetning er at språk og språkvaner utvikles og reguleres av sosiale nettverk.» (Hanssen, 2014, s. 24). Dette er en ytre sosial faktor som har vist til språkendringer tidligere.

4.4 Indre og ytre faktorer på Borhaug

Min forskning konsentrerer seg om språkendringer i en samfunnssammenheng, og flere av de sosiale faktorene jeg har undersøkt, vil mest sannsynlig gi meg resultater som viser til en språkendring eller en språklig variasjon. I min analyse finner jeg garantert språklig variasjon, men det kan også hende at jeg finner språkendringer. På Borhaug kan en eventuell språklig variasjon eller språkendring forklares gjennom indre og ytre faktorer. Endringene kan ligge i selve språket, men det kan også være påvirkning utenfra. I min forskning har jeg tatt for meg tre sosiale variabler – alder, kjønn og arbeid – men hovedfokuset har vært på alder. Alder og kjønn er de mest sentrale variablene som brukes i sociolingvistiske studier, og disse variablene kan vise variasjoner i eventuelle språkendringer. Lokaliseringen gir også begrensinger i forhold til utvalget av yrker og arbeid, og det er i hovedsak innbyggere som er av typen *homo domesticus* som vender tilbake etter endt studie. Borhaug har ingen store byer i nærheten, og de unge må flytte et stykke fra bygda for å kunne studere.

Fra den eldre generasjonen finner vi talemålsbrukere på Borhaug som fremdeles føler den tilhørigheten til Amerika som de hadde på 1960-tallet. Denne generasjonen tok i bruk amerikanske ord, ord som har blitt ansett som typiske språktrekk på Borhaug i ettertid. Dette har resultert i talemålsvariasjoner mellom generasjonene, men nå kan resultatene vise at dette har vært en normal aldersprogresjon og at det i nyere tid har kommet nye former og at språket har endret seg. De ytre faktorene er viktige faktorer for talemålsvariasjoner og eventuelle språkendringer i bygda.

5 Metode

5.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

Både kvalitative og kvantitative data brukes i empirisk forskning. Kvalitativ metode er innsamling av kvalitative data som vi samler inn igjennom for eksempel intervju eller observasjon. Det er en fremgangsmåte der vi konsentrerer oss om et lite utvalg av informanter slik at vi får en dypere innsikt og forståelse innenfor forskningsområdet. Det er en individbasert metode som har et fokus på individet, og det er derfor viktig med et strategisk informantutvalg. Informanten skal kunne fungere som en «prototype» og dens subjektive opplevelser og psykologiske forhold er viktige bakgrunnsfaktorer for forskningen. Kvantitativ metode, derimot, er innsamling av kvantitative data som man samler inn gjennom tall og andre mengdeenheter, for eksempel spørreskjema og statistikk. Det er en metode som har fokus på et stort utvalg av informanter der det objektive er i fokus og et representativ utvalg er viktig for resultatet. (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019).

I min undersøkelse har jeg hatt et spørreskjema med 45 ulike setninger. Disse setningene ble presentert i et intervju. Setningene ble flettet inn i en samtale slik at jeg ikke spurte informantene konkret om de setningene og de ordene jeg skulle undersøke. Selve undersøkelsen følger en kvantitativ metode der jeg er ute etter bestemte former av de utvalgte ordene. Gjennomføringen av intervjuet hadde innslag av en kvalitativ metode. Gjennom intervjuene fikk jeg innsyn i flere ord og uttrykk som kjennetegner dialekten på Borhaug, og jeg fikk da et bredere bilde av forskjeller og likheter samt at jeg fikk et overblikk over relevansen av de utvalgte ordene jeg undersøkte.

Resultatene mine er sortert i tabeller og fremstilles i form av tall. Hensikten er at disse resultatene skal kunne generaliseres, som er et kjennetegn på kvantitativ metode. I kapittel 8 skal jeg drøfte resultatene mine og diskutere forskjellene mellom aldersgruppene, og jeg vil også trekke frem de sosiale variablene kjønn og arbeid. I min undersøkelse har jeg tatt i bruk både kvalitativ og kvantitativ metode, og dette har vært med på å gi meg en bedre oversikt over tilstanden i dialekten på Borhaug. Den kvantitative metoden har hjulpet meg til å konkretisere dataene, mens den kvalitative metoden har hjulpet meg til å få enda mer informasjon som er relevant for problemstillingen. På denne bakgrunnen utfyller disse to metodene hverandre, og jeg har fått et godt datamateriale som jeg kan bruke til å konkludere i forhold til problemstillingen min.

5.2 Utvalg av informanter

Det er viktig at de utvalgte informantene er relevante for den aktuelle problemstillingen (Mæhlum, Akseberg, Røyneland, & Sandøy, 2019). Jeg har gjort et utvalg av populasjonen på Borhaug etter bestemte kriterier. Jeg ønsket å undersøke språkforskjeller mellom ulike aldersgrupper på Borhaug og har derfor hatt kriterier som at informanten må komme fra Borhaug, han/hun må ha bodd på Borhaug hele livet, men kan ha studert i annen by og flyttet tilbake. Jeg har satt det kriteriet at jeg ikke skal ha en nær relasjon til de jeg har intervjuet da disse har god kjennskap til prosjektet mitt. I tillegg til disse kriteriene så skal det være en jevn fordeling av menn og kvinner og det skal være en viss spredning i alder innenfor de aktuelle undersøkte aldersgruppene. Jeg ønsker en jevn fordeling av kjønn, da dette vil gi et mer nøyaktig resultat av forskjeller mellom kjønnene. Innenfor den enkelte aldersgruppen har jeg derfor like mange menn som kvinner, men med unntak av aldersgruppen 20-30 år. I denne aldersgruppen har jeg 8 kvinner opp mot 7 menn. Jeg har på bakgrunn av dette sortert informantene etter alder og den første aldersgruppen er 20–30 år. Her har jeg 15 tilfeldige utvalgte personer, som innfrir kriteriene mine. Derfor er informantene tilfeldig utvalgt blant en liste som oppfyller mine kriterier, og disse informantene ble hentet ut fra vennelisten min på Facebook. Noen av informantene i aldersgruppen 20–30 år har blitt utvalgt etter tips fra noen av de tilfeldig utvalgte informantene i samme aldersgruppe. Utvelgelsen av de 10 informantene i aldersgruppen 40-50 år var også tilfeldig og prosessen foregikk etter samme prinsipp som de i aldersgruppen 20-30 år. Noen av de utvalgte informantene var foreldre til de yngre informantene. Jeg fikk tips fra noen av disse informantene til eventuelle aktuelle informanter, men da til personer som kunne delta innenfor aldersgruppen 60–70 år. 2 av informantene i aldersgruppen 40-50 år meldte sin egen interesse for deltakelse og har derfor blitt valgt på bakgrunn av eget ønske. Informantene i aldersgruppen 60-70 år er basert på tips fra andre informanter og kjente, men jeg har også tatt i bruk snøballmetoden der jeg har fått tips fra intervjuobjektet mens vi har holdt på med intervjuet.

Jeg har tatt kontakt med informantene mine gjennom sosiale medier, men i hovedsak Facebook og Messenger. Jeg har måttet ringe til noen av informantene i aldersgruppen 60-70 år da de enten ikke hadde Facebook eller de ikke svarte på meldingen jeg hadde sendt. Et par av informantene ble spurt av tipser og disse informantene kontaktet meg.

5.2.1 Tilfeldig utvalg

Et tilfeldig utvalg har et kriterium at populasjonen skal velges ut i fra en relevant liste. Det er viktig å finne respondenter som er relevante for problemstillingen å lage en liste som oppfyller disse kriteriene. Selv om listen består av respondenter som oppfyller kravene, kan et tilfeldig utvalg føre til en skjev fordeling. Et slikt utvalg kan føre til en forskjell mellom kjønn, alder og sosial klasse. Dersom utvalget av respondenter varierer veldig, kan resultatene gi et dårligere og mindre troverdig resultat. Når vi bruker tilfeldig utvalg for å finne respondenter, kan det være en fordel å ha et større antall av respondenter å velge mellom. Dersom utvalget er stort, vil det være en større sannsynlighet for å få et godt representativ utvalg. Tilfeldig utvalg av respondenter er en usikker metode og ofte så velger vi ikke denne metoden når vi har et lite utvalg av respondenter (Jacobsen, 2005). Det er heller ikke en god metode å velge dersom du har en undersøkelse som består av få respondenter, det kan da være bedre å velge respondenter ut i fra andre metoder.

5.2.2 Snøballmetoden

I min undersøkelse har jeg tatt i bruk snøballmetoden. Dette har ført til gode respondenter som har gitt meg et godt og troverdig resultat. Snøballmetoden er en metode som er fleksibel. Det er ikke et fast kriterium innenfor denne metoden og vi velger ut respondenter etter kunnskapen. Snøballmetoden gir en mulighet til å oppdage informanter som vi kanskje ikke hadde oppdaget på egenhånd. Dette skjer ved at respondenten som blir intervjuet kan gi tips til andre respondenter som er interessante for problemstillingen via impulser og ideer. Vi går deretter tilbake til listen for å finne andre interessante respondenter som igjen kan komme med impulser eller ideer til andre aktuelle respondenter. Metoden er usikker og det er ingen garanti for at vi får resultater. «Snøballen» som respondentene sender videre kan slutte å rulle, da vil undersøkelsen stoppe opp og vi må begynne på nytt. Selv om dette er en usikker metode så kan det også være en metode som gir god oppslutning. Vi kan få mange tips til gode respondenter og vi får da en mulighet til å velge ut de mest aktuelle respondentene. Det er en krevende metode som tar tid og som krever gode analyser. Det er viktig å forberede seg godt til intervjuet, og videre analyse er viktig for å få gode resultater og for å få «snøballen» til å rulle videre til vi er i mål. (Jacobsen, 2005, s. 175).

5.3 Innsamling av materiale

Jeg har hatt utfordringer med å få gjennomført intervjuene på grunn av koronarestriksjonene. Etter det kraftige koronautbruddet i kommunen ble flere av intervjuene utsatt og noen opptil flere ganger. Fem av informantene ønsket at intervjuet ble gjennomført gjennom via Teams med tanken på smitte og begrensingen av nærkontakter. Jeg valgte Teams til fordel for en telefonsamtale slik at jeg kunne se intervjuobjektet. De aller fleste intervjuene ble gjennomført hjemme hos meg. Intervjuene ble gjennomført i stuen slik at intervjuet ikke skulle virke så formelt, og det var da lettere å holde i gang en god samtale som ikke virket kunstig. Jeg tok skriftlige notater mens jeg intervjuet informantene. Jeg har notert på undersøkelsesarket mens jeg har holdt på med intervjuet. Fordelen med kun å notere de relevante ordene og setningene er at øyekontakten og tilstedeværelsen i samtalen er bedre. Jeg har kun notert ord som har vært relevante for undersøkelsen og har derfor ikke skrevet ned hele intervjuet. Fordelen med denne metoden er at jeg kun får de relevante dataene lagret og kan se bort ifra uinteressant data. Det vil bli lettere å sortere og mindre data å holde styr på, det vil også spare meg for mye tid. Tiden på intervjuene varierte mellom de ulike aldersgruppene. Intervjuene blant informantene i aldersgruppen 20-30 år hadde en varighet på rundt 30 minutter. Innenfor aldersgruppen 40-50 år var intervjutiden på rundt 50 minutter, mens intervjutiden blant informantene i aldersgruppen 60-70 år var på rundt 90 minutter. Dette var informanter som fortalte historier fra fortiden. De intervjuene som ble gjennomført på telefon, hadde en varighet på rundt 30 minutter uavhengig av aldersgruppe. Det var lettere å intervju informantene i aldersgruppen 60-70 år da disse virket mer interessert i temaet enn de yngre informantene og hadde mer erfaring enn de yngre informantene.

5.5. Etterarbeid

Etter at jeg var ferdig med intervjuene ble dataene samlet og analysert. Jeg hadde en fordel ved at jeg kun hadde notert relevante data under intervjuene. Dette gjorde at jeg lett kunne sette resultatene synlig foran meg fremfor å lytte på ett og ett opptak for deretter å notere. Jeg sparte mye tid ved å gjøre det på denne måten. Jeg synes det er lettere å håndtere skriftlige notater fremfor å lytte på mange intervju. For meg så har dette vært en mer effektiv måte å gjøre det på. Informantene satte pris på valget mitt og var glade for at samtalen ikke skulle bli tatt opp. Dataen som ble notert var enkelte ord eller relevante setninger som jeg så som interessant tilleggsmateriale til problemstillingen og jeg valgte kun å notere det som var relevant for oppgaven. Det ble gode samtaler og jeg noterte spesielle setninger og ordvalg

som kunne fremheve særtrekk ved dialekten i tillegg til de språklige variablene jeg undersøkte. Presentasjonen av resultatene og analysen har vært en tidkrevende prosess, men det har vært gøy og interessant.

6 Språklige variabler

Det er flere spesielle trekk ved borhaugdialekten, og jeg har i denne masteroppgaven konsentrert meg om 9 ulike språklige variabler som jeg håper kan være med på å kartlegge utviklingen i dialekten. Variablene jeg har valgt å undersøke, er de jeg har sett på som mest relevante for å kunne si noe om språkendringene på Borhaug. Jeg håper at jeg finner mange gode funn som kan være med på å kartlegge hvordan dialekten utvikler seg i dag.

6.1 Variabel 1: Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/

Lenisering er kjent langs sørlandskysten og oppover mot Vestlandet. Dette er en variabel som absolutt er relevant for Borhaug. Her blir det bruk lenisering i flere ord og det er et språklig trekk som er godt innarbeidet i dialekten. Jeg kan tenke meg at dette er et av trekkene i dialekten som er best bevart både hos de yngre og de eldre.

Tradisjonell form	Bokmålsform
Kage	Kake
Bage	Bake
Besøge	Besøke
Laube, løybe	Løpe
Sidde	Sitte
Søde	Søte

6.2 Variabel 2: Uttale av *u* som *o*

På Borhaug blir ofte «u» erstattet med «o», men dette er et språklig trekk som kanskje ikke er like vanlig i dag. Der man på bokmål har uttalen «u» vil man i de fleste tilfeller ha uttalen «o» på Borhaug. Vi sier for eksempel: ogle istedenfor ugle og å posse istedenfor å pusse. På Borhaug har man to måter å uttale «o» på. Det er ord med lang o-lyd og ord med kort o-lyd. Når man på Borhaug har kort o-lyd, vil ordene i de fleste tilfellene skrives med «u». Det kan være ord som for eksempel: **sonn/sunn**, **loft/luft** og **onskyld/unnskyld**. Ord der man har lang o-lyd, skrives ofte med «o». Det kan være ord som for eksempel; kose, stol og sol. Uttale av u

til o er ikke unikt bare for dialekten på Borhaug, det er flere dialekter i Norge som har dette som et språklig trekk i dialekten.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmål
Farson		Farsund
Åleson		Ålesund
Sonniva		Sunniva
Godron / Godrun		Gudrun
Frokt		Frukt
Bosken		Busken
Boss		Buss
Onner		Under
Sonne		Sunne

6.3 Variabel 3: Andre endringer av den lydlige formen på ord

I variabelen over tar jeg for meg utalen av «u» som «o», men det finnes flere ord som får endring i uttalen på Borhaug. Et kjennetegn ved dialekten er at vi har en «brei» dialekt. Vi endrer ofte vokalen i ord og legger ofte litt ekstra trykk på den utskiftede vokalen. «I» er en vokal som er lett, mens «æ» er en vokal som virker noe mer dominant. Når vi da for eksempel sier brælle istedenfor briller, virker ordet mer dominant med sammensetningen av skarre-r og et solid trykk på vokalen «æ». Det samme gjelder for ordet gress, der man på Borhaug ville sakt, gras. Her legger man trykk på vokalen og vi får en lang og markert a-lyd. Det er ingen regel eller et fast mønster etter hvilken vokal den enkelte vokalen skiftes ut med og dette kan variere fra ord til ord. Mange unge mennesker på Borhaug kan virke litt flau over dette språktrekket, en hypotese som kanskje kan besvares ut i fra resultatene i undersøkelsen.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmål
Brælle		Brille
Ståve		Stue
Håve		Hode
Påse		Pose
Sjeva		Skive

Børsta / børstan / børsdagen / jebørsta / jebørstan		Bursdag
Å spele		Å spille
Å jøyme		Å gjemme
Å skrøyme		Å skremme

6.4 Variabel 4: Presens av sterke verb

Store deler av Agder med unntak av strekningen mellom Kristiansand og Mandal har det Skjekkeland kaller for arkaiske former av sterke verb i presens. Det betyr at en dialekt høres gammeldags ut. Dialekten på Borhaug kan kanskje for noen høres litt gammeldags ut, nettopp fordi vi har mange ulike måter å utale ordene på.

Det er enkelte verb som har endret seg i dialekten og gamle former blir brukt blant noen av de eldste informantene. For eksempel bruker flere av de eldre ordformen som; *nå teige æ bådnan ud i haijen sånn at dei kan symje i poolen*. I dette tilfellet har verbet *å ta* endret seg mellom generasjonene og det samme gjelder for verbet *å svømme*.

Flere av de sterke verbene i presens har former med i-omlyd og innskuddsvokal. I stor grad vil *å* gå over til *æ*, *a* til *e*, *o* til *ø*, *u* til *y* og *au* til *ey* (*øy*). Enkelte steder i Agder vil de derfor si; søve, jænge, tege og kjeme, der de sterke verbene i presens får endelsen –e og at –r faller bort.

Skjekkeland som har hatt en forskning på dialekten i Kvinesdal har funnet ut at disse formene holder seg relativt godt. Kvinesdal er ei bygd som ligger rundt 40 kilometer fra Borhaug, og mitt inntrykk er at disse formene holder seg godt innenfor dialekten her også.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmålsform
Tege [te:ge]		Tar
Kjeme [çe:me]		Kommer
Æ [æ:]		Er
Søve [sø:ve]		Sover
Jænge [jɛŋ:e]		Går
Fer [fe:ɾ]		Får
Stænne [sten:e]		Står

6.5 Variabel 5: Presens av verbet å ha

Hjelpeverbet «å ha» fungerer litt etter prinsippet til de sterke verbene. Her vil også vokalen -a gå til -e og endelsen -r vil falle bort. Men det er en annen form av verbet som også blir brukt en del, hi. Så mitt inntrykk er at det på Borhaug er to måter å uttale verbet «å ha» på og at bokmålsforma «har» sjeldent blir brukt.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmål
He / hi		Har

6.6 Variabel 6: Hunkjønn ubestemt form entall

Substantiv i hunkjønn bøyes i hovedsak etter et fast mønster med endelsene -a i bestemt form entall, -er i ubestemt form flertall og -ene i bestemt form entall. Spesielt for Borhaug er at vi i flere tilfeller bruker endelsen -a i ubestemt form entall. Vi sier for eksempel ei høna og ei hølla. Det finnes også substantiv i hunkjønn som endrer vokal i flertall, disse ordne har vi ikke a-endelse på i ubestemt form entall. I disse tilfellene bruker vi den opprinnelige forma, for eksempel sier vi ei bok, ei nått og ei brus og ikke ei boka, ei natta og ei brusa

Interessen for å studere dette språktrekket i dialekten er stor på bakgrunn av at dette ikke er så vanlig i mange dialekter. Mitt inntrykk er at dette er noe som har holdt seg, men at enkelte ord har endret a-endelsen til e-endelse i ubestemt form entall bant de yngste informantene.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmålsform
Ei visa		Ei vise
Ei veska		Ei veske
Ei høna		Ei høne
Ei hølla		Ei hylle
Ei puda		Ei pute
Ei jenta		Ei jente
Ei pølsa		Ei pølse
Ei klokka		Ei klokke
Ei sjeva / ei stompesjeva		Ei skive

Ei skoffa		Ei skuffe
-----------	--	-----------

6.7 Variabel 7: Engelske låneord

En generasjon fra Borhaug reiste til Amerika for å arbeide og de aller fleste reiste hjem til Borhaug igjen. Da de kom hjem, kom de hjem med stor påvirkning av oppholdet de hadde hatt. Noen bodde i Amerika i få måneder, mens andre bodde der i flere år. Da de kom hjem ble flere amerikanske ord og uttrykk innarbeidet i dialekten og etter hvert ble disse ordene videreført til generasjonene etter. Etter erfaring er det enkelte ord som har beholdt sin plass i dialekten, men at de aller fleste er på vei ut. Flere av de amerikanske ordene som gradvis ble integrerte i dialekten, ble med på å lage en identitet og et kjennemerke til borhuagdialekten. Noen av de engelske ordne kunne være vonde å forstå for andre som ikke var fra Borhaug og noen av ordene kan være vanskelige den dag i dag. Det kan for eksempel være ordene, vorje (bekymre) og sjur (trygg, slett, ikke glatt).

Låneord	Bokmål
Tronken	Bagasjerom
Rågga	Teppe
Jomper	Genser

6.8 Variabel 8: Spesielle ord og ordvalg

På Borhaug har vi flere ord som ikke eksisterer i andre dialekter og noen ord bruker vi istedenfor andre alternativ. Det finnes flere eksempler på ord som er godt innarbeidet og som blir brukt av alle som bor her. For eksempel sier flere av de som bor her; agårk og Båro og nesten ingen av de som bor her sier Borhaug. Dette er en språklig variabel som er interessant å undersøke. Noen av de spesielle ordvalgene kan ha likhetstrekk med bokmål, mens andre ikke har ett eneste fellestrekk. Hvordan slike ord har blitt til, kunne ha vært interessant å finne ut av.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmål
Gøule		Gråte
Ede / åde		Spise
Jårple, jårpla		Potet

6.9 Variabel 9: Spørreord

Spørreordene på Borhaug er nesten som et eget språk, men ordene kan ha noen trekk som kan minne litt om nynorsk. Disse spørreordene er godt innarbeidet i dialekten, men også disse har jeg en følelse av at er på vei ut. Noen deler spørreordet *kædde* opp i flere ord, her sier noen; kå æ d.

Ut ifra tabellen kan jeg ikke se et spesielt system. Jeg kan ikke se at spørreordene har et fast mønster etter hverken bokstav eller stavelser. Noen begynner med –kå, andre med -kæ eller -hæ. I vår dialekt bruker vi mye –æ, -ø og –å, noe som ikke blir like mye brukt i oslomålet. Men hvorfor spørreordene er blitt som de har blitt, er jeg ikke sikker på. Jeg ser på dette som en interessant variabel siden spørreordene er så forskjellige fra bokmål.

Tradisjonell form	Nyere form	Bokmål
Kå ti		Når
Kåssen		Hvordan
Kåffår		Hvorfor
Hæne / kor		Hvor
Kåffår ein / kossen		Hvilken
Kæm / kven		Hvem
Kå då		Hva
Kædde		Hva er det

7 Resultater

I dette kapittelet skal jeg presenterer resultatene som har kommet frem gjennom min undersøkelse på Borhaug. Før jeg presenterer resultatene, vil jeg presentere hvilke forventninger jeg har til resultatene, og hvilke tanker jeg hadde før jeg startet med undersøkelsen.

7.1 Forventninger til resultatene

Mine forventninger bygger på hva jeg har opplevd og erfart om dialektutviklingen på Borhaug. Jeg blir selv definert som en person som holder godt på dialekten i motsetning til flere av de jeg omgås med på min alder. Jeg har et bredt spekter av venner i alle aldre og står selv i en lederrolle for en viktig organisasjon i bygda. På bakgrunn av dette treffer jeg mennesker fra hele bygda og snakker ofte med innbyggerne som bor på Borhaug. Jeg har derfor på forhånd gjort meg opp noen tanker om hvordan jeg tror resultatene vil bli på bakgrunn av den kjennskapen jeg har til dialekten.

Det vil være endringer i de språklige variablene jeg har undersøkt, men endringene vil ikke nødvendigvis være så store. Flere av ordene vil ha ny form, men den tradisjonelle formen holder seg likevel best. Norge er gode på likestilling, og både menn og kvinner står fritt til å velge både yrke og utdanning. På bakgrunn av dette tror jeg at forskjellen mellom kvinner og menn vil være liten. Noe som kan ha stor påvirkning på en eventuell språkendring, kan være sosiale variabler som arbeid og utdanning, men også at ytre faktorer som for eksempel sosiale medier og reiser vil påvirke utviklingen. Jeg tenker at slike sosiale settinger har stor påvirkningskraft både på språket og på dialekten.

Det er ikke tidligere gjort en ren undersøkelse som bare konsentrerer seg om dialekten på Borhaug, og jeg kan derfor ikke sammenligne mine tanker med tidligere forskning.

1. Leniseringen står sterkt hos alle informantene uavhengig av hvilke sosiale grupper de har tilknytning til. Dette er et språktrekk som er godt innarbeidet i bygda, og den yngre generasjonen bruker bløte konsonanter på lik linje som den eldre generasjonen. Tanken er også at presens av verbet *å ha* (*he/hi*) har holdt seg stabilt gjennom generasjonene.
2. Jeg har en forventning om at spørreordene er utsatt og at noen av dem er på vei ut. Disse ordne er vidt forskjellige fra bokmål og kan kanskje heller helle mer mot det

nynorske. Derfor har jeg en forventning om at den dialektale formen av spørreordene er ivaretatt, men at det har startet en språkendring.

3. Presens av sterke verb er også en variabel jeg forventer har holdt seg godt, men at vi kanskje kan se en begynnende språkendring.
4. Uttalen av *u* som *o* er den variabelen som kanskje kommer til å ha hatt størst utvikling. Her tror jeg at de yngste informantene vil bruke *u* slik som den opprinnelige formen av ordet er, og at det innenfor denne språklige variabelen vil være en forskjell mellom kvinner og menn. Det vil trolig være et flertall av kvinner i aldersgruppen 20–30 år som benytter seg av *u* istedenfor *o*, mens *u*-uttalen trolig ikke har erstattet den tradisjonelle *o*-uttalen blant informantene i de andre aldersgruppene jeg har undersøkt.
5. På lik linje med uttalen av *u* som *o* tror jeg at endringen av den lydlige formen på ord også har endret seg blant informanter i aldersgruppa 20–30 år. Her forventer jeg at de arbeidsledige har bevart den tradisjonelle lydlige formen best.
6. Et språklig trekk som er vanlig på Borhaug, er *a*-endelsen i ubestemt form entall av hunkjønnord. Dette er et språklig trekk som sannsynligvis ennå står sterkt. Det vil være enkelte ord som er mer utsatt for en språkendring og som har mistet den tradisjonelle *a*-endelsen. Jeg har en mistanke om at de som arbeider innenfor tertiærnæringen bruker *e*-endelse istedenfor *a*-endelse. På bakgrunn av denne mistanken tror jeg at dette er et utsatt språktrekk som gradvis vil miste sin tradisjonelle form.
7. Dialekten på Borhaug blir sett på som en amerikanskinspirert dialekt med flere amerikanske ord og uttrykk. Disse ordene mener jeg er godt bevart i den eldste informantgruppen, mens de andre aldersgruppene bruker andre former av disse ordene. Uttrykket «tronken», et amerikansk ord som kom inn i dialekten på 1960-tallet, er kanskje det ordet som er best bevart innenfor denne språklige variabelen.
8. Etter egne erfaringer tror jeg at kvinnene har tatt i bruk flest ord med ny form.
9. Min opplevelse er at borhaugdialekten står sterkt i dag, men at internett og den nye teknologien vil påvirke språkutviklingen hos de yngre som vokser opp i bygda i dag.

7.2 Forklaring til tabellene

Alle de språklige variablene vil bli presentert i tabeller, og i hver tabell vil jeg fremstille den aktuelle sosiale variabelen innenfor alle informantgruppene i form av en prosent. Denne prosenten skal representere den nyere formen av den språklige variabelen. De sosiale

variablene jeg skal presentere, er alder, kjønn og arbeid. Det er disse tre sosiale variablene som er relevante for min problemstilling. Dette er en oversiktlig måte å presentere resultatene på. Det vil gi en beskrivelse av dagens situasjon med vekt på de ulike aldersgruppene, som er hovedfokuset i min problemstilling. Alle mine informanter kommer fra og bor på Borhaug, og lokaltilknytning er derfor ikke en variabel i min oppgave.

I tabellen med arbeid som sosial variabel tar jeg ikke hensyn til kjønn eller alder. Jeg har her valgt å holde disse gruppene samlet og plasserer dem i den næringen de hører hjemme i. Dette er fordi jeg bare vil kartlegge hva slags arbeidsnæring som har størst påvirkning for språkutviklingen.

7.3 Variabel 1: Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/

Tabellene viser om ord med lenisering fra /p, t, k/ til /b, d, g/ er ivaretatt eller har fått ny form (med /p, t, k/).

7.2.1 Fordeling etter informantenes alder

Denne tabellen er delt i to. Venstre side viser antall informanter som har tatt i bruk en ny form innenfor hver aldersgruppe. Høyre side viser antall undersøkte ord med ny form. Den nederste linjen viser en oppsummering av den totale endringen.

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
<i>20-30 år</i>	15	4	27 %	90	17	19 %
<i>40-50 år</i>	10	2	20 %	60	5	8 %
<i>60-70år</i>	10	0	0 %	60	0	0 %
<i>Totalt</i>	35	6	17 %	210	22	10 %

Tabell 4: Lenisering av /p, t, k/ til /b, d, g/ etter alder

Jeg har valgt å undersøke seks forskjellige ord i denne språklige variabelen. Blant disse ordene er ett substantiv, fire verb og ett adjektiv. Jeg hadde et lite utvalg av ord, men jeg har valgt ord som ofte blir brukt og som brukes jevnlig blant alle aldersgruppene.

Totalt har 10 prosent av alle de undersøkte ordene fått en ny form. Dette er en økning på totalt 19 prosentpoeng fra aldersgruppen 60–70 år til aldersgruppen 20–30 år (fra 0 til 19 prosent). Det har vært en stigning på rundt 8 prosentpoeng mellom hver aldersgruppe. De seks ulike

undersøkte ordene utgjør til sammen 210 ordformer. Av disse 210 ordformene hadde 22 fått en ny form, noe som utgjør 10 prosent.

Blant informantene er det ingen av dem i aldersgruppen 60–70 år som har tatt i bruk en ny form. I aldersgruppen 40–50 år er det to informanter med nye former og i aldersgruppen 20–30 år er det fire informanter med nye former. Det er totalt seks informanter som bruker en ny form av ett eller flere ord. Samlet sett blir det 17 prosent av informantene som har tatt i bruk minst én ny form. Dette er med på å bekrefte at den tradisjonelle formen (leniseringen) holder seg godt i denne variabelen, og at det er en stigende, men jevn språkutvikling både målt i antall ord og antall informanter.

7.2.2 Ord med ny form

Tabellen viser hvor mange av de ulike undersøkte ordene som har fått ny form, og hvilke ord det gjelder.

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	3 ord	søde, sidde, besøge	50 %
40-50 år	2 ord	søde, sidde	33 %
60-70 år	0 ord	-	-
Totalt:	Undersøkte ord: 6	3 ord	50 %

Tabell 5: Lenisering av /p, t, k/ til /b, d, g/, ord med ny form

Som tidligere nevnt var det totalt seks ulike ord som ble undersøkt. Tre av ordene hadde fått en ny form, noe som utgjør 50 prosent av de undersøkte ordene. Ordene *søde*, *sidde* og *besøge* hadde fått de nye formene *søte*, *sitte* og *besøke*. Ordene *søte* og *sitte* gikk igjen i begge aldersgruppene, mens *besøke* bare ble brukt i aldersgruppen 20–30 år.

7.2.3 Sosial variabel: kjønn

Venstre side av tabellen nedenfor representerer kvinner, og høyre side representerer menn. Jeg har hatt 18 kvinnelige informanter og 17 mannlige informanter i min undersøkelse. Tabellen fremstiller forskjellene mellom kvinner og menn fordelt etter aldersgruppene der disse forskjellene blir presentert med tall. Den totale forskjellen mellom kjønnene blir fremstilt i prosent i nederste linje.

<i>Kjønn</i>				
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	3	7	1
40 – 50 år	5	1	5	1
60 – 70 år	5	0	5	0
Totalt	18	22 %	17	12 %

Tabell 6: Lenisering av /p, t, k/ til /b, d, g/ etter kjønn

Forskjellen mellom kjønnene stemmer overens med mine forventninger. Det er kun i aldersgruppen 20–30 år at det finnes forskjeller mellom kjønnene. Blant de andre aldersgruppene stiller menn og kvinner likt. Tabellen viser at det er de yngre kvinnene som dominerer med bruken av nye former. Totalt har 22 prosent av de kvinnelige informantene tatt i bruk en ny form og kun 12 prosent av mennene. Det er tydelig at det er en forskjell mellom kjønnene når det gjelder lenisering, men det er likevel et flertall innenfor begge kjønn som bruker den tradisjonelle formen av ordet. Lenisering er et språktrekk som er godt innarbeidet i dialekten, men kvinnenens valg av ikke-leniserte varianter ser ut til å øke hastigheten på språkutviklingen.

7.2.4 Sosial variabel: Arbeid

I denne tabellen har jeg satt fokuset på arbeid og ikke på kjønn eller alder. Jeg vil da kunne få en bedre oversikt over forskjellene mellom de ulike arbeidsgruppene som jeg har delt inn i primærnæringer, sekundærnæringer og tertiærnæringer. De som ikke har arbeid, har kommet i «yrkesgruppen» arbeidsledige.

<i>Arbeid</i>				
	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Total</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	0	4	2	0
Prosent	0 %	36 %	13 %	0 %

Tabell 7: Andel av ny form ved lenisering sortert etter yrkesgrupper

Ut ifra arbeidssituasjonen blant informantene kan man se at det kun er de som arbeider innenfor sekundær- og tertiærnæringer som har tatt i bruk minst én ny form av ordene. Den

største andelen av informantene som har tatt i bruk en ny form, finner vi innenfor sekundærnæringene, og disse informantene arbeider innenfor industrien.

7.4 Variabel 2: Uttale med /u/ i ord med tradisjonelt /o/

Tabellene viser om utalen av /u/ som /o/ er ivarettatt eller har fått ny form.

7.4.1 Ny uttale med /u/ i ord med tradisjonelt /o/ fordelt etter aldersgruppe

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
20-30 år	15	11	73 %	135	32	24 %
40-50 år	10	4	40 %	90	5	6 %
60-70år	10	4	40 %	90	4	4 %
Totalt	35	19	54 %	315	40	13 %

Tabell 8: Uttalen av u som o etter alder

I denne tabellen kan vi se en tydelig forskjell mellom aldersgruppene. Her kan man tydelig se at det er et flertall for den nye uttalen i aldersgruppen 20–30 år. Det er totalt 11 informanter i denne aldersgruppen som har tatt i bruk en ny form av ett eller flere ord. Dette tilsvarer en prosent på 73 prosent. Det har vært en stigende endring fra aldersgruppen 40–50 år til aldersgruppen 20–30 år. Det er ingen endring i antall informanter med ny form mellom aldersgruppene 40–50 år og 60–70 år og de stiller likt i antall informanter.

I denne språklige variabelen har jeg valgt å undersøke ni forskjellige ord. Den ene ordklassen er substantiv med både egennavn og fellesnavn. Jeg valgte ut fire egennavn og tre fellesnavn. Jeg valgte også ut ett adjektiv og én preposisjon. Jeg valgte ord fra forskjellige ordklasser slik at det ble en variasjon i bruksområdet av ordene. Det som er spesielt med egennavnene, er at de har vært tilpasset dialekten, men at de nå tar i bruk de «korrekte» formene. I dialekten på Borhaug endrer vi den tradisjonelle formen og lager våre egne dialektiske utgaver blant noen av egennavnene. Blant mine informanter var det totalt nitten informanter med ny form av ett eller flere ord, noe som tilsvarer 54 prosent av alle mine informanter.

Blant ordene hadde jeg en forventning om at dette var en av variablene med stor utvikling. Totalt har 13 prosent av de totalt 315 undersøkte ordformene fått ny form, noe jeg anser som en moderat utvikling. Man kan ut fra tabellen se at det har vært en kraftig stigning fra aldersgruppen 40–50 år til 20–30 år, noe som kan tolkes som en begynnende språkendring.

Jeg hadde en forventning om at det var aldersgruppen 20–30 år som skulle ha flest informanter med nye form, noe som stemte overens med resultatet.

7.4.3 Ord med ny form

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	7 ord	Farson, Åleson, Sonniva, Godron, frokt, boss, sonne	78 %
40-50 år	5 ord	Farson, Åleson, Sonniva Godron, boss	56 %
60-70 år	3 ord	Åleson, Sonniva, Godron	33 %
Totalt:	Undersøkte ord: 9	7 ord	78 %

Tabell 9: Resultater, ord med ny form, uttale av u som o

Tabellen viser at det er mange av de samme ordene som går igjen. Det er spesielt egennavnene som har fått ny uttale med /u/: *Ålesund*, *Sunniva* og *Gudrun*. I aldersgruppen 60–70 år har ett av ordene fått tre forskjellige uttaler. I denne undersøkelsen ble det sagt både *Gudrun*, *Godrun* og *Godron*, der to av formene har gått fra en ren o-uttale til en o/u-uttale. Både *Godron* og *Godrun* blir sett på som tradisjonelle former på Borhaug. Navnene *Åleson*, *Sonniva* og *Godron* hadde fått en ny form innenfor alle aldersgruppene. Det er flere andre ord som har fått nye former, og *boss/buss* er et ord som går igjen i aldersgruppene 20–30 år og 40–50 år i tillegg til navnet *Farson/Farsund*. Aldersgruppen 20–30 år er de eneste som har ny form av ordene *sunne/sonne* og *frukt/frokt*. Vi kan se at de nye formene samsvarer med bokmålsuttalen. Antallet ord med nye former har hatt en jevn stigningskurve og har økt med to ord mellom hver aldersgruppe. Det er kun to ord som har beholdt sin tradisjonelle form hos alle, *bosken* og *onner*.

Innenfor denne språklige variabelen ble det undersøkt ni forskjellige ord eller navn. Totalt kan vi se at sju av de ni ordene har fått en ny form. Dette tilsvarer 78 prosent av de ulike undersøkte ordformene, og én eller flere informanter oppgav nye former for disse ordene. Resultatet viser at det er en relativt stor språkutvikling bort fra de forskjellige ordene med tradisjonell o-uttale, og at de ulike ordene begynner å få ny form i dialekten.

7.4.3 Sosial variabel: kjønn

	<i>Kjønn</i>			
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	7	7	4
40 – 50 år	5	3	5	1
60 – 70 år	5	2	5	2
Totalt	18	67 %	17	41 %

Tabell 10: Uttale av o som u etter kjønn

Det er en tydelig forskjell mellom kjønnene, og vi kan se at det er kvinnene som i størst grad har tatt i bruk den nye *u*-uttalen. Det har vært et flertall av kvinner som har gjort dette hele tiden, men tabellen viser at det også har vært en stor økning blant mennene fra aldersgruppen 40–50 år til 20–30 år. Det er aldersgruppen 60–70 år som holder best på *o*-uttalen, og det er ingen kjønnsforskjeller innenfor denne aldersgruppen. Det er først etter denne aldersgruppen at det har begynt en utvikling. Man kan se at det gradvis har blitt større forskjeller mellom kvinner og menn. Totalt har 67 prosent av kvinnene tatt i bruk minst én ny form, mot 41 prosent av mennene. Selv om det er en stor forskjell mellom kjønnene, så har denne forskjellen begynt å jevne seg ut i den yngste generasjonen.

7.4.4 Sosial variabel: Arbeid

	<i>Arbeid</i>			
	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Total</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	1	6	9	3
Prosent	33 %	56 %	57 %	60 %

Tabell 11: Uttale av u som o etter yrkesgruppe

I denne tabellen kan man se at informanter fra alle yrkesgruppene har tatt i bruk nye former av ordene i denne variabelen. Det er de som er arbeidsledige som har flest informanter med ny form, men det ser ut til å være en relativt jevn fordeling. Det er de som arbeider i primærnæringene som har holdt best på den tradisjonelle formen av ordene som er undersøkt (33 prosent med minst én ny form).

7.5 Variabel 3: Andre endringer av den lydlig formen på ord

Tabellene viser om den tradisjonelle lydlig formen er blitt ivaretatt eller blitt endret ved en rekke ord.

7.5.1 Alder av informanter og ord med ny form

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
20-30 år	15	12	80 %	135	36	27 %
40-50 år	10	4	40 %	90	9	10 %
60-70år	10	3	30 %	90	4	4 %
Totalt	35	19	54 %	315	49	16 %

Tabell 12: Andre endringer av den lydlig formen på ord etter alder

Det er mange ord som har egne lydlig former på Borhaug. I denne tabellen kan man se at det er informantene i aldersgruppen 20–30 år som har tatt i bruk flest ord med en ny lydlig form. Tabellen viser at det har vært en økning blant informanter som tar i bruk nye lydlig former. Det har vært en økning på 10 prosentpoeng mellom aldersgruppene 60–70 år til 40–50 år. Mellom aldersgruppene 40–50 år og 20–30 år har andelen informanter med minst én ny form doblet seg, ved en økning fra 40 prosent til 80 prosent. Det har ikke bare vært en økning blant informanter med minst én ny lydlig form, det har også vært en økning blant ordene som har fått en ny lydlig form. Det har samtidig vært en rask økning fra aldersgruppen 40–50 år til 20–30 år, en økning på 17 prosentpoeng, fra 10 til 27 prosent.

I denne variabelen valgte jeg å undersøke 9 forskjellige ord, seks substantiv og tre verb. Totalt fremstod 16 prosent av de 315 undersøkte ordformene i ny form.

7.5.2 Ord med ny form

	<i>Ord med ny form</i>		
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	7 ord	brølle, ståva, håve, spele, jøyne, skrøyne	78 %

40-50 år	4 ord	brælle, ståva, jøyeme, skrøyeme	44 %
60-70 år	2 ord	ståva, spele	29 %
Totalt:	Undersøkte ord: 9	7 ord	78 %

Tabell 13: Andre endringer av den lydige formen av ord, ord med ny form

Det er en jevn stigning mellom aldersgruppene i antallet forskjellige ord som har fått ny form. Det er ordet *stue* som går igjen i alle aldersgruppene, der formen *ståva* har endret seg til *stue*. *Hode*, *brille*, *gjemme* og *skremme* – istedenfor *håve*, *brælle*, *jøyeme* og *skrøyeme* – går igjen i aldersgruppene 20–30 år og 40–50 år, i tillegg til den alt nevnte *ståva/stue*. Jeg har undersøkt ni forskjellige ord, og andelen ord med ny form i aldersgruppen 20–30 år synes jeg er uventet høy. Over 50 prosent av ordene har alltid beholdt den tradisjonelle formen i aldersgruppen 40–50 år og 60–70 år, men den eldste aldersgruppen har holdt best på den tradisjonelle formen. Tabellen viser at i alt 7 av de 9 undersøkte ordene i denne variabelen er representert ved en ny form i materialet.

7.5.3 Sosial variabel: kjønn

	Kjønn			
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	7	7	5
40 – 50 år	5	4	5	0
60 – 70 år	5	2	5	1
Totalt	18	72 %	17	35 %

Tabell 14: Andre endringer av den lydige formen av ord etter kjønn

Det er kvinnene som tar i bruk de nye formene ved flest ord. Økningen blant de kvinnelige informantene har vært jevn. Resultatet viser at det er dobbelt så mange kvinner som menn som har tatt i bruk en ny form. Den største differansen mellom kjønnene finner vi i aldersgruppen 40–50 år. Her har 80 prosent av kvinnene tatt i bruk en ny form mot 0 prosent av mennene. Da det ikke finnes noen menn med ny form i aldersgruppen 40–50 år, så har stigningen blant mennene økt kraftig mellom de to yngste aldersgruppene. Er dette en trend som fortsetter, så vil forskjellene mellom kjønnene minske i tiden fremover, i alle fall når det gjelder denne variabelen.

7.5.4 Sosial variabel: Arbeid

Arbeid

	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Total</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	0	6	12	1
Prosent	0 %	56 %	75 %	20 %

Tabell 15: Andre endringer av den lydige formen av ord etter yrkesgruppe

Det er tydelig i denne tabellen at det er yrkesgruppene innenfor tertiærnæringer som skiller seg ut. 75 prosent av dem som arbeider innenfor noen av disse yrkesgruppene, har tatt i bruk minst én ny form. Over halvparten (56 prosent) av dem som arbeider innenfor yrkesgruppene som tilhører sekundærnæringer, har tatt i bruk minst én ny form. Det er de informantene som arbeider innenfor primærnæringer eller som er arbeidsledige som har holdt best på de tradisjonelle formene.

7.6 Variabel 4: Presens av sterke verb

Tabellene nedenfor viser hvordan presensformene i sterke verb har utviklet seg, og hvilke ord som har fått en ny form.

7.6.1 Alder av informanter og ord med ny form

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
<i>20-30 år</i>	15	3	20 %	105	3	3 %
<i>40-50 år</i>	10	3	30 %	70	3	4 %
<i>60-70år</i>	10	2	20 %	70	2	3 %
Totalt	35	8	23 %	245	8	3 %

Tabell 16: Presens av sterke verb etter alder

De tradisjonelle presensformene av sterke verb med omlyd (*tege, kjeme, jænge, søve, æ, fer, stænne*) er et målmerke som holder seg relativt godt på Borhaug. Forskjellene mellom aldersgruppene er også små. Tabellen viser til lave prosent i alle aldersgruppene, ikke minst målt i andelen nye former av ordformene totalt (til høyre i tabellen). I denne variabelen valgte

jeg ut 7 forskjellige sterke verb i presens. Bare 3 prosent av det totalt 245 undersøkte ordformene hadde fått en ny form. Presens av sterke verb ser derfor ikke ut til å være i en språkendringsprosess og har hatt en flat trend.

7.6.2 Ord med ny form

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	2 ord	tege, fer	29 %
40-50 år	1 ord	fer	14 %
60-70 år	1 ord	fer	14 %
Totalt:	Undersøkte ord: 7	2 ord	29 %

Tabell 17: Resultater, presens av sterke verb

I denne tabellen kan vi se at det er ett ord som går igjen blant noen få av informantene innenfor alle aldersgruppene. Det er kun aldersgruppen 20–30 år som har to ord med ny form. Ordet *fer* har fått den nye formen *får* blant noen få av informantene innenfor alle aldersgruppene. I den yngste aldersgruppen har også den tradisjonelle formen *tege* fått konkurranse av den nye formen *tar*. Det viser seg at dette er en variabel som har stått stille, men som i nyere tid har fått en liten økning. Av de totalt 7 undersøkte ordene så hadde bare 2 av dem fått en ny form, noe som svarer til 29 prosent. Jeg ser likevel ikke bort fra at dette er en variabel som på sikt vil få en brattere stigningskurve.

7.6.3 Sosial variabel: kjønn

<i>Kjønn</i>				
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	3	7	0
40 – 50 år	5	1	5	2
60 – 70 år	5	1	5	1
Totalt	18	28 %	17	18 %

Tabell 18: Presens av sterke verb etter kjønn

Blant mennene er det de i aldersgruppen 20–30 år som paradoksalt nok holder best på de tradisjonelle formene, mens mennene i aldersgruppen 40–50 år er de som holder dårligst på de tradisjonelle formene. Blant kvinnene er det mer som forventet, at det er de i aldersgruppen 60–70 år og 40–50 år som holder best på de tradisjonelle formene. Det er flest kvinner i aldersgruppen 20–30 år i informantutvalget, og det er de som holder dårligst på de tradisjonelle formene. Ut fra disse resultatene kan vi se at det er størst forskjell mellom kjønnene i aldersgruppen 20–30 år, og at det stilles likt mellom begge kjønn i aldersgruppen 60–70 år. Det er uansett små forskjeller mellom kjønnene i denne språklige variabelen, en forskjell på kun 10 prosentpoeng.

7.6.4 Sosial variabel: Arbeid

Arbeid

	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Total</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	0	0	7	1
Prosent	0 %	0 %	44 %	20 %

Tabell 19: Presens av sterke verb etter yrkesgruppe

I denne tabellen kan man se at det er arbeiderne innenfor yrkesgruppene i tertiærnæringene som har tatt i bruk de nye formene ved flest ord. Yrkesgruppene innenfor tertiærnæringene er de som skiller seg ut, og 44 prosent av dem som arbeider innenfor noen av disse yrkesgruppene, har tatt i bruk minst én ny form. Det er derimot bare én av mine arbeidsledige informanter som har tatt i bruk minst én ny form. De som arbeider i yrker innenfor primær- og sekundærnæringene, har beholdt de tradisjonelle formene gjennomgående.

7.7 Variabel 5: Presens av verbet *ha*

Dette er et verb som ser ut til å være godt innarbeidet i dialekten, og jeg har foreløpig ikke kunnet registrere noen endring av dette verbet. Dette verbet har to tradisjonelle former på Borhaug, både *he* og *hi*. Det er fremdeles disse formene av verbet som er i bruk, men kun én

av mine 35 informanter bruker den tradisjonelle formen *hi*. Dette viser klart at den tradisjonelle formen *he* holder seg bedre enn den tradisjonelle formen *hi*.

I tabellen nedenfor kan man se at resultatet er 0 prosent ny form, og jeg vil derfor ikke presentere flere tabeller innenfor denne språklige variabelen.

7.7.1 Ny form av verbet å ha.

	<i>Kjønn</i>			
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	0	7	0
40 – 50 år	5	0	5	0
60 – 70 år	5	0	5	0
Totalt	18	0 %	17	0 %

Tabell 20: Presens av verbet å ha etter alder

7.8 Variabel 6: Hunkjønn ubestemt form entall

Hunkjønn i ubestemt form entall har tradisjonelt *a*-endelse i dialekten, der denne endingen er nedarvet fra norrøn tid (f.eks norrønt *vísa* > borhaugdialekt (*ei*) *visa*). I nyere tid har det vært en viss tendens til at disse ordene (de svake hunkjønnsordene) har begynt å få endingen *-e* istedenfor *-a*. Den nye endelsen faller sammen med bokmål og dessuten mange andre norske dialekter, m.a. dialektene et stykke øst for Borhaug på Agder. Tabellene skal vise utviklingen av dette fenomenet mellom aldersgruppene. Siden endingen *-e* ser ut til å spre seg fra ord til ord, har jeg undersøkt et større antall ord i denne variabelen for å få fram en eventuell utvikling.

7.8.1 Sosial variabel: Alder

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
20-30 år	15	7	47 %	150	26	17 %

40-50 år	10	5	50 %	100	8	8 %
60-70år	10	3	30 %	100	5	5 %
Totalt	35	15	43 %	350	39	11 %

Tabell 21: Hunkjønn ubestemt form entall etter alder

Hunkjønnord i ubestemt form entall med *a*-endelse ser ut til å holde seg relativt godt i dialekten, med bare 11 prosent nye ordformer totalt sett (til høyre i tabellen). Tabeller viser at det er en viss utvikling, og at andelen informantene som tar i bruk nye former på *-e*, stiger. Det er en jevn utvikling blant informantene, mens utviklingen målt i antallet ord med nye former stiger enda raskere. Mellom aldersgruppene 40–50 år og 20–30 år har ord med nye former nesten doblet seg, fra 8 prosentpoeng til 17 prosentpoeng. Ut fra tabellen kan man se at den enkelte informant i aldersgruppen 20–30 år har endret formen på flere ord enn hva som har vært tendensen i tidligere generasjoner. Antallet informanter stiger likevel ikke på nivå med antallet nye ordformer.

I denne språklige variabelen ble det totalt undersøkt 350 ordformer og kun 11 prosent av dem hadde fått en ny form, noe som indikerer at *a*-endelsen holder seg godt som et språklig trekk i dialekten.

7.8.2 Ord med ny form

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	4 ord	visa, hølla, jenta, skoffa	40 %
40-50 år	2 ord	hølla, visa	20 %
60-70 år	2 ord	visa, jenta	20 %
Totalt:	Undersøkte ord: 10	4 ord	40 %

Tabell 22: Resultater, hunkjønn ubestemt form entall

I denne tabellen kan man se at ordet *visse* er et ord som går igjen i alle aldersgruppene. Ordene *jente* og *hyll* går igjen i to aldersgrupper. Det er kun aldersgruppen 20–30 år som har fire ord med nye former. Dette er et språktrekk som har vært relativt stabil, men som i den yngste generasjonen har begynt å «røre på seg», da det er flere ord som har fått endelsen *-e*. Dette er en liten økning, men jeg tror at dette er en variabel som på sikt vil få en større stigningskurve.

7.8.3 Sosial variabel: kjønn

	<i>Kjønn</i>			
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	4	7	3
40 – 50 år	5	2	5	3
60 – 70 år	5	1	5	2
Totalt	18	39 %	17	47 %

Tabell 23: Hunkjønn ubestemt form entall etter kjønn

I denne tabellen kan man se at forskjellene mellom kjønnene er små innenfor denne språklige variabelen. Totalt har 39 prosent av kvinnene og 47 prosent av mennene tatt i bruk minst én ny form. Det er kvinnene som holder best på de tradisjonelle formene, og dette er den første variabelen der vi finner dette mønsteret. Stigningen har vært størst blant kvinnene i de to yngste aldersgruppene opp mot mennene som ikke har hatt noen endring. Selv om det er kvinnene innenfor aldersgruppen 20–30 år som har flest informanter med ny form, så lander mennene i aldersgruppen 40–50 år ut med en høyere prosent da det er færre informanter i denne aldersgruppen. Kvinnene i aldersgruppen 60–70 år har færrest informanter med ny form.

Det har vært en jevn stigning blant både kvinner og menn, men mennene har stått stille mellom de to yngste informantgruppene. Resultatene viser at språkendringen ser ut til å gå raskere blant kvinnene i dag, og at kanskje mennene er de som etter hvert vil holde best på den tradisjonelle formen.

7.8.4 Sosial variabel: Arbeid

	<i>Arbeid</i>			
	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Totalt</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	1	4	8	2
Prosent	33 %	36 %	50 %	40 %

Tabell 24: Hunkjønn ubestemt form entall etter yrkesgruppe

Ut fra prosentandelen er det igjen yrkesgruppene innenfor tertiærnæringene som har høyest andel informanter med ny form. Yrkesgruppene innenfor primær- og sekundærnæringene stiller så å si likt, og det samme gjør de arbeidsledige.

7.9 Variabel 7: Engelske låneord

Engelske låneord er ord som er kommet inn i dialekten etter at folk flyttet tilbake fra USA på 1960-tallet. Disse låneordene ble tatt i bruk og erstattet de opprinnelige norske ordene. Ordene varierte fra familie til familie, men etter hvert ble disse ordene en del av den tradisjonelle dialekten på Borhaug. Disse ordene ble så videreført til generasjonene etter. Jeg skal i disse tabellene presentere resultatene for utviklingen av de engelske låneordene. Jeg skal se på om disse engelske låneordene er bevart i dialekten, eller om de har blitt byttet ut med vanlige norske ord.

7.9.1 Sosial variabel: Alder

	<i>Informanter med nytt ord</i>			<i>Ord som har gått ut</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
20-30 år	15	15	100 %	45	33	73 %
40-50 år	10	10	100 %	30	22	73 %
60-70år	10	7	70 %	30	14	47 %
Totalt	35	32	91 %	105	69	66 %

Tabell 25: Engelske låneord etter alder

I denne tabellen kan vi se hvordan utviklingen i bruken av de engelske låneordene har vært. Vi kan se at det er en tydelig nedgang i bruken av disse ordene. Alle informantene innenfor aldersgruppene 20–30 år og 40–50 år har erstattet de engelske låneordene med andre, norske ord. Det er fremdeles 30 prosent av informantene i aldersgruppen 60–70 år som bruker «de tradisjonelle ordene» som jeg har undersøkt. Prosentandelen av engelske låneord som har blitt erstattet med nye (norske) ord er høy innenfor alle generasjonene. Trenden viser at de nye ordene har blitt godt etablert i dialekten. Jeg undersøkte totalt 3 forskjellige engelske låneord i denne språklige variabelen, tre ord som kom fra Amerika trolig på 1960-tallet og ikke engelske ord som har kommet inn i senere tid. Det ble totalt undersøkt 105 ordformer og 66

prosent av disse hadde blitt erstattet med nye ord. Dette er et tall som er veldig høyt sammenlignet med de fleste andre variablene, og som viser at de engelske låneordene som kom inn i dialekten på 1960-tallet, nå er på vei ut.

7.9.2 Ord med ny form

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	3 ord	tronken, rogga, jomper	100 %
40-50 år	2 ord	rågga, jomper	67 %
60-70 år	2 ord	rågga, jomper	67 %
Totalt:	Undersøkte ord: 3	3 ord	100 %

Tabell 26: Resultater, engelske låneord

I denne språklige variabelen kan vi se at alle ordene er erstattet med nye ord. Det er kun det engelske låneordet *tronken* 'bagasjerommet' som er konsekvent bevart i de to eldste aldersgruppene 60–70 år og 40–50 år.

7.9.3 Sosial variabel: kjønn

<i>Kjønn</i>				
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	8	7	7
40 – 50 år	5	5	5	5
60 – 70 år	5	2	5	5
Totalt	18	83 %	17	100 %

Tabell 27: Engelske låneord etter kjønn

I denne tabellen kan vi se at det kun er noen kvinner i aldersgruppen 60–70 år som har bevart alle de engelske låneordene. Alle de mannlige informantene har derimot erstattet de engelske låneordene. Det er kun tre kvinner som har beholdt og som fremdeles bruker alle de engelske låneordene. Innenfor de andre undersøkte aldersgruppene har begge kjønn erstattet ordene med nye former. Trenden er at disse ordene blir erstattet med mer «vanlige» norske ord, og etter hvert vil nok de tradisjonelle engelske låneordene ikke være en del av dialekten lenger.

7.9.4 Sosial variabel: Arbeid

Arbeid

	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Totalt</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	3	10	16	3
Prosent	100 %	91 %	100 %	60 %

Tabell 28: Engelske låneord etter yrkesgruppe

I denne tabellen ser vi at det finnes én arbeider innenfor yrkesgruppene i sekundærnæringer som fremdeles bruker noen av de tradisjonelle engelske låneordene. Blant de arbeidsledige finnes det to informanter som fremdeles bruker noen av de tradisjonelle engelske låneordene. I de andre næringene finnes det ingen informanter som bruker de tradisjonelle engelske låneordene. Dette viser totalt sett at de som er arbeidsledige, holder best på de engelske låneordene som tilhører dialekten.

7.10 Variabel 8: Spesielle ordvalg

Ordvalget på Borhaug varierer og vi har mange ord som har en helt annen form enn det som er vanlig på bokmål. Jeg vil i disse tabellene se på utviklingen av visse spesielle ordvalg.

7.10.1 Sosial variabel: Alder

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
<i>20-30 år</i>	15	6	40 %	45	8	18 %
<i>40-50 år</i>	10	4	40 %	30	7	23 %
<i>60-70år</i>	10	2	20 %	30	2	7 %
Totalt	35	12	34 %	105	17	16 %

Tabell 29: Spesielle ordvalg etter alder

Innenfor den språklige variabelen spesielle ordvalg kan vi se at stigningen av nye former har vært jevn. Det har vært en økning med to informanter for hver aldersgruppe. Totalt har 34 prosent av informantene tatt i bruk en ny form. Det er kun 16 prosent av ordenene som har fått ny form, og dette er en relativt lav prosent i forhold til antallet informanter som har tatt i bruk

nye former. Man kan også ut fra tabellen lese at det er aldersgruppen 40–50 år som har holdt dårligst på de tradisjonelle formene. Aldersgruppen 60–70 år er – som forventet – den aldersgruppen som har holdt best på de tradisjonelle formene.

7.10.2 Ord med ny form

<i>Ord med ny form</i>			
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	3 ord	gøule, ede, jårple	100 %
40-50 år	2 ord	gøule, ede	67 %
60-70 år	1 ord	ede	33 %
Totalt:	Undersøkte ord: 3	3 ord	100 %

Tabell 30: Resultater, spesielle ordvalg

I denne undersøkelsen ble det undersøkt 3 forskjellige ord, og alle disse ordene har blitt erstattet med nye ord hos noen informanter. Disse ordene viker fra de tradisjonelle ordene i borhaugdialekten. Det er kun i aldersgruppen 20-30 år at alle de undersøkte ordene har blitt erstattet med nye former, men at det fortsatt er noen av informantene innenfor denne aldersgruppen som bruker de tradisjonelle formene. Innenfor aldersgruppen 60–70 år er det kun i ett av ordene noen har gått bort fra det tradisjonelle ordvalget. Ordet *ede* er det som har fått et nytt ordvalg blant alle aldersgruppene, og dette tradisjonelle ordet har blitt erstattet med ordet *spise*. *Jårple* ser ut til å være det ordet av disse som har holdt seg best. Vi kan se at det har vært en jevn språkutvikling mellom alle aldersgruppene. Det er undersøkt totalt tre forskjellige ord, og samtlige av dem har blitt erstattet med nye ordvalg i den yngste generasjonen.

7.10.3 Sosial variabel: kjønn

<i>Kjønn</i>				
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	5	7	1
40 – 50 år	5	1	5	3
60 – 70 år	5	1	5	1

Totalt	18	39 %	17	29 %
---------------	-----------	-------------	-----------	-------------

Tabell 31: Spesielle ordvalg etter kjønn

Når det gjelder de tre undersøkte ordene, er kvinnene i overtall i bruken av de alternative ordene. Kvinnene lander ut med 7 informanter med nye ordvalg, mens mennene lander ut med 4 informanter. Det er flest kvinner innenfor aldersgruppen 20–30 år og flest menn innenfor aldersgruppen 40–50 år som har erstattet det tradisjonelle ordvalget med det nye. I aldergruppen 60–70 stilles det likt mellom kvinnene og mennene.

7.10.4 Sosial variabel: Arbeid

Arbeid

	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Totalt</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	0	1	11	0
Prosent	0 %	9 %	69 %	0 %

Tabell 32: Spesielle ordvalg etter yrkesgruppe

Igjen er det yrkesgruppene innenfor sekundær- og tertiærnæringerne som ender opp med flest informanter som har tatt i bruk de nye ordene. Det finnes ingen informanter innenfor yrkesgruppene i primærnæringerne eller blant de som er arbeidsledige som bruker nye ordvalg; her bruker alle de tradisjonelle ordene. Det er et tydelig flertall innenfor yrkesgruppene i tertiærnæringerne der 69 prosent av informantene har tatt i bruk et nytt ordvalg. Det er 11 informanter innenfor yrkesgruppene i tertiærnæringerne mot 1 informant innenfor yrkesgruppene i sekundærnæringerne. Det er derfor ingen jevn fordeling mellom de ulike arbeidsnæringerne.

7.11 Variabel 9: Spørreord

Spørreordene på Borhaug er svært ulike fra de tradisjonelle bokmålsformene; alle er forskjellige fra bokmål. Jeg skal i tabellene nedenfor presentere utviklingen av spørreordene.

7.11.1 Sosial variabel: Alder

	<i>Informanter med ny form</i>			<i>Ord med ny form</i>		
	Informanter	Informanter med ny form	%	Antall ord	Ny form	%
20-30 år	15	4	27 %	120	11	9 %
40-50 år	10	3	30 %	80	5	6 %
60-70år	10	2	20 %	80	2	3 %
Totalt	35	9	26 %	280	18	6 %

Tabell 33: Spørreord etter alder

Spørreordene holder seg godt på Borhaug, og det er et fåtall av informantene som har tatt i bruk nye former. Vi kan se at det er aldersgruppen 40–50 år som har flest spørreord med nye former målt i prosent. Totalt er det de i aldersgruppen 60–70 år som holder best på de tradisjonelle formene. Vi kan se at ordene med nye former stiger jevnt, og det er ingen av tallene som utmerker seg, hverken blant antall informanter eller ord.

7.11.2 Ord med ny form

	<i>Ord med ny form</i>		
	Antall ord med ny form	Ord med ny form	Antall ord med ny form i %
20-30 år	3 ord	hønne, kåffår ein, kåti	38 %
40-50 år	3ord	hønne, kåffår ein, kåti	38 %
60-70 år	0 ord	0	0 %
Totalt:	Undersøkte ord: 8	3 ord	38 %

Tabell 34: Spørreord med ny form

I denne tabellen kan man se hvilke spørreord det er som har gått bort fra de tradisjonelle formene og fått nye former som samsvarer med bokmål. Det er spørreordene som på bokmål heter *hvor*, *når* og *hvilken* som går igjen i aldersgruppene 20–30 år og 40–50 år. Noen former må nevnes særskilt: *Kossen* er blitt sagt i aldersgruppene 20–30 år og 60–70 år, disse formene er ikke blitt brukt blant dem som tilhører aldersgruppen 40–50 år. *Kven* er blitt sagt én gang, og det samme gjelder *kor*. Disse formene anser jeg også som tradisjonelle former da disse blir brukt på lik linje med de andre tradisjonelle formene (kæm og hønne) på Borhaug. Spørreordene *kå hønne* og *kor* kan bli erstattet med formen *hvor*. Dette er noe som også

gjelder for spørreordet *kåffår ein og kossen*. Disse ordene har da fått formen *hvilken*. Dette viser at noen av spørreordene er i ferd med å få nye former. Som vi kan se i tabellen, har tre av de undersøkte spørreordene fått en ny form, noe som tilsvarer 38 prosent av de 8 undersøkte spørreordene. Dette viser at det er en språkutvikling på gang i disse 3 spørreordene, og at disse spørreordene til dels har fått en ny form i både aldersgruppen 40–50 år og 20–30 år.

7.11.3 Sosial variabel: kjønn

<i>Kjønn</i>				
	Antall kvinner	Kvinner med ny form	Antall menn	Menn med ny form
20 – 30 år	8	3	7	1
40 – 50 år	5	1	5	2
60 – 70 år	5	1	5	1
Totalt	18	28 %	17	24 %

Tabell 35: Spørreord etter kjønn

Det er en jevn fordeling mellom kjønnene. Det er helt likt i aldersgruppen 60–70 år. Flest menn i aldersgruppen 40–50 år og flest kvinner i aldersgruppen 20–30 år bruker de nye formene. Det har vært en økning blant kvinnene i aldersgruppen 20–30 år, mens det er en nedgang blant menn i samme aldersgruppe, men dette kan være tilfeldig med tanke på de lave tallene det her tross alt dreier seg om.

7.11.4 Sosial variabel: Arbeid

<i>Arbeid</i>				
	Primærnæringer	Sekundærnæringer	Tertiærnæringer	Arbeidsledige
<i>Totalt</i>	3	11	16	5
<i>Ny form</i>	0	3	5	1
Prosent	0 %	27 %	31 %	20 %

Tabell 36: Spørreord etter yrkesgruppe

I denne tabellen kan man se at det kun er de som er tilknyttet yrkesgrupper innenfor primærnæringene som ikke har tatt i bruk nye former av spørreordene. Yrkesgruppene

innenfor sekundær- og tertiærnæringen stiller ganske likt, med et skille på kun 4 prosentpoeng. Det er én arbeidsledig informant som har tatt i bruk en ny form av ett eller flere ord. Vi ser at hvilken yrkesgruppe vi tilhører, kan ha noe å si for hvilke spørreord vi bruker.

8 Drøfting av resultater

I denne delen skal jeg drøfte resultatene som ble presentert i kapittel 7. Jeg skal drøfte om det er dialektforskjeller og språkendringer mellom aldersgruppene på Borhaug, men jeg vil også ta med den totale endringen. Jeg skal ta utgangspunkt i de språklige variablene og sette resultatene opp mot de sosiale variablene jeg har forsket på. Jeg vil på denne måten få en oversikt over hvilke endringer som har oppstått mellom aldersgruppene. Hvilke variabler er mest utsatt og hvilke holder seg? Når startet endringene, og hva kan årsakene være? Jeg vil på bakgrunn av dette presentere de sosiale variablene først, for så å drøfte disse med utgangspunkt i de språklige variablene. Jeg vil videre se på hvilke ord som har fått ny form, og hvordan dette er med på å påvirke resultatet. Når jeg har drøftet de språklige variablene, vil jeg prøve å finne ut hva som kan være årsaken til endringene. Jeg vil til slutt i dette kapitlet se om mine forventninger samsvarer med resultatene fra undersøkelsen.

8.1 Språkendringer med alder som sosial variabel

I denne masteroppgaven er den første sosiale variabelen alder. Dette er den viktigste variabelen for en undersøkelse om språkendringer. De yngste informantene mine er 20 år og de eldste er 70 år. Jeg har intervjuet totalt 35 informanter og fordelt dem i tre informantgrupper der det er ti år mellom hver gruppe. I den første aldersgruppen har jeg 15 informanter, disse informantene er mellom 20 og 30 år. I den andre aldersgruppen har jeg 10 informanter og disse er mellom 40 og 50 år. I den tredje aldersgruppen har jeg også 10 informanter, og disse er mellom 60 og 70 år.

Resultatene viser at det er språkendringer på gang i alle aldersgruppene jeg har undersøkt. I tabellen nedenfor har jeg fremstilt resultatene innenfor hver av de språklige variablene. Tabellen viser resultatene innenfor de ulike aldersgruppene, men også den totale endringen innenfor hver variabel. I denne tabellen tar jeg ikke hensyn til hvor mange ord som har fått ny form, men hvor mange informanter som har tatt i bruk en ny form av ett eller flere ord. Denne tabellen gir en oversikt over hvor stor forskjell det er mellom aldersgruppene og hvor mange «innovatører» det er innenfor hver enkelt aldersgruppe. Ved å studere tabellen kan man se hvilke språklige variabler som har endret seg mest, og hvilke som har endret seg minst, men også hvilke variabler som har holdt seg stabilt.

<i>Variabel</i>	<i>60-70 år</i>	<i>40-50 år</i>	<i>20-30 år</i>	<i>TOTALT</i>
<i>Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/</i>	0 %	20 %	27 %	17 %
<i>Utale av u som o</i>	40 %	40 %	73 %	54 %
<i>Andre endringer av den lydlige formen på ord</i>	30 %	40 %	80 %	54 %
<i>Presens av sterke verb</i>	20 %	30 %	20 %	20 %
<i>Presens av verbet «å ha»</i>	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	30 %	50 %	47 %	43 %
<i>Engelske låneord</i>	70 %	100 %	100 %	91 %
<i>Spesielle ordvalg</i>	20 %	40 %	40 %	34 %
<i>Spørreord</i>	20 %	30 %	27 %	26 %

Tabell 37: Språkendringer med alder som sosial variabel

I tabell 38 presenterer jeg hvor stor andel av ordformene som har fått ny form mellom aldersgruppene. Jeg presenterer også totalen innenfor hver språklig variabel. Jeg velger å presentere denne tabellen slik at det blir lettere å få et overblikk over den totale endringen. Det er mange ord som er undersøkt, men antall ord med ny form kan variere fra variabel til variabel. I noen språklige variabler var det liten forskjell mellom aldersgruppene. Denne tabellen er med på å gi et mer detaljert og konkret bilde over språkendringene innenfor de språklige variablene, og det kan gi en bedre oversikt over hvordan utviklingen er.

Det er spesielt de engelske låneordene som skiller seg ut med en total språkending på 66 prosent. De andre språklige variablene kommer ganske likt ut, og samtlige ligger på under 20 prosent. Dette viser at de tradisjonelle formene holder seg godt, og at det kun er en liten andel av de undersøkte ordene som har blitt erstattet med nye ord eller fått nye former.

<i>Variabel</i>	<i>60-70 år</i>	<i>40-50 år</i>	<i>20-30 år</i>	<i>TOTALT</i>
<i>Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/</i>	0 %	8 %	19 %	10 %
<i>Utale av u som o</i>	4 %	6 %	24 %	13 %
<i>Andre endringer av den lydlige formen på ord</i>	4 %	10 %	27 %	16 %
<i>Presens av sterke verb</i>	3 %	4 %	3 %	3 %
<i>Presens av verbet «å ha»</i>	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	5 %	8 %	17 %	11 %

<i>Engelske låneord</i>	47 %	73 %	73 %	66 %
<i>Spesielle ordvalg</i>	7 %	23 %	18 %	16 %
<i>Spørreord</i>	3 %	6 %	9 %	6 %

Tabell 38: Språkendringer mellom aldersgruppene med prosent for antall ord med ny form

8.1.1 Aldersgruppen 60–70 år

I aldersgruppen 60–70 år har det vært relativt få endringer, men noen av resultatene overrasket meg mer enn andre. Denne aldersgruppen representerer den generasjonen som vokste opp på 1960-tallet, den tiden da det amerikanske Lista begynte å bygge seg opp. Jeg har undersøkt ni forskjellige språklige variabler og noen av dem har fått større utslag enn andre.

To av de språklige variablene som jeg undersøkte, stod sterkt blant alle informantene innenfor denne aldersgruppen. *Lenisering* var et språktrekk som var uendret, og alle informantene i denne aldersgruppen brukte bløte konsonanter. *Presens av verbet «å ha»* har også holdt seg godt. Ingen av informantene mellom 60–70 år hadde tatt i bruk en ny form innenfor disse to variablene.

Innenfor de andre språklige variablene har det vært språkendringer, og noen hadde større endringer enn andre. 20 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form innenfor variablene *presens av sterke verb*, *spesielle ordvalg* og *spørreord*. Selv om 20 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form, så var antallet ord med ny form lav. Blant disse språklige variablene hadde variablene *presens av sterke verb* og *spørreord* holdt seg bedre enn *de spesielle ordvalgene*. 3 prosent av ordene innenfor *presens av sterke verb* og *spørreord* hadde fått en ny form, mot 7 prosent av ordene innenfor den språklige variabelen *spesielle ordvalg*. Spesielle ordvalg er den variabelen, med unntak av engelske låneord, som hadde flest ord med ny form. Informantene (20 prosent) som hadde tatt i bruk en ny form, brukte en ny form på flere av ordene innenfor denne variabelen. Ett av de tradisjonelle ordvalgene hadde blitt erstattet med et «penere» ordvalg, et ordvalg som samsvarer med det østlandske talemålet. Den tradisjonelle formen *ede* har blitt erstattet med den nye formen *spise*.

30 prosent av informantene i aldersgruppen 60–70 år hadde tatt i bruk en ny form innenfor variabelen *andre endringer av den lydlige formen på ord*. Resultatene viser at kun 4 prosent av ordene innenfor denne språklige variabelen hadde fått en ny form. Språkendringen har også vært liten innenfor *hunkjønnsord i ubestemt form entall*. 30 prosent av informantene

hadde tatt i bruk en ny form, men bare 5 prosent av ordene som ble undersøkt, hadde fått en ny form.

Resultatene som kom frem i variabelen *uttalen av u som o* overrasket meg. 40 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form, men kun 4 % av de undersøkte ordene hadde fått en ny form.

Den siste variabelen jeg undersøkte, var *engelske låneord*. Denne variabelen ble jeg også veldig overrasket over. Jeg hadde forventet at dette var ord som ble brukt av denne generasjonen. Det var denne generasjonene som vokste opp da disse ordene kom inn i dialekten. 70 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form av ett eller flere ord. I nesten halvparten av tilfellene hadde de engelske låneordene blitt byttet ut med et nytt ord. Dette var det høyeste resultatet og skilte seg ut i forhold til de andre resultatene innenfor denne aldersgruppen.

Totalt så viser resultatene at informantene i aldersgruppen 60-70 år holder godt på de tradisjonelle formene.

8.1.2 Aldersgruppen 40–50 år

I aldersgruppen 40–50 år er det større endringer. *Presens av verbet å ha* er den eneste variabelen der alle informantene innenfor denne aldersgruppen har beholdt den tradisjonelle formen.

Leniseringen har hatt en viss utvikling, men det er likevel en variabel som har holdt seg godt. 20 prosent av informantene hadde tatt i bruk ordformer uten lenisering. Det viser seg at leniseringen står sterkt blant informantene i denne aldersgruppen. Kun 8 prosent av de totalt undersøkte ordene hadde fått en ny uttale med /p, t, k/. Totalt så undersøkte jeg 6 ulike ord i denne språklige variabelen, og det viser seg at lenisering av /p/ og /k/ er den som står sterkest. Jeg undersøkte to ord med lenisering av /t/ til /d/, begge disse ordene hadde fått uttale med /t/, *sidde - sitte* og *søde - søte*. Det viser seg at lenisering av /t/ til /d/ er den som står svakest i denne aldersgruppen.

30 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form innenfor de språklige variablene *presens av sterke verb* og *spørreord*. På lik linje med aldersgruppen 60–70 år snakker vi om et lite antall ord med ny form. 4 prosent av ordene innenfor *presens av sterke verb* og 6 prosent av *spørreordene* hadde fått en ny form. Resultatene viser at *presens av sterke verb* er den

variabelen som har holdt best på de tradisjonelle formene, med unntak av *presens av verbet «å ha»*.

40 prosent av informantene hadde tatt i bruk en ny form innenfor variablene *uttale av u som o*, *andre endringer av den lydlige formen på ord* og *spesielle ordvalg*. Av disse tre språklige variablene er det de spesielle ordvalgene som skiller seg ut. Det er denne variabelen som har flest ord med ny form, med unntak av de engelske låneordene. 23 prosent av ordene hadde fått en ny form.

I variabelen *uttale av u som o* har 6 prosent av ordene fått en ny form. *Uttale av u som o* er en variabel som har holdt godt på de tradisjonelle formene selv om 40 prosent av informantene har tatt i bruk en ny form. Variabelen *andre endringer av den lydlige formen av ord* har også holdt godt på de tradisjonelle formene, kun 10 prosent av ordene fått ny form.

Halvparten av informantene har tatt i bruk en ny form av hunkjønnsord i ubestemt form entall. Selv om halvparten har tatt i bruk minst én ny form, så er det ikke mer enn 8 prosent av ordene som har fått en ny form.

Samtlige av informantene i aldersgruppen 40–50 år har tatt i bruk en ny form blant de engelske låneordene og 73 prosent av ordene hadde blitt byttet ut med et annet ord. Dette resultatet viser at de engelske låneordene står svakt, de er på vei til å bli erstattet av andre norske ord. Selv om alle informantene har tatt i bruk nye ord, så er det like vel noen som har beholdt de amerikanske låneordene i sin dagligtale.

Det er kun et lite antall ord som har fått ny form og også denne aldersgruppen holder godt på de tradisjonelle formene.

8.1.3 Aldersgruppen 20–30 år

I aldersgruppen 20–30 år finner vi de største endringene. Det er kun én språklig variabel som har beholdt den tradisjonelle formen blant alle informantene i denne aldersgruppen, og igjen er det *presens av verbet «å ha»*.

Dersom man ser bort ifra den språklige variabelen, *presens av verbet «å ha»*, så er presens av sterke verb er den variabelen som har holdt best på de tradisjonelle formene innenfor denne aldersgruppen. 20 prosent av informantene har tatt i bruk en ny form og kun 3 prosent av ordene har fått en ny form.

27 prosent av informantene har tatt i bruk en ny form innenfor variablene lenisering og spørreord. Spørreordene har holdt god på de tradisjonelle formene og kun 9 prosent av ordene hadde fått en ny form. Når det gjelder leniseringen så blir 19 prosent av ordene uttalt uten lenisering.

Det ser ut til at flere av informantene erstatter de spesielle ordvalgene med «penere» ord. 40 prosent av informantene har tatt i bruk et nytt ord fremfor de spesielle ordvalgene som kjennetegner dialekten. Selv om flere av informantene har erstattet de spesielle ordvalgene, så er det kun 18 prosent av ordene som har blitt erstattet.

47 prosent av informantene har tatt i bruk en ny form av hunkjønnsord i ubestemt form entall. Selv om nesten halvparten av informantene har tatt i bruk minst én ny form, er det kun 17 prosent av ordene som har mistet a-endelsen.

Uttalen av u som o ser ut til å stå litt i fare i aldersgruppen 20–30 år. 73 prosent av informantene har tatt i bruk minst én ny form, mens 24 prosent av ordene innenfor denne variabelen har fått en ny form.

80 prosent av informantene har tatt i bruk andre former innenfor variabelen *andre endringer av den lydlike formen på ord*. Det er denne variabelen, bortsett fra de engelske låneordene, som har fått flest ord med ny form. 27 prosent av de totalt undersøkte ordene har fått en ny form.

De engelske låneordene er de ordene som er mest utsatt. Alle informantene i aldersgruppen 20–30 år har tatt i bruk minst én ny form, og 73 prosent av ordene har fått ny form. Dette er det samme resultatet som i aldersgruppen 40–50 år.

Resultatene viser at dette er den aldersgruppen som har tatt i bruk flest ord med ny form, men likevel så er det et stort flertall av ordene som har beholdt den tradisjonelle formen.

3.1.4 Språkendringer

Det har vært språkendringer på Borhaug, og noen av de språklige variablene har endret seg mer enn andre. Det finnes variabler som er mer utsatt enn andre, og noen av språkendringene startet allerede i aldersgruppen 60–70 år, mens noen endringer har startet i nyere tid. Det finnes forskjeller mellom aldersgruppene, og det har vært en jevn stigning for de nye formene fra aldersgruppen 60–70 år til 20–30 år, men stigningen ser ut til å gå ganske sakte. Hva skjer i aldersgruppen 20–30 år? Hvilke språklige variabler holder seg, og hvilke endrer seg? Når

starter endringene, og hva kan årsakene være? Det finnes mange spørsmål om språkendringene på Borhaug, og det er interessant å se hvilken retning de går i, hva som er stabilt, og hva som er på vei ut?

3.1.4.1 Hva holder seg?

Presens av verbet *ha* viser ingen endring og har beholdt sin tradisjonelle form innenfor alle aldersgruppene. Det er to tradisjonelle former av verbet «å ha», *hi* og *he*. *Hi* ble brukt av én informant, mens resten brukte formen *he*. Det ser dermed ut til at uttalen *he* har blitt den mest vanlige presensformen av verbet *ha* på Borhaug. Dette er en form som tradisjonelt sett blir brukt mange steder på Sørlandet og er ikke bare et målmerke for Borhaug. *He* er en form som kan sees på som vanlig og som det ikke er «skamfullt» å bruke, da det ikke er en form som kan ansees som «brei», i alle fall ikke på Sørlandet. Det er mange andre steder i Norge som bruker denne formen også, og det kan ha betydning for at den har holdt seg blant den yngste generasjonen også.

Presens av sterke verb og spørreord holder seg godt. Dette er språklige variabler som viser liten språkendring. De nye formene i disse variablene har hatt en stigning fra aldersgruppen 60–70 år til 40–50 år. I dag er situasjonen en annen, den yngre generasjonen ser ut til å være bedre til å holde på de tradisjonelle formene enn generasjonen som er i aldersgruppen 40–50 år.

Det viser seg at 20 prosent av informantene i aldersgruppen 20-30 år har tatt i bruk en ny form av presens av sterke verb, men likevel så bruker de stort sett de tradisjonelle formene. Det er kun 3 prosent av ordene innenfor denne variabelen som har fått ny form innenfor aldersgruppen 20-30 år.

Av de ordene som ble undersøkt, var det formen *fer* som hadde blitt byttet ut med de nye formene, *får* eller *må*. Det viser seg at noen av informantene bruker *må*, og dette verbet er blitt brukt på grunn av setningsformuleringen. I noen tilfeller er det mulig å bruke *får/fer* og *må* som to likestilte former, mens i andre sammenhenger er dette ikke mulig. Derfor vil de informantene som brukte *må* i min undersøkelse, ta i bruk formen *får* eller *fer* i andre setningsformuleringer. For eksempel, du *fer* gå / du *får/må* gå, du *fer* ein pakke/ du *får* en pakke. I dette eksemplet kan vi se at både sammensetning og betydning har noe å si for bruken av de ulike formene. I min undersøkelse brukte jeg verbet *får* i den sammenhengen at det ble mulig å bruke både *fer*, *får* og *må*. Dette var ikke tanken, men et interessant funn. Det

var ikke bare ordet *fer* som hadde fått en ny form. Et annet ord jeg undersøkte, hadde også fått konkurranse av en ny form, *tege*. Ordet har da gått over til den nyere formen *tar*. Denne formen er kun blitt brukt i aldersgruppen 20-30 år. Det viser seg at dette er en variabel som holder seg godt. I Haredstveits masteroppgave har resultatet vært et annet. Hun skriver:

«De unge bruker, som forventet, den nye varianten mer enn de eldre. Forskjellen mellom gruppene er ikke veldig stor, men det er like vel nok til å si at det er en språklig variabel som er i endring [...] Tabellen går i forventet retning, og dette tyder på at det er en språkendring av presens av sterke verb».

(Heradstveit, 2018, s. 68).

I mitt tilfellet er det flest informanter i aldersgruppen 40-50 år som har tatt i bruk en ny form, men forskjellen mellom aldersgruppene er minimale. Forskjellene i antall ord med ny form er svært lav og jeg kan konkludere med at dette er en variabel som holder seg godt og står uendret mellom generasjonene på Borhaug.

Spørreordene holder seg også godt, men denne variabelen har vært vanskelig å sortere. Grunnen til dette er at mange bytter rundt på spørreordene og bruker dem forskjellig. Det blir gjerne brukt en tradisjonell form, men i forskjellige sammenhenger. Dette kom frem ved at flere av informantene sa kun *kå* eller *hænne* istedenfor *kå hænne* og *kåssen* istedenfor *kåffer ein*. Jeg ser på alle disse formene som tradisjonelle former, uavhengig av hvordan de ble brukt. Selv om informantene bruker spørreordene forskjellig, så bruker de stort sett en tradisjonell form. Det er få som har tatt i bruk nyere former, som *hvor*, *når* og *hvilken*. Det ble også brukt spørreord som *kor*, *kossen* og *kven*, former som jeg også anser som tradisjonelle former på Borhaug. Det var helst de eldste informantene som brukte de sistnevnte formene, og dette er former som også blir brukt andre steder i distriktet. Det viser seg at de tradisjonelle formene har et klart overtak, og det kan se ut til at spørreordene vil holde seg godt i fremtiden.

En annen språklig variabel som ser ut til å få et fastere grep i dialekten, er de spesielle ordvalgene. Det finnes flere spesielle ord i dialekten som mange utenfra kan ha vanskeligheter med å forstå. Dette kan være ord som for eksempel *agårk* og *tote*. Informantene i min undersøkelse har vært flinke til å holde på slike ord. Totalt så hadde 34 prosent av informantene tatt i bruk nye ord, men kun 16 prosent av de totalt undersøkte ordene hadde blitt erstattet. Det kom frem i min undersøkelse at noen har a-endelse istedenfor e-endelse på ordet *jårple*. Rundt 50 prosent av de som brukte dette tradisjonelle ordet, sa *jårpla* og de resterende 50 prosentene sa *jårple*. Forskjellen her var eiendomsordene «mi og mitt». Det ble

sakt slik: k em va det s am  d jårpla mi? Mens de andre sa: k em  d jårple mitt? Det var også andre ord som hadde fått nye former, og de nye formene *potet*, *gråte* og *  spise* ble brukt blant noen av informantene. Noen av de spesielle ordvalgene har flere former. Som for eksempel *jårple/jårpla* og *ede/ ade*. Av de ordene jeg undersøkte så var det ordet *jårple* som hadde holdt seg best, et ord som blir sett på som typisk «b rosk» (borhaugsk).

Spesielle ordvalg er en språklig variabel som hadde en stor økning fra aldersgruppen 60–70 år til aldersgruppen 40–50 år. En økning på 20 prosentpoeng blant informantene og 16 prosentpoeng i antall ord. Det ser ut til at de spesielle ordvalgene blir erstattet av nye former, men at utviklingen har v ert en annen de seneste årene. Antall informanter er stabil og uten økning, mens antall ord med ny form har hatt en nedgang på 5 prosentpoeng i den yngste aldersgruppen. Det kan se ut til at de tradisjonelle ordene har styrket seg noe i dialekten.

Alle de nevnte spr kligge variablene holder seg stabile i dialekten. Det er variabler som enten har stått uendret, eller som i den senere tiden hatt en nedgang i antall informanter og ord med ny form. Det ser ut til at flere av disse spr kligge variablene er på vei tilbake i dialekten, og at den yngste generasjonen begynner å bli mer «stolte» av dialekten i dag og spesielt de trekkene som er veldig typiske for kun v r dialekt. Alle disse variablene er dialektale trekk som kan ansees som veldig typiske for Borhaug, og er språktrekk som ikke er så vanlige i andre dialekter. Du kan lett få en kommentar dersom du erstatter de typiske ordene som tilhører dialekten.

3.1.4.2 Språktrekk med en økende spr kendringsstendens

Lenisering er et språktrekk som har hatt en stigende endringstrend. Ingen av informantene i aldersgruppen 60–70 år hadde tatt i bruk ordformer uten lenisering. Dette er med på å bekrefte at det har begynt en endring i aldersgruppen 40–50 år, og at denne trenden øker i tempo. Det er en tydelig økning mellom de to yngste generasjonene. Ordene hadde en økning fra 8 prosent til 19 prosent, noe som viser at ordformer uten lenisering er på frammarsj i dialekten. Den totale stigningen som har v ert fra aldersgruppen 60-70 år til 20-30 år (0 prosent til 19 prosent), er med på å bekrefte at dette er en variabel som er i en språkendringsprosess. Selv om kun 10 prosent av alle de undersøkte ordene hadde mistet leniseringen, så er økningen i antall ord med på å bekrefte at leniseringen er en variabel som er utsatt. Dette er et sentralt språktrekk på Sørlandet, men utviklingen ser ut til å helle mot de harde konsonantene p, t, k.

Andre språklige variabler som er utsatt for en større språkendring, er *hunkjønn i ubestemt form entall, uttale av u som o og andre endringer av den lydige formen på ord*. Av disse variablene så er det *hunkjønnsordene i ubestemt form entall* som har holdt seg best. Den vanligste endelsen av svake hunkjønnsord i ubestemt form entall er a-endelse, men på Borhaug har vi a-endelse både i ubestemt og bestemt form entall av hunkjønnsord. Hunkjønnsord i ubestemt form entall er en variabel som er i en språkendringsprosess og språkutviklingen heller mot en e-endelse. Denne endringen hadde allerede begynt i aldersgruppen 60-70 år, og har siden den gang hatt en stabil økning i antall ord med e-endelse. Denne økningen viser at en stor del befolkningen har begynt å ta i bruk e-endelse, og stigningen i antall ord har økt med 9 prosentpoeng mellom de to yngste aldersgruppene. Totalt sett så er antall ord med ny form lav og kun 11 prosent av de totalt undersøkte ordenen hadde fått en ny form. Stigningen har økt fra 8 prosent til 17 prosent og dette bekrefter at a-endelsen av hunkjønnsord i ubestemt form entall er et utsatt språktrekk. Jeg undersøkte 10 forskjellige ord og 4 av dem hadde fått en ny form. Det var ordet *ei visa* som stod svakest i forhold til en a-endelse. *Ei visa* hadde fått en ny form innenfor alle aldersgruppene og var dette ordet som stod svakest, totalt så hadde 13 informanter tatt i bruk en ny form av dette ordet. 7 informanter hadde tatt i bruk en ny form av ordet *ei skoffa*, og alle disse informantene var i aldersgruppen 20-30 år. Både *ei hølla* og *ei jenta* hadde fått ny form innenfor to av aldersgruppene og 10 informanter hadde tatt i bruk en ny form av *ei hølla*, og 9 hadde tatt i bruk en ny form av *ei jenta*. Totalt så var det 39 ord med ny form, og resultatene viser at noen av informantene tok i bruk en ny form på mer enn ett ord. Flere av de undersøkte ordene har beholdt den tradisjonelle formen, men det ser likevel ut til at a-endelsen av hunkjønnsord i ubestemt form entall har en usikker fremtid.

Uttalen av u som o har vært et kjennetegn i dialekten på Borhaug, men dette er en utsatt variabel som har hatt en stor språkendring. Her har rett over halvparten (54 prosent) av informantene tatt i bruk u-uttale. Det har mellom de to yngste aldersgruppene vært en økning på 33 prosentpoeng. Dette er en kraftig økning, og det er et solid flertall av informantene i aldersgruppen 20-30 år som har tatt i bruk minst én ny form. Til tross for den store økningen i antall informanter, så er antall ord med ny form lav og kun 13 prosent av de totalt undersøkte ordene hadde fått en ny form. Det var spesielt egennavnene som hadde gått bort fra den dialektiske uttalen og dette var noe som gikk igjen i alle aldersgruppene. Det har vært en økning på 18 prosentpoeng mellom de to yngste aldersgruppene. Økningen som har vært mellom de to yngste aldersgruppene, bekrefter at det er en rask språkendring, og at flere og

flere tar i bruk nye former på flere og flere ord. De fleste ordene innenfor denne språklige variabelen har fått ny form, men det var likevel to ord som hadde bevart sin tradisjonelle form, *onner* og *bosken*. Samtlige av informantene hadde *o*-uttale i disse ordene, men trenden peker mot en rask språkendring i uttalen av *u* som *o*.

En variabel som viser en enda større endring er *andre endringer av den lydlige formen på ord*. I dialekten på Borhaug finnes det flere ord som har en egen lydlig form. På Borhaug byttes en vokal ut med *æ* eller *å* i enkelte ord, men det finnes også andre vokaler som endrer seg. Jeg har for eksempel sett på navnet *Borhaug*, som i bygda blir kalt *Båro*. *Båro* er en navneform som alle bruker, og det er helt unaturlig å si *Borhaug* for dem som bor i bygda. Denne variabelen viser likevel store språkendringer blant informantene. Igjen så er det en stor økning mellom de to yngste informantgruppene. Det har i denne språklige variabelen vært en økning på 40 prosentpoeng. Dette er en stor økning, og 80 prosent av informantene i aldersgruppen 20–30 år har tatt i bruk en ny form. Det var en liten økning mellom aldersgruppen 60–70 år og 40–50 år, en økning på 10 prosentpoeng. Dette er en utsatt variabel og det er et språktrekk som ser ut til å få nye former blant de yngste som bor på Borhaug. Selv om det var et høyt antall av informanter med ny form, så var det kun 16 prosent av de totalt undersøkte ordene som hadde fått en ny uttale. Økningen i antall ord med ny form har steget med 17 prosentpoeng, og språkutviklingen ser ut til å gå raskt. Uttalen av ordene ser ut til å bli erstattet med en «penere» uttale, en uttale som samsvarer med østlandsk. Det kan se ut til at dette er en variabel som har en ytre påvirkning (arbeid, utdanning, sosiale medier) og at informantene tilpasser seg omgivelsene de befinner seg i.

Det finnes flere språktrekk som er utsatt på Borhaug. Det som er felles for disse språktrekkene, er at alle bygger på det fonologiske. Dette er variabler som går på uttale og ikke det grammatiske, med unntak av a-endelsen i hunkjønnsordene. Det kan se ut til at informantene prøver å tilpasse seg omgivelsene for å gjøre seg forstått. Endringene har vært store. Selv om dette er variabler som var i endring allerede blant informantene i aldersgruppen 60–70 år, så har stigningen mellom de to yngste aldersgruppene vært mye større enn mellom de to eldste aldersgruppene. Vi kan derfor konkludere med at språkendringen har skutt fart i den seneste tiden.

3.1.4.2 Engelske låneord

Engelske låneord kom til Borhaug da folk flyttet tilbake etter lengre opphold i Amerika. Folk var så vant med å bruke engelske ord i sin dagligtale at de tok dem med seg inn i sitt norske talemål da de kom hjem. Ordene ble mer og mer innarbeidet i dialekten, og folk brukte ofte engelske ord når de snakket. De engelske ordene som var dratt inn i dialekten, ble et kjennemerke for dialekten i området. Det var vanlig å si *synken* istedenfor *vasken*, *rågga* istedenfor *teppe* og *garbisen* istedenfor *søpla*. Det viser seg at disse ordene nå er på vei ut av dialekten, og at de eldre allerede hadde erstattet mange av ordene. Det kom frem i min undersøkelse at en genser ble kalt for både *jomper* og *swetter* og at teppe ble kalt for både *rågga* og *carpet*. Det var likevel kun informanter over 65 år som brukte disse to variantene. Det viste seg at alle informantene i aldersgruppene 40–50 år og 20–30 år har erstattet de engelske låneordene med norske ord. Ordet *tronken* var det eneste som var beholdt innenfor alle aldersgruppene. Det betyr at *tronken* er et engelsk låneord som fremdeles er godt innarbeidet i dialekten, og den amerikanske butikken i Vanse heter nettopp dette, *Trunken*. Selv om ordene jeg undersøkte, hadde blitt erstattet med nye ord, så kom det frem setninger og ord som: *Nå ska mi cruise på streeten, mi ska line opp de brønn nye bilan, mi gidde ikkje å boddre med det og sjeva hive mi i toasteren*. En av mine informanter arbeidet som snekker og brukte ord som for eksempel *levlen*, *bime* og *floorlegger*. Dette viser at det fremdeles finnes mange engelske ord i dialekten, både de som kom inn på 1960-tallet og nye engelske ord fra dagens samtid. De engelske låneordene har vært med på å gjøre dialekten på Borhaug spesiell. Endringene har skjedd fort, og det har skjedd en endring allerede i første generasjonsledd fra 1960-tallet. De engelske låneordene er svært utsatt og vil bli erstattet av mer nøytrale ord i fremtiden.

3.1.4.2 Totale endringer

Det har vært en jevn økning i bruken av de nye formene fra aldersgruppen 60–70 år til 20–30 år, både målt i antall informanter og ordformer og 16 prosent av de totalt undersøkte ordene har fått en ny form. De fleste endringene har skutt fart i aldersgruppen 20–30 år, men i noen tilfeller har denne generasjonen vært med på å ta tilbake flere av de tradisjonelle formene. Resultatene av antall ord med ny form har vist seg å være viktige. Disse resultatene har vært med på å vise hvor stor den faktiske endringen er, noe som igjen ga et mer reelt bilde over dagens språkendringsprosess.

8.2 Språkendringer med kjønn som sosial variabel

Jeg presenterte i kapittel 7 mine forventninger til resultatene. Her skrev jeg at jeg hadde en forventning om at kvinnene ville snakke «penere» enn mennene, og at forskjellene ikke ville være så store. Jeg trodde at jeg ville finne den største forskjellen mellom kvinner og menn i aldersgruppen 20–30 år. Tanken var at det ville være små forskjeller mellom kvinner og menn i aldersgruppene 40–50 år og 60–70 år. Jeg hadde en forventning om at den språklige variabelen *uttale av u som o* ville ha størst forskjell mellom kvinner og menn, der kvinnene var i flertall i å bruke den nye uttalen. Noen av mine forventninger samsvarer med resultatene, men det viser seg at forskjellene mellom menn og kvinner er større enn hva mine forventninger tilsa. Forskjellen er større enn jeg hadde forventet mellom kvinner og menn i aldersgruppen 20–30 år. At mennene i aldersgruppen 60–70 år hadde tatt i bruk flere nye former enn kvinnene i samme aldersgruppe, var et uventet resultat.

I tabellen under blir resultatene av kjønnsforskjellen mellom de språklige variablene presentert. Jeg har valgt å presentere forskjellene med antall informanter og ikke i prosent innenfor den enkelte aldersgruppen. Jeg har valgt å se på den totale prosenten mellom kjønnene innenfor hver språklig variabel for å få frem kjønnsforskjellene.

<i>Variabel</i>	<i>60- 70 år</i>		<i>40-50 år</i>		<i>20-30 år</i>		<i>TOTALT</i>	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
<i>Lenisering /p,t,k/ til /b,d,g/</i>	0	0	1	1	3	1	22 %	12 %
<i>Utale av u til o</i>	2	2	3	1	7	4	67 %	41 %
<i>Andre endringer av den lydige formen på ord</i>	2	1	4	0	7	5	72 %	35 %
<i>Presens av sterke verb</i>	1	1	1	2	3	0	22 %	18 %
<i>Presens av verbet «å ha»</i>	0	0	0	0	0	0	0 %	0 %
<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	1	2	2	3	4	3	39 %	47 %
<i>Engelske låneord</i>	2	5	5	5	8	7	83 %	100 %
<i>Spesielle ordvalg</i>	1	1	1	3	5	1	39 %	29 %
<i>Spørreord</i>	1	1	1	2	3	1	28 %	24 %
<i>Antall / Gjennomsnitt</i>	10	13	18	16	40	22	41 %	34 %

Tabell 39: Språkendringer med kjønn som sosial variabel

8.2.1 Menn

Mennene holder best på de tradisjonelle formene og ordvalgene. Det kommer frem at det er store variasjoner mellom de språklige variablene, men også mellom aldersgruppene. I gjennomsnitt så har 34 prosent av mennene innenfor hver variabel tatt i bruk en ny form eller et nytt ordvalg.

Mennene i aldersgruppen 60-70 år holder godt på de tradisjonelle formene. Ingen av mennene i denne aldersgruppen har tatt i bruk en ny form av *presens av verbet «å ha»* og *lenisering*. 20 prosent av de mannlige informantene i aldersgruppen 60-70 år har tatt i bruk en ny form av *andre endringer av den lydlige formen på ord*, *presens av sterke verb*, *spesielle ordvalg* og *spørreord*. 40 prosent har tatt i bruk en ny form av *uttale av u som o* og *hunkjønn i ubestemt form entall*. Samtlige av de mannlige informantene har tatt i bruk en ny form av engelske låneord. I gjennomsnitt så har 29 prosent av mennene i aldersgruppen 60-70 år tatt i bruk en ny form eller et nytt ordvalg innenfor hver av de ulike språklige variablene.

Mennene i aldersgruppen 40-50 år holder også godt på de tradisjonelle formene og ordvalgene. Det er en økning innenfor noen av de språklige variablene, men også en nedgang i noen av dem. Mennene i denne aldersgruppen har beholdt den tradisjonelle formen av *presens av verbet «å ha»*, men de har også beholdt de tradisjonelle formene i variabelen *andre endringer av den lydlige formen på ord*. Den største økningen har vært innenfor de spesielle ordvalgene. Her har 60 prosent av mennene tatt i bruk nye former opp mot 20 prosent i den eldre aldersgruppen. Samtlige av de mannlige informantene i aldersgruppen 40-50 år har erstattet de engelske låneordene med nye ord.

Mennene i aldersgruppen 20-30 år har hatt en større økning i noen av variablene, men også nedganger. Mennene i denne aldersgruppen bruker den tradisjonelle formen av *presens av verbet «å ha»*, men de bruker også de tradisjonelle formene innenfor *presens av sterke verb*. Det har vært en nedgang i variablene spørreord og spesielle ordvalg, og den største nedgangen har vært innenfor de spesielle ordvalgene, en nedgang på 23 prosentpoeng. Den største økningen har vært innenfor variabelen *andre endringer av den lydlige formen på ord*. Her har samtlige av de mannlige informantene tatt i bruk en ny form, dette er en økning på 71 prosentpoeng. Samtlige av mennene har erstattet de engelske låneordene i denne aldersgruppen, men dette er noe som er felles med de andre aldersgruppene.

8.2.2 Kvinner

Kvinnene holder godt på de tradisjonelle formene og ordvalgene, men mennene er noe bedre. I gjennomsnitt så har 41 prosent av kvinnene innenfor hver språklige variabel tatt i bruk en ny form eller et nytt ordvalg. Det kommer frem at det er store variasjoner mellom de språklige variablene og at forskjellene mellom aldersgruppene er større. Det er en tydelig utvikling blant kvinnene og forskjellene mellom aldersgruppene er tydelige.

Kvinnene i aldersgruppen 60-70 år holder godt på dialekten, og det er denne gruppen som har holdt best på de tradisjonelle formene. Det er ingen kvinner i denne aldersgruppen som har tatt i bruk ord uten lenisering eller en ny form av presens av verbet «å ha». Kvinnene i aldersgruppen 60-70 år er de eneste som har tatt i bruk de tradisjonelle formene av de engelske låneordene. Kun 40 prosent av kvinnene i denne aldersgruppen har tatt i bruk nye former innenfor denne variabelen. Kvinnene i denne aldersgruppen holder veldig godt på dialekten og totalt så har 22 prosent av kvinnene i aldersgruppen 60-70 år tatt i bruk en ny form.

Kvinnene i aldersgruppen 40-50 år holder godt på dialekten, men det har startet en større språkendring. I denne aldersgruppen kan vi se at det enten er en stabil trend eller en økende trend. Ingen av variablene har hatt en synkende trend. Dette bekrefter at det er en stigende språkendringsprosess blant kvinnene. Innenfor denne aldersgruppen så er det kun variablene, *presens av sterke verb*, *presens av verbet «å ha»*, *spesielle ordvalg* og *spørreordene* som ikke har hatt en positiv utvikling. Dette er variabler som står uendret mellom de to nevnte aldersgruppene. 40 prosent av kvinnen i denne aldersgruppen har tatt i bruk en ny form innenfor variabelen, *hunkjønn i ubestemt form entall*. 60 prosent av kvinnene har tatt i bruk en ny uttale av *u* som *o*, og 80 prosent har tatt i bruk en ny form av, *andre endringer av den lydlige formen på ord*. Den sistnevnte har økt med 40 prosent. De engelske låneordene har derimot økt, og alle de kvinnelige informantene i denne aldersgruppen har erstattet engelske låneord med nye norske ord. Dette er en stor økning i forhold til kvinnene i aldersgruppen over. Totalt så har 40 prosent av kvinnen i aldersgruppen 40-50 år tatt i bruk en ny form, dette er en økning på 18 prosent fra aldersgruppen 60-70 år.

I aldersgruppen 20-30 år, kan vi se at kvinnene tar i bruk en ny form i mye større grad enn de eldre kvinnene. To av variablene har være stabile og ingen har hatt synkende trend. Det er kun variablene *presens av verbet «å ha»* og *andre endringer av den lydlige formen på ord*, som ikke har hatt en positiv utvikling. Dette er to variabler som står likt i forhold til generasjonen over. Alle de språklige variablene har hatt en stigende språkutvikling innenfor denne

aldersgruppen. Det er *de spesielle ordvalgene* som har økt mest. Dette er en variabel som har hatt en økning på 49 prosentpoeng. 38 prosent av kvinnen har tatt i bruk nye former innenfor *presens av sterke verb, spørreord og lenisering*. Alle disse variablene har hatt en økning på 18 prosentpoeng. 50 prosent har tatt i bruk en ny form innenfor *hunkjønnord i ubestemt form entall*, en økning på 10 prosentpoeng. *Uttalen av u som o* har også hatt en stor økning. Her har 88 prosent av kvinnene tatt i bruk en ny uttale, her har vi en økning på 28 prosentpoeng. På lik linje med generasjonen over så har alle kvinnene innenfor denne aldersgruppen erstattet de engelske låneordene med ny norske ord. Totalt så har 56 prosent av kvinnen innenfor denne aldersgruppen tatt i bruk en ny form, en ny uttale eller et nytt ordvalg. Vi kan se at det er en stigende trend blant kvinnene.

8.2.3 Språkendring

Språkforskjellene er ikke så store mellom kjønnene. Mellom menn og kvinner så skiller det i gjennomsnitt kun 7 prosentpoeng innenfor hver av de språklige variablene. I gjennomsnitt så har 34 prosent av mennene tatt i bruk en ny form innenfor hver variabel opp mot 41 prosent av kvinnene. Forskjellene er desto større mellom aldersgruppene, og kvinnene i aldersgruppen 20-30 år er de som holder dårligst på de tradisjonelle formene. Noen av variablene har liten forskjell mellom kjønnene, mens andre har store forskjeller. Det er i hovedsak i generasjonsskiftet mellom 40-50 år og 20-30 år og at de største endringene mellom kjønnene har startet og dette er bakgrunnen for forskjellene mellom kjønnene.

8.2.3.1 «Likestilte» variabler

Ved flere av de språklige variablene er det liten forskjell mellom menn og kvinner. Ved *presens av verbet «å ha»* er det selvsagt ingen forskjell, for her er det ingen endring, ingen av informantene har tatt i bruk en ny form.

Presens av sterke verb er en språklig variabel som holder seg godt på tvers av kjønnene. Det er mennene som har holdt best på de tradisjonelle formene. Det skiller kun 4 prosentpoeng mellom kjønnene, og det er kvinnene i aldersgruppen 20-30 år som er ansvarlige for denne forskjellen. De samme resultatene dukker opp innenfor spørreordene. Spørreordene har også holdt seg godt, og forskjellene er små. Igjen er det mennene som holder best på de tradisjonelle formene, og også innenfor denne variabelen skiller det 4 prosentpoeng. Kvinnene

i aldersgruppen 20-30 år er bakgrunnen for forskjellene også i denne variabelen. Disse tre variablene kan sees som mer eller mindre likestilte mellom kjønnene.

3.2.3.2 Språklige variabler med mindre forskjeller

Lenisering, hunkjønnsord i ubestemt form entall og engelske låneord er variabler med mindre forskjeller. Hunkjønnsordene er den variabelen som har minst forskjeller mellom kjønnene av de tre som nevnes her. Hunkjønnsordene har en forskjell på 8 prosentpoeng, og denne gangen er det, litt uventet, kvinnene som holder best på de tradisjonelle formene: 39 prosent av kvinnene har minst én ny form, mot 47 prosent av mennene. Det har vært en jevn økning innenfor begge kjønn, og ingen av kjønnene skiller seg ut med noen drastiske økninger.

Engelske låneord er også en variabel der kvinnene holder best på de tradisjonelle ordvalgene. Alle mennene hadde erstattet de engelske låneordene med nye norske ord mot 83 prosent av kvinnene. Det var i hovedsak mennene som kom hjem etter et lengre opphold i Amerika, men ordene som kom inn i dialekten var hverdagslige ord som kanskje oftere ble brukt av kvinnene. Det var for eksempel ord som *garbis*, *sinke*, *rogga*, *vorje* og *jomper*. Dette er ord som ofte blir knyttet til husarbeid og kanskje kan dette være én av grunnene til at kvinnene holder bedre på de engelske låneordene. Endringene var allerede godt i gang innenfor aldersgruppen 60–70 år og har siden den tid økt til et maksimum. Etter denne generasjonen har alle informantene tatt i bruk alternative norske ord, uavhengig av kjønn. Det viser seg at dette er en variabel som har vært utsatt for endring over lang tid, og at resultatet på 100 prosent norske ord er kommet for å bli.

Lenisering er en variabel der de tradisjonelle formene holder seg godt. Det er en differanse på 10 prosentpoeng mellom kjønnene. Det er mennene som holder best på de tradisjonelle formene og utviklingen har vært stabil mellom generasjonene. Kun 12 prosent av mennene har tatt i bruk ordformer uten lenisering. Kvinnene hadde samme utvikling som mennene, men det ble en økning fra aldersgruppen 40-50 år til 20-30 år og kvinnene i aldersgruppen 20-30 år er de som har tatt i bruk flest ordformer uten lenisering. Totalt så har 22 prosent av kvinnen tatt i bruk ordformer uten lenisering og det kvinner i aldersgruppen 20-30 år som danner forskjellen mellom kjønnene.

8.2.3.3 Språklige variabler med store forskjeller

I noen av variablene kan vi se at det er store forskjeller mellom menn og kvinner. Det er spesielt variabelen *andre endringer av den lydlige formen på ord* som viser en betydelig forskjell. Her har 72 prosent av kvinnene tatt i bruk en ny form mot bare 35 prosent av mennene. Dette gir forskjell på 37 prosentpoeng. Det er tydelig at kvinnene er i ferd med å erstatte de tradisjonelle formene innenfor denne variabelen ved å velge mer standardnære former, men denne variabelen utmerker seg på andre punkter også. Spesielt for denne variabelen er at mennene har gått fra 0 til 100 prosent fra én generasjon til en annen og det viser seg at alle mennene i aldersgruppen 20–30 år har tatt i bruk en ny form av ett eller flere ord. Blant kvinnene har trenden vært en annen. Her har det vært en jevn økning i antall informanter med minst én ny form. På linje med mennene har alle kvinnene i aldersgruppen 20-30 år tatt i bruk minst én ny form. Alle informantene i aldersgruppen 20-30 år, uavhengig av kjønn, har tatt i bruk minst én ny form innenfor denne variabelen. Dette er en språklig variabel som har vært utsatt for store endringer og disse endringene har skutt fart i nyere tid.

En annen variabel som har store forskjeller mellom kjønnene er variabelen *uttale av u som o*. Her har 67 prosent av kvinnene og 41 prosent av mennene tatt i bruk en ny form, dette er en forskjell på 26 prosentpoeng. I denne variabelen har det vært en jevn stigning hos kvinnene, mens det hos mennene har vært svingninger. Økningen mellom aldersgruppene 40-50 år og 20-30 år har vært høy og da spesielt hos mennene. Dette er en variabel som er utsatt for store språkendringer når det kommer til kjønn. Utviklingen hadde startet allerede i aldersgruppen 60-70 år, og siden den gang har det vært en stabil økning. Det viser seg at dette er et truet språktrekk hos begge kjønn. Utviklingen vil føre til en utjevning av forskjellene i tiden fremover, men denne utviklingen vil ta lengre tid enn variabelen som står beskrevet over.

8.3 Språkendringer med arbeid som sosial variabel

Arbeid er en viktig del av livet. Det er en sosial arena der man er i kontakt med andre mennesker. Enkelte arbeidsgrupper jobber eller er i kontakt med mennesker fra hele verden, mens andre arbeidsgrupper er lokalt eller individuelt orienterte. Det er stor variasjon når det gjelder arbeid, og det er en ytre faktor som kan ha stor påvirkning på det enkelte individ. Det er ikke bare dialekt og språk som kan påvirkes på en arbeidsplass, men også andre elementer som mote, helse, status og livskvalitet.

I min undersøkelse har jeg valgt å plassere informantene i ulike yrkesgrupper etter hvilken næringskjede de tilhører: primærnæringene, sekundærnæringene eller tertiærnæringene. Disse næringene har jeg valgt å kalle yrkesgrupper. Noen av mine informanter står i dag uten arbeid fordi de er permittert eller ikke har fått arbeid, og disse har havnet i gruppen arbeidsledige. Grunnen til at jeg bruker disse generelle betegnelsene, er fordi variasjonen innenfor yrker og arbeidssted var stor blant mine informanter. Informantene mine har blitt plassert i den yrkesgruppen de tilhører uavhengig av kjønn eller alder. Tabellen nedenfor gir en god oversikt over hva slags yrkesgrupper som har hatt de største språkendringene. De som arbeider i primærnæringene, arbeider og driver med gårdsbruk. Alcoa som produserer aluminium, og Aludyne som produserer bildeler, er to store fabrikker som har skapt mange arbeidsplasser i kommunen. De informantene som arbeider ved disse fabrikkene, har gått inn under sekundærnæringene. De fleste av mine informanter arbeider innenfor tertiærnæringene og arbeider enten som lærer, barnehagelærer, butikkmedarbeider, servitør, renholder, regnskapsfører, helsefagarbeider, sykepleier, flyvertinne eller frisør. Dette er i hovedsak serviceyrker som er i kontakt med mange mennesker. Tanken min var at informantene med disse arbeidsplassene hadde kommet lengst i en språkendringsprosess. Det er tre informanter som arbeider innenfor primærnæringene, elleve som arbeider innenfor sekundærnæringene, seksten som arbeider innenfor tertiærnæringene og fem arbeidsledige.

I tabell 40 fremstiller jeg resultatene fra undersøkelsen. Svarene blir presentert både med tall og prosent. Tallene viser hvor mange informanter som har tatt i bruk minst én ny form, mens prosenten viser andelen innenfor den yrkesgruppen. Tabellen viser hvor stor forskjell det er mellom de ulike yrkesgruppene innenfor den enkelte språklige variabel. Det er lett å se hvem som har hatt størst og minst språkendring. Den nederste linjen i tabellen viser en gjennomsnittsprosent over språkendringsprosessen innenfor den enkelte yrkesgruppen. Vi kan se tydelige forskjeller mellom de ulike yrkesgruppene. De som er arbeidsledige og de som arbeider innenfor primærnæringene, holder best på de tradisjonelle formene.

<i>Variabel</i>	Arbeidsnæringene <i>Antall informanter</i>	Primær (3)	Sekundær (11)	Tertiær (16)	Arbeidsledige (5)
<i>Lenisering /p,t,k/ til /b,d,g/</i>	Antall	0	4	2	0
	<i>Prosent</i>	<i>0 %</i>	<i>36 %</i>	<i>13 %</i>	<i>0 %</i>

<i>Utale av u som o</i>	Antall	1	6	9	3
	<i>Prosent</i>	33 %	56 %	57 %	60 %
<i>Andre endringer av den lydlige formen på ord</i>	Antall	0	6	12	1
	<i>Prosent</i>	0 %	56 %	75 %	20 %
<i>Presens av sterke verb</i>	Antall	0	0	7	1
	<i>Prosent</i>	0 %	0 %	44 %	20 %
<i>Presens av verbet «å ha»</i>	Antall	0	0	0	0
	<i>Prosent</i>	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	Antall	1	4	8	2
	<i>Prosent</i>	33 %	36 %	50 %	40 %
<i>Engelske låneord</i>	Antall	3	10	16	3
	<i>Prosent</i>	100 %	91 %	100 %	60 %
<i>Spesielle ordvalg</i>	Antall	0	1	11	0
	<i>Prosent</i>	0 %	9 %	69 %	0 %
<i>Spørreord</i>	Antall	0	3	5	1
	<i>Prosent</i>	0 %	27 %	31 %	20 %
Gjennomsnitt		19 %	35 %	40 %	20 %

Tabell 40: Språkendringer med arbeid som sosial variabel

8.3.1 Arbeid

Arbeid er en sosial faktor som i stor grad er med på å påvirke dialektene rundt om i hele landet, og Borhaug er ikke et unntak. På Borhaug har vi ikke et stort utvalg av ulike jobber, men Farsund kommune har mange arbeidsplasser og et større utvalg av yrker og jobbmuligheter. Konsekvensen av dette er at ungdommen får seg sommerjobb, og ofte får studenter jobb på Alcoa. På bakgrunn av dette er det mange i aldersgruppen 20–30 år som

arbeider innenfor industri eller butikk. Dette er også en faktor som er med på å trekke studenter tilbake til Farsund eller Borhaug. Resultatene viser tydelige forskjeller mellom de ulike yrkesgruppene og noen språklige variabler ser ut til å bli mer påvirket av arbeid enn andre.

8.3.1.1 Primærnæringene

Primærnæringene er en yrkesgruppe som er godt utbredt på Borhaug. Det er flere store gårder, bønder og fiskere. De som arbeider innenfor disse yrkene, har holdt godt på dialekten. Jeg har 3 informanter i denne yrkesgruppen, og det er én informant fra hver aldersgruppe. Det er kun i variablene *uttale av u som o*, *hunkjønnsord i ubestemt form entall* og *de engelske låneordene* der det er eksempler på nye former. Det er kun variabelen *engelske låneord* som har gitt 100 prosent utslag på ny form. De andre to nevnte variablene har et utslag på 33 prosent. De som arbeider innenfor primærnæringen, har holdt best på de tradisjonelle formene, og det virker som det er liten påvirkning utenfra på språket til dem som har denne typen arbeidsplass.

8.3.1.2 Sekundærnæringene

Det er totalt 11 som arbeider innenfor sekundærnæringene. Her finner vi større endringer enn hos dem som arbeider i primærnæringene. I gjennomsnitt har 35 prosent av informantene tatt i bruk én ny form. Det er kun i variablene *presens av sterke verb* og *presens av verbet «å ha»* at alle informantene har beholdt alle de tradisjonelle formene. De holder godt på *de spesielle ordvalgene*, og kun 9 prosent av informantene har tatt i bruk minst én ny form innenfor denne variabelen. 27 prosent har tatt i bruk minst én ny form av spørreordene, og 36 prosent har tatt i bruk ordformer uten lenisering, det samme gjelder for hunkjønnsord i ubestemt form entall. De største endringene finner vi i variablene *uttale av u som o*, *andre endringer av den lydige formen på ord* og *engelske låneord*. Her har over halvparten tatt i bruk nye former eller ordvalg. Det er de engelske låneordene som er mest utsatt innenfor denne yrkesgruppen, og 91 prosent av informantene har tatt i bruk minst én ny form. Innenfor denne yrkesgruppen er det tydelig at det er de fonologiske språktrekkene som er mest utsatt.

8.3.1.3 Tertiærnæringene

Resultatene viser at det er yrkesgruppene innenfor tertiærnæringene som oftest tar i bruk nye former. Her bruker i gjennomsnitt 40 prosent av informantene nye former innenfor de enkelte variablene. Tertiærnæringene er servicenæringer som dekker flere ulike typer arbeidsplasser, og de fleste arbeidsplassene går inn under denne gruppen. I min undersøkelse var det derfor mange som arbeidet innenfor disse yrkesgruppene. Det kom frem at de som arbeider innenfor disse yrkene, er påvirket språklig av omgivelsene i størst grad av alle yrkesgruppene. Her finner vi folk som arbeider med andre mennesker hver dag, med de samme menneskene hver dag eller som treffer nye mennesker hver dag. Vi har mange sykepleiere og helsefagarbeidere i kommunen. Disse arbeider tett på de eldste generasjonene, og resultatene viser at disse informantene var bedre til å holde på de tradisjonelle formene opp mot dem som arbeidet på Amfi kjøpesenter. Det var store forskjeller blant dem som arbeidet innenfor skole og barnehage. Her brukte de enten nye former på nesten alle ordene, eller så brukte de nesten kun tradisjonelle former eller ordvalg. Disse yrkesgruppene hadde de største individuelle og interne forskjellene.

De 16 som arbeider innenfor tertiærnæringene, er utsatt for påvirkning utenfra og er i daglig kontakt med andre mennesker. I gjennomsnitt har 40 prosent av dem som arbeider innenfor denne yrkesgruppen, tatt i bruk minst én ny form eller et nytt ordvalg innenfor de enkelte variablene. Det er kun variabelen *presens av verbet «å ha»* som står uten endring, som er felles på tvers av alle yrkesgruppene. Informantene som arbeider innenfor tertiærnæringene, holder godt på leniseringen. Kun 13 prosent av dem som arbeider innenfor denne yrkesgruppen har tatt i bruk en ny form. Spørreordene holder seg også godt, og kun 31 prosent har tatt i bruk en ny form. De andre undersøkte variablene scorer høyt, og da spesielt *andre endringer av den lydlig formen på ord, engelske låneord og spesielle ordvalg*. Innenfor disse tre variablene har over eller tilnærmet 70 prosent tatt i bruk minst én ny form eller ett nytt ordvalg. 50 prosent har tatt i bruk en ny form av hunkjønnsord i ubestemt for entall, og 57 prosent har tatt i bruk en ny form med *u* for tidligere *o*. Det er stor variasjon mellom de ulike språklige variablene, og det er tydelig at enkelte språktrekk er mer utsatt enn andre innenfor denne yrkesgruppen. Igjen ser det ut til at det er de variablene som gjelder fonologiske trekk som er mest utsatt.

8.3.1.4 Arbeidsledige

Det er 5 av mine informanter som i dag står uten arbeid. Grunnen til manglende arbeid er at de ikke har fått arbeid, er permittert på grunn av korona eller uføre. Selv om det var ulike grunner til mangel på arbeid, så var forskjellene innad i gruppen liten. Disse informantene holder godt på dialekten. Kun 20 prosent i gjennomsnitt av variablene har tatt i bruk minst én ny form eller ett nytt ordvalg. Det er en endring i nesten alle de undersøkte variablene, men endringene er små. Det er kun variablene *engelske låneord* og *uttale av u som o* som har fått et resultat på 60 prosent. Det er dermed de arbeidsledige som har holdt best på den utsatte variabelen *engelske låneord*. Variablene *lenisering*, *presens av verbet «å ha»* og *spesielle ordvalg* har ingen endring, og alle de som er arbeidsledige, bruker de tradisjonelle formene eller ordvalgene. Det er 40 prosent som har tatt i bruk en ny form av hunkjønnsord i ubestemt form entall. Innenfor denne gruppen er det noen forskjeller mellom variablene, men de aller fleste variablene lander ut med 20 prosent nye former.

8.3.2 Variabler med likhetstrekk på tvers av yrkesgruppene

Det er flere forskjeller mellom yrkesgruppene, men det finnes også likheter. Flere av de språklige variablene har liten differanse i resultatene mellom de ulike yrkesgruppene. Det er nevnt før, men presens av verbet «å ha» er uten endring i alle yrkesgruppene. En annen variabel som har tilnærmet like prosenter nye former, er hunkjønnsord i ubestemt form entall. Her er det tertiærnæringen som kommer ut med den høyeste prosenten, men variasjonen er liten. Én ny form har gitt utslag innenfor alle yrkesgruppene, og den største differansen er på 17 prosentpoeng. Dette er for eksempel formen *ei visa* som har fått den nye formen *ei vise* og *ei hølla* som har fått den nye formen *ei hylle*. Hunkjønnsord med a-endelse i ubestemt form entall er derfor et språktrekk som holder seg på et relativt likt nivå innenfor alle yrkesgruppene, og det kan se ut til at arbeid ikke har noe å si for utviklingen av denne variabelen. En annen variabel som har nokså likt utslag innenfor alle yrkesgruppene, er *uttale av u som o*. Selv om forskjellene er noe større her, så er det et fellestrekk at alle yrkesgruppene har positivt utslag på ny form. Det er igjen tertiærnæringene som kommer ut med høyest andel av informanter med ny form, og den største differansen mellom yrkesgruppene er på 27 prosentpoeng.

De engelske låneordene har vært utsatt for en stor språkendringsprosess, og det ser ut til at de arbeidsledige er best til å holde på de tradisjonelle ordene. Selv om det er en differanse på 40 prosentpoeng, kan vi sammenfatte et likhetstrekk mellom de ulike yrkesgruppene. Dette er en

variabel som slår høyt ut innenfor alle yrkesgruppene, og alle har et flertall av informanter som har tatt i bruk norske ord i stedet for de tradisjonelle engelske.

8.3.3 Variabler med forskjeller mellom yrkesgrupper

Det finnes også variabler med store forskjeller mellom yrkesgruppene, og den største forskjellen finner vi i variabelen *spesielle ordvalg*. Det er tydelig at ordvalget blir påvirket av hvilket arbeid du har, eller hvor du arbeider. Det er i hovedsak kun de som arbeider innenfor tertiærnæringene som har tatt i bruk nye ordvalg innenfor denne variabelen, og det er en differanse på 73 prosentpoeng til to yrkesgrupper som har 0 prosent (primærnæringene og arbeidsledige). Det kom frem i intervjuene at de som arbeider innenfor serviceyrker måtte tilpasse dialekten i mye større grad enn andre yrkesgrupper. Det er naturlig at det er de spesielle ordvalgene som må vike til fordel for mer standardnære former. De spesielle ordvalgene vi har på Borhaug, kan virke uforståelige og kompliserte for mange turister. I mange tilfeller må de også benytte engelsk i kommunikasjon med kunder. Vi kan derfor konkludere med at arbeid har mye å si for utviklingen av denne variabelen. Den samme tendensen går igjen i variabelen *andre endringer av den lydlige formen på ord*. Her er det også de som arbeider i tertiærnæringene som tar i bruk nye former (80 prosent), men forskjellen er at også et flertall av informantene som arbeider innenfor sekundærnæringen tar i bruk en ny form (56 prosent). Den største differansen mellom yrkesgruppene innenfor denne variabelen er på 80 prosentpoeng. Igjen er det uttalen og ordvalget som endrer seg, og det kan se ut til at dette er en variabel som er utsatt innenfor flere sosiale yrkesgrupper.

Presens av sterke verb er en variabel som har en total differanse på 47 prosentpoeng. Det kommer frem at det igjen er de som arbeider i tertiærnæringene som i størst grad tar i bruk nye former, og det viser seg at dette er den yrkesgruppen som er mest utsatt for ytre påvirkning når de er i kontakt med andre mennesker fra forskjellige steder. Leniseringen viser andre resultater. Her er det en forskjell fra de andre resultatene at det er de som arbeider i sekundærnæringene som lander ut med høyest prosent nye former. Her er differansen på 36 prosentpoeng. Leniseringen ser ut til å holde seg godt blant de fleste arbeiderne, men det er en utsatt variabel innenfor industrien.

8.3.4 Variabler med variasjoner mellom yrkesgrupper

Det er kun én variabel som har stor variasjon mellom alle yrkesgruppene, og det er variabelen spørreord. Dette er en variabel som har ulike resultater innenfor alle yrkesgruppene. De som arbeider i primærnæringene, har ivaretatt den tradisjonelle formen, mens tertiærnæringen har tatt i bruk en ny form, dette er et resultat som kan speiles i mange av de andre variablene.

8.3.4 Konsekvensene av språkendringene

De ytre påvirkningene fører til språkendringer, og dialektens særtrekk blir stadig utsatt for en ytre påvirkning. Mange av disse faktorene støter man på i arbeidslivet, og hvor man arbeider, kan ha mye å si for hvilket språk man bruker. Den yrkesgruppen som synes å være mest utsatt for endringer, er de som arbeider i tertiærnæringene, og da spesielt de som arbeider som kundebehandlere. Dette er et ikke særlig overraskende funn med tanke på de språk- og dialektmøtene denne yrkesgruppen opplever i det daglige.

I min undersøkelse kom det tydelig frem at arbeidsplassen har mye å si for språkutviklingen, og det viser seg at noen arbeidsplasser er mer utsatt enn andre. I mitt tilfelle var det tertiærnæringen som viste de største språkendringene. Informanter som er i daglig kontakt med ukjente mennesker eller som er utsatt for en ytre påvirkning i form av for eksempel studie, kan føre til en språkendring. Selv om tertiærnæringene lander ut med et gjennomsnitt mellom variablene på 40 prosent av informantene, så er sekundærnæringene også på god vei med å ta i bruk nye former. Mange av dem som arbeider innenfor industrien i utvalget mitt, har sjefsstillinger. Dette er stillinger som krever mye kontakt, både nasjonalt og internasjonalt. Teams og Zoom erstatter mye av den fysiske kontakten, og muligheten for å delta i møter og samtaler har økt. De som sitter i lederstillinger, er oftere i samtale og møter med mennesker på tvers av kommune- og landegrensene, og dette kan være faktorer som øker den ytre påvirkningen, for eksempel i form av prestisje. Det kom frem i min undersøkelse at de som hadde lederstillinger i industrien, snakket «penere» enn selve industriarbeideren.

Konsekvensene av dette er at dialekten stadig blir «penere» og at de spesielle trekkene ved dialekten kan forsvinne. Jeg skal komme nærmere inn på dette i delkapittel 8.4 nedenfor.

8.4 Språklige variabler og ord med ny form

Ordene jeg har valgt å undersøke, er ord som står sentralt i dialekten, ord som vi ofte bruker. Jeg velger å se nærmere på disse ordene slik at vi kan få en enda bedre oversikt over hvordan

dialekten utvikler seg, og hva slags ord som er på vei ut. Er det noen sammenheng mellom ordene som har fått ny form, og hva forteller dette om språkutviklingen?

Tabell 41 gir en oversikt over hvor mange forskjellige ord som har blitt undersøkt, og hvor mange av disse ordene som har fått ny form. Det ble i denne undersøkelsen undersøkt 56 forskjellige ord. Mange av ordene har beholdt sin tradisjonelle form, men 32 av ordene har fått en ny form eller blitt erstattet med andre ord. Det vil si at 58 prosent av de undersøkte ordene har fått ny form hos én eller flere informanter. At så mye som 42 prosent av de undersøkte ordene beholder sin tradisjonelle form blant samtlige informanter, forteller at enkelte språktrekk står veldig sterkt. Tabellen viser innenfor hvilke variabler ordene har endret seg minst og innenfor hvilke de har endret seg mest.

<i>Variabel</i>	Antall ord	Antall ord med ny form	Prosent, ord med ny form
<i>Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/</i>	6	3	50 %
<i>Utale av u til o</i>	9	7	78 %
<i>Andre endringer av den lydlig formen på ord</i>	9	7	78 %
<i>Presens av sterke verb</i>	7	2	29 %
<i>Presens av verbet «å ha»</i>	0	0	0 %
<i>Hunkjønn ubestemt form entall</i>	10	4	40 %
<i>Engelske låneord</i>	3	3	100 %
<i>Spesielle ordvalg</i>	3	3	100 %
<i>Spørreord</i>	8	3	38 %
TOTALT	55	32	58 %

Tabell 41: Ord med ny form blant de språklige variablene

8.4.1 Lenisering /p, t, k/ til /b, d, g/

I denne tabellen kan vi se at 50 prosent av de undersøkte ordene har fått ny form. Det gjelder *søde*, *sidde* og *besøge*. Det var ordene *søde* og *sidde* som gikk igjen i to av aldersgruppene, og det er disse ordene som står svakest innenfor de undersøkte ordene i denne språklige variabelen. De andre ordene som ble undersøkt og som var bevart i sin tradisjonelle form, er *kage*, *laube* og *bage*. Her kan vi se at lenisering av *t* til *d* er borte i de undersøkte ordene, og at dette var noe som gikk igjen i begge de aktuelle aldersgruppene. Dette resultatet viser at leniseringen av *t* til *d* står svakere enn *p/d* og *k/g* og kanskje så er det denne leniseringen som vil forsvinne ut av dialekten først. Kanskje har ordene *vede/vite* og *sjede/skittent* også fått en svakere posisjon i dialekten?

8.4.2 Uttale av *u* som *o*

Det ble undersøkt totalt 9 ord med uttale av *u* som *o*, og 7 av dem hadde fått en ny form, dette tilsvarer 78 prosent av de undersøkte ordene. Samtlige av de undersøkte egennavnene hadde fått ny form, i tillegg til *boss*, *frøkt* og *sonne*. Det ser ut til at det begynner å bli mer vanlig å uttale egennavnene slik de blir skrevet, og at det blir sett på som uhøflig å uttale et navn på dialekt. Alle egennavnene med unntak av *Farsonn* hadde fått en ny form innenfor alle aldersgruppene. Det ser ut til at det også begynner å bli mer vanlig å si *Farsunn* i istedenfor *Farsonn*, men at dette likevel er et egennavn som i stor grad har beholdt den tradisjonelle formen. Andre ord med denne uttalen holder seg, men det er en økning i nye former, og språkendringsprosessen ser ut til å gå fort.

8.4.3 Andre endringer av den lydlig formen på ord

Dette er en språklig variabel som på lik linje med uttale av *u* som *o* har fått et stort flertall av ord med ny form. Det ser ut til at det begynner å bli vanlig å gå over til nye former av ordene, og at former fra østlandsk talemål ser ut til å ta over, spesielt blant de yngste informantene. Et flertall av informantene hadde tatt i bruk en ny form av ordene *ståve*, *brølle* og *skrøyne*. Det samme viste seg også i ordene *håve* og *jøyne*, som hadde fått de nye formene *hode* og *gjemme*.

Børsta er også et ord som kan være et eksempel på dette, men dette ordet har en annen status i dialekten. Dette er et ord som har flere tradisjonelle former: *børsta*, *børstan*, *børsdagen*, *jebørsta* og *jebørstan*. Alle disse formene ble brukt, men i tillegg til disse hadde den nye formen *bursdagen* blitt tatt i bruk blant de yngste informantene. Dette ordet har flest tradisjonelle former i dialekten. Kanskje kan det være én av grunnene til at også den nye formen blir akseptert blant de yngste informantene.

Påse og *sjeva* var ord som fortsatt hadde beholdt sin tradisjonelle form på Borhaug. Noen av informantene poengterte at det heter *stompesjeva*, en form som ble brukt av flere informanter.

8.4.4 Presens av sterke verb

Presensformer av sterke verb har holdt seg godt, og kun 2 av totalt 7 ord har fått en ny form. Ordene *tege* og *fer* har fått de nye formene *tar* og *får/må*. *Fer* er et ord der den nye formen er i

bruk i alle aldersgruppene, mens *tege* kun har fått konkurranse av den nye formen *tar* i den yngste aldersgruppen. Ut ifra dette resultatet ser det ut til at de tradisjonelle presensformene av de fleste sterke verb vil holde seg godt i tiden fremover.

8.4.6 Hunkjønn ubestemt form entall

Det ble undersøkt mange ord innenfor denne variabelen: Hele 10 ord ble undersøkt, og totalt 4 av dem hadde fått en ny form. Dette viser at det kun er et lite fåtall av slike ord som har fått en ny form. Det var kun ett ord som gikk igjen i alle aldersgruppene, og det var ordet *ei visa*.

Dette substantivet hadde fått den nye formen *ei vise*. Dette er et ord som i utgangspunktet blir lite brukt, og det kan forklare at den har fått den bokmåslige formen *vise*.

Andre ord som gikk igjen, var *ei hølla*, *ei jenta* og *ei skoffa*. Alle disse ordene hadde fått en ny form: *ei hylle/ei hølle*, *ei jente* og *ei skoffe/ei skoffe*. Dette viser at det i noen tilfeller bare er a-endelsen som forsvinner, som i *ei hølle / ei skoffe*. I andre tilfeller har hele ordet fått en ny form i tillegg til e-endelse, *ei hylle / ei skoffe*

A-endelsen i hunkjønn ubestemt form entall ser ut til å forsvinne ord for ord, men borhaugdialekten vil trolig i lang tid fremover være et e/a-mål før det eventuelt blir et rent e-mål.

8.4.7 Engelske låneord

Engelske låneord er et kjennetegn for dialekten og spesielt ordet *tronken*. Dette er et engelsk låneord som kom inn i dialekten tidlig på 1960-tallet og er fremdeles godt bevart og mye brukt. *Tronken* er et ord man ikke finner i andre dialekter, og kun et fåtall av informantene brukte det vanlige norske ordet *bagasjerom*. Mange av ordene som kom inn i dialekten på 1960-tallet, ser ut til gradvis å forsvinne. I tillegg til *tronken* undersøkte jeg ordene *jomper/swetter* og *rågga*. Disse to ordene hadde stort sett blitt avløst av andre ord og ble kun brukt blant de eldste informantene. Dette betyr at alle de undersøkte ordene hadde fått nye former.

Det kom frem i min undersøkelse at det ennå finnes mange engelske låneord som stammer fra eldre tider, ord som ikke har kommet inn som slangord i nyere tid. Resultatet viser at Borhaug fremdeles er en dialekt med mange engelske ord og uttrykk.

8.4.8 Spesielle ordvalg

Her undersøkte jeg tre ord, og alle ordene hadde fått konkurranse fra nye ord. Ordet *ede / åde* var det ordet som hadde fått konkurranse blant alle aldersgruppene. Ordet som har holdt seg best, er *jårple*. Dette er et ord som er godt innarbeidet og som blir brukt blant alle aldersgruppene. *Jårple* stammer fra ordet *jordeple*, en form som blir brukt bl.a. på Jæren. De nye ordene i denne variabelen samsvarer med bokmål *spise*, *gråte* og *potet*.

8.4.9 Spørreord

Dette er også en variabel der ordene har flere tradisjonelle former som for eksempel ordene *hæne/korr* og *kåffår/kossen*. I denne variabelen har jeg undersøkt alle de 8 spørreordene. Det er kun 3 spørreord som har fått en ny form, mens resten har beholdt den tradisjonelle formen hos alle informantene. De spørreordene som blir mest brukt, er de som har fått ny form. Det var ordene *hæne*, *kåffår ein* og *kåti* som hadde fått de nye formene *vorr*, *vilken* og *når*. Vi kan se at de nye ordene går tilbake til bokmål, men når de tas i bruk i dialekten, får de skarre- r, f.ek.s /nåv/, et typisk trekk for Sørlandet.

8.5 Hva kommer språkendringene fra?

Det kan være flere faktorer som spiller inn ved en språkendring, og jeg vil forsøke å sette resultatene mine opp mot et teoretisk grunnlag for å se hvilke faktorer som er med på gi en språkendring i denne delen av landet. «I kapitlet om et første blick på det norske samfunnet, skriver Hårstad, Mæhlum og van Ommeren».

Rundt omkring i hele landet foregår det en type språklige endringsprosesser som gjerne omtales som dialektnivellering. Det vil si at dialektlandskapet «jamnes ut» på den måten at trekk som gjerne oppfattes som lokale, har en tendens til å bli erstattet av trekk som i større grad blir betraktet som regionale eller også nasjonale.

(Hårstad, Mæhlum, & van Ommeren, *Blick for språk*, 2021, s. 13).

8.5.1 Lenisering av /p, t, k/ til /b, d, g/

Lenisering er et språktrekk som er mest utbredt langs sørlandskysten, og det kan tenkes at dette språktrekket har kommet inn etter mye kontakt med Danmark. Mæhlum og Røyneland skriver at dette sørlandske trekket er i ferd med å vike for ordformer med de harde

konsonantene *p*, *t* og *k*, og dette er noe som skjer særlig i urbane strøk. Borhaug er i seg selv ikke et urbant strøk, men Farsund kan i større grad gå inn under denne definisjonen. Resultatet av dialektutviklingen i Farsund ser ut til å spre seg videre til andre små tettsteder i kommunen. Farsund er sentrum i kommunen, og det er i hovedsak her folk arbeider. Sørlandet generelt har blitt et populært sted og har stor turisme, og Borhaug tiltrekker seg også mange turister. Det kommer turister fra hele Norge og dialekter, møtes. Når ulike bygdedialekter møtes, kan det oppstå språklige problemer, og i slike situasjoner må ofte dialekten vike til fordel for mer standardnære former (bokmål). Etter hvert kan slike situasjoner være med på å påvirke en eventuell språkendring. Bløte konsonanter er et språktrekk som er nesten bare brukt på Sørlandet, og det kan ofte være slike ord som legges om i samtale med andre, og da spesielt i arbeidssituasjoner. Skjekkeland skriver at de ustemte plosivene strekker seg nedover fra Østlandet, og at de unge i Kristiansand kan bruke de ustemte plosivene uten at de vil møte «sanksjoner» eller «reaksjoner» utenfra, noe som også er tilfellet på Borhaug. Det har i stor grad blitt mye mer akseptert å ta inn former fra et oslobasert bokmål flere steder i landet. Borhaug er ikke et unntak til denne utviklingen, men det kan komme en reaksjon fra dem som er eldre enn deg i slike tilfeller.

8.5.2 Uttale av *u* som *o*

På Borhaug har vi en veksling mellom uttalen av *u* som *o*, men dette språktrekket begynner å la seg påvirke til fordel for en uttale som er lik bokmål. Dette er et språktrekk som blant de yngre kan virke for «harry» eller for «brei» og at de ønsker en «mykere» og «penere» dialekt. Det kan være lettere å bli «akseptert» i en studiesituasjon og ellers i sosiale møter med andre mennesker. Flere av de yngste informantene mine sa *buss* til fordel for den tradisjonelle formen *boss* og *sunn* til fordel for den tradisjonelle formen *sonn*. De mest utsatte formene innenfor denne språklige variabelen var egennavnene og de dialektiske formene ser ut til å være på vei ut. Standardtalemålet ser ut til å begynne å påvirke den yngste generasjonen på Borhaug og uttalen av *u* som *o* ansees å være «harry» og er derfor spesielt utsatt.

8.5.3 Andre endringer av den lydlig formen på ord

Når vi endrer den lydlig formen på ord gjør vi en vokalendring. Den tradisjonelle formen *ede* har lydrett fått formen *spise* og formen *jårple* har lydrett fått formen *potet* i dialekten. Disse

formene kan tenkes å være utsatt for en normalisering mot mer bokmålsnære former, men at disse formene foreløpig ikke ser ut til å ha fått stort gjennomslag på Borhaug.

8.5.4 Presens av sterke verb

Her kan vi trekke paralleller med variabel 3, det er ikke bare er lyden som endrer seg, men også grammatikken. I min undersøkelse kom det frem at de eldste sa *teige* og de yngre sa *tege*. I dette ordet kan man se at man har en diftongering. Her har vi også en innskuddsvokal som kalles for en svarabhaktivokal som ofte er vokalen *-e*. Vi kan se at dette også er noe som gjelder for de undersøkte ordene *jænge* og *stænne*. Innskuddsvokalen kommer fra norrønt og ble dannet av de norrøne ordene som endte på konsonant+-r og disse ordene fikk en innskuddsvokal når r-en falt bort. Det er ikke bare innskuddsvokal som kommer frem i presens av sterke verb, vi kan også se at det er et vokalskifte. På Borhaug kan vi se at alle verbene med unntak av «får/fer» har bortfall av endelsen *-r* som var der på norrønt. Dette er et språktrekk som gjelder både for substantiv i flertall og presens av sterke verb. Det er ikke bare bortfallet av r-endelsen i presens av sterke verb som kjennetegner dialekten. I de undersøkte ordene kan vi for eksempel se at verbet *sover* har de sistnevnte språkendingene, *søve* (uten r-endelse).

8.5.5 Presens av verbet «å ha».

Denne språklige variabelen har et vokalskifte og ingen r-endelse på lik linje med de sterke verbene. Presensformen av verbet *ha*, som er *he* eller *hi*, er et språktrekk som viser seg å være stabilt i dialekten.

8.5.6 Hunkjønn ubestemt form entall

Endelsen i ubestemt form entall av svake hunkjønnord varierer i norske dialekter mellom den opprinnelige norrøne *-a* og den reduserte *-e* og dessuten nullending i dialekter med apokope. På Sørlandet er det vanlig at hunkjønnordene i ubestemt form entall ender på *-e*. Sørlandet er derfor definert som et område med e-mål, men det finnes noen steder der det er *a*-endelse i ubestemt form entall av hunkjønnord. Borhaug er ei bygd der *a*-endelsen dominerer i ubestemt form entall, et målmerke som ser ut til å være i ferd med å bli overkjørt av den mer vanlige *e*-endelsen. Foreløpig kan vi definere dialekten på Borhaug som et e/a mål, men det

kan se ut til at det til slutt vil bli et rent e-mål. Både e- og a-endelse blir brukt. Østnorsk er et talemål som gradvis overtar for dialektene langs kysten, og flere steder på Sørlandet kan vi se at østnorske former har tatt over de tradisjonelle språktrekkene. Hunkjønn i ubestemt for entall følger et tradisjonelt bøyningssystem der vokalen *a* dominerer. Substantivet *ei jente* bøyes tradisjonelt slik: *ei jenta – jenta – jente – jentan*. En slik bøyning blir ansett som den tradisjonelle måten å bøye substantiv på Borhaug i dag. Et utradisjonelt bøyningssystem som med tiden ser ut til å ta over, har endelsene *-e, -a, -e, -ene*.

8.5.7 Engelske låneord

Det er stor leksikalsk variasjon i de norske dialektene der f.eks. ord som er like kan ha ulike betydninger. Det kan være arveord og spesielle dialektord som kan være vanskelig å oversette for utenforstående. De leksikalske innovasjonene som har kommet inn i form av nye ord, nye uttrykk eller nye bruksområder kan ha viktige sosiale funksjoner. Den leksikalske variasjonen kan være viktig for identitet og gruppedannelse som for eksempel i fagspråk og ungdomsmiljøer. Disse leksikalske forskjellene er viktige for variasjonen mellom dialektene. Det norske språket er stadig i endring, og teknologien har ført til at språket har fått en mengde nye ord, for eksempel engelske låneord. Engelske låneord kom tidlig inn i det norske språket, og så tidlig som på 1800-tallet kunne man se at det kom inn flere nye ord ifølge Eskil Hanssen (Hanssen, 2014). Sjøfolk og arbeidere fra Amerika og England tok med seg flere ord fra ulike land inn i det norske språket. Noen av disse ordene har blitt foreldet mens andre er bevart. Mange engelske låneord har kommet inn i språket for så å erstatte det opprinnelige norske ordet, og slike ord har blitt allemannseie og brukes over hele landet. På Borhaug har flere av de engelske ordene kommet inn i dialekten på grunn av arbeid i Amerika blant lokalbefolkningen. Ordene som kom inn i dialekten, var hverdagslige ord som ble brukt i dagligtalen og som kom inn i dialekten «tilfeldig» etter hjemkomsten fra Amerika. Disse ordene har blitt vanlige på Lista og blir i dag brukt som dialektord. Disse engelske ordene har kun tilknytning til Lista og blir ikke brukt andre steder rundt om i landet. Mange av disse ordene ser ut til å forsvinne i dag, samtidig som det kommer nye internasjonale ord inn i språket. Andre engelske ord som har kommet inn i språket, har kommet inn av en hensikt, som for eksempel slangord og sentrale ord for ny teknologi. Disse ordene kan ikke sammenlignes med dem vi bruker på Borhaug. Mange av de lokale engelske ordene er blitt bevart, men mange er også på vei ut.

8.5.8 Spesielle ordvalg

I motsetning til det som kan være tilfelle i andre dialekter, er ikke ordene på Borhaug helt uforståelige for turister og utenforstående, men det finnes enkelte ord som kan være vanskelige, som for eksempel *glåb* (når du handler, men tar varene bort rett før du skal betale), *kjårle* (gryter, tallerkener, glass), *hev* (flink, grei), *haije* (stryke) og *hyste* (kaste). Vi har også ord som bærer preg av ei virkelig «brei» dialekt som for eksempel *sårkolade* /sårkola:de/, ord som virkelig avviker fra det vanlige standardspråket på Østlandet. I noen tilfeller finnes flere varianter av samme ord, men de kan ha ulik betydning etter hvor man befinner seg, for eksempel *løye*. På Borhaug betyr *løye stilne*, mens i Rogaland betyr det *gøy*. I alle dialekter finner du spesielle ordvalg, noen lettere å forstå enn andre. Leksikaliseringen kan være med på å beholde, men også lage spesielle ordvalg i dialekten. Vi lager nye ord, og sammensetningen av ordene har en annen betydning enn hva leddene i sammensetningen tilsier, for eksempel *øsekar* (en stor skje). I min undersøkelse så hadde alle de undersøkte ordene fått en ny form som samsvarte med standardmålet og det kan se ut til at de spesielle ordvalgene er utsatt for en normalisering mot mer bokmålsnære former.

8.5.9 Spørreord

Spørreordene på Borhaug kan også sees som leksikalsk variasjon. Dette er spørreord som avviker fra de normale reglene for utviklingen av norrønt *hv-*. På Borhaug ser det ut til at *hv-* er blitt erstattet med *k-* i spørreordene *kå*, *kæ/kε*, *hæ/hε*. Dialektene på Sørlandet har i utgangspunktet erstattet *hv* med [v] noe som er veldig forskjellig til formene vi bruker. Det finnes også andre ord med *hv-*lyden og her erstatter vi *hv* i hovedsak med [kv] noe som også viker fra det tradisjonelle for Sørlandet, [v] (Hanssen, 2014, s. 79). På Borhaug sier vi *kval*, *kvide* og *kvile*, men vi bruke *v-* i noen tilfeller. Spørreordene har flere varianter enn hva som er normalen i andre dialekter. Dette kan være en grunn til at vi har stor variasjon mellom spørreordene. Resultatene viser at det er en begynnende overgang til spørreord som begynner på *v-*, og det er ikke usannsynlig at denne fremlyden gradvis vil erstatte *kv-* i andre ord. Spørreordene ser i stor grad ut til å beholde de tradisjonelle formene *kå*, *kæ/kε*, *hæ/hε*.

8.6 Samsvarer resultatene med forventningene?

Det viser seg at flere av mine forventninger stemmer overens med resultatene som har kommet frem i denne undersøkelsen. Min oppfatning av dialekten før jeg startet med denne

undersøkelsen, var at den holder seg godt, er stabil og ivaretatt. Jeg hadde en forventning om at det ville være en begynnende språkendring der språkendringsprosessen går sakte mellom generasjonene. Mine resultater viser at det har startet en liten språkendring, og at de informantene som tar i bruk nye form, gjerne tar i bruk nye former innenfor flere av de undersøkte språklige variablene. Dette er en tendens som dominerer i aldersgruppen 20–30 år. Mellom aldersgruppene var det en stigende trend, og denne trenden var større enn hva jeg hadde forventet, spesielt økningen i bruk av nye former fra aldersgruppen 40–50 år til 20–30 år.

Forskjellene mellom kjønnene stemte overens med mine forventninger. Totalt sett var forskjellen mellom kjønnene liten, og det var kun i aldersgruppen 20–30 år at det var stor forskjell mellom kvinner og menn. Resultatet innenfor aldersgruppen 20–30 år viser en mye større forskjell enn hva jeg hadde forestilt meg. Når det gjelder yrkesgruppe, hadde jeg forventninger om at dette var en ytre faktor som påvirket dialekten. Jeg hadde ingen konkrete forventninger om hvilke yrkesgrupper som skulle utmerke seg, men resultatene viser at folk som tilhører yrker som har mye sosial kontakt og som ofte er i kontakt med ulike mennesker, bruker ord med ny form i større grad enn folk som har selvstendige arbeidsoppgaver eller som arbeider mye alene. Det kom tydelig frem i undersøkelsen hvilke yrkesgrupper som utmerket seg. Det viser seg at de som arbeider innenfor tertiærnæringene i mye større grad bruker nye former motsatt de som arbeider i primærnæringene. En av forventningene mine var at de fleste av de 55 ulike ordene som ble undersøkt, hadde bevart den tradisjonelle formen. I min undersøkelse hadde 58 prosent av ordene fått en ny form; dette er et resultat som var høyere enn forventet.

Oppsummert kan vi si at mange av mine forventninger stemmer overens med resultatene, men det har også vært språkendringer som har overrasket meg. At nesten halvparten av de undersøkte ordene hadde fått ny form hadde jeg ikke trodd. At spørreordene og presens av sterke verb skulle holde så godt på de tradisjonelle formene, var også overraskende. Jeg trodde på en liten endring, men her har over 90 prosent av de undersøkte ordene bevart sin tradisjonelle form. Over 80 prosent av ordene har bevart sin tradisjonelle form innenfor alle de språklige variablene med unntak av engelske låneord. Resultatene viser at dialekten er enda bedre bevart enn hva jeg hadde forventet. Likevel er antall informanter med nye former stigende mellom aldersgruppene, noe som viser en trend som går raskere enn hva jeg hadde forventet.

Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt dialekten på Borhaug. Jeg har drøftet resultatene opp mot problemstillingen min.

Hvilke dialektforskjeller er det mellom aldersgruppene på Borhaug, og hva kan årsakene til disse forskjellene være?

For å finne et svar på problemstillingen har jeg intervjuet 35 informanter innenfor tre forskjellige aldersgrupper. Jeg har gjennom oppgaven hatt et fokus på forskjellene mellom aldersgruppene og drøftet disse forskjellene i forhold til andre sosiale variabler som kan ha betydning for utviklingen av dialekten.

Jeg har funnet ut at det er dialektforskjeller mellom aldersgruppene på Borhaug, og at utviklingen mellom generasjonene har vært jevn. Jeg hadde en forventning om at det var aldersgruppen 20–30 år som hadde hatt størst utvikling, en forventning som ble bekreftet gjennom resultatene av min undersøkelse. Alle de undersøkte språklige variablene med unntak av *presens av verbet «å ha»* og *lenisering* viste en begynnende språkendring allerede i aldersgruppen 60–70 år. Utviklingen har i de fleste tilfellene vært stigende fra aldersgruppen 60–70 år til 40–50 år, men det finnes noen variabler uten endring. Det som er interessant og litt uventet, er at det har vært en viss nedgang i bruken av de nye formene i noen av variablene fra aldersgruppen 40–50 år til 20–30 år. Det betyr at noen av de språklige trekkene har styrket seg og står sterkere i dialekten hos de yngste i dag enn i generasjonen over. Jeg vil ut fra disse resultatene konkludere med at det er forskjeller mellom aldersgruppene, og at det har vært en jevn stigende trend, men at utviklingen ser ut til å bli mer variabel i tiden fremover. Det er spesielt de fonologiske variablene som har endret seg, de som gjelder visse dialektale uttaleformer av ord, som har en form som er spesiell for dialekten og som kjennetegner borhaugdialekten. Slike ord er spesielt utsatt for endring i den yngste generasjonen, og en rimelig hypotese er at disse endringene skjer på bakgrunn av de sosiale situasjonene språkbrukerne opptrer i hver dag. De tilpasser seg i hverdagen på en annen måte og er spesielt integrert i den nye teknologiske hverdagen, i studier og andre aktiviteter utenfor hjembygda. Det er blitt mer populært å reise, og det er viktig å gjøre seg forstått. På denne bakgrunnen ser det ut til at borhaugdialekten vil få enda flere nye former i fremtiden. Flere av de tradisjonelle

lokale ordformene vil trolig være å høre i dialekten i lang tid fremover, men det virker sannsynlig at de fremtidige generasjonene vil ta i bruk stadig flere nye former.

Jeg har i tillegg til endringene mellom aldersgruppene sett på forskjellen mellom menn og kvinner i de ulike aldersgruppene. Jeg har avdekket forskjeller mellom kjønnene, og det viser seg at kvinner bruker nye former i større grad enn menn. Det er kvinnene i aldersgruppen 20–30 år som viser de største endringene. Konklusjonen er at kjønn har noe å si for språkutviklingen, og at kvinner tilpasser seg språket i storsamfunnet raskere enn menn. Det er også flest kvinner som arbeider innenfor tertiærnæringene, de næringene der flest informanter hadde nye former. Arbeid er derfor også en variabel som ser ut til å ha påvirkning på språket. De som arbeider innenfor tertiærnæringene, er i kontakt med mennesker med ulik bakgrunn hver dag og har et større behov for å gjøre seg forstått enn dem som f.eks. arbeider i primærnæringene. Konklusjonen er derfor at de fonologiske trekkene ved dialekten er mest utsatt, og at de ulike sosiale rollene som vi mennesker utsettes for hver dag er med på å gjøre dialekten «penere». Det kan handle om prestisje, arbeid, venner, familie, utdanning og sosiale nettverk. Dette kan være eksempler på ytre påvirkning som er med på å gi dialekten nye former.

Dialekten er i stadig utvikling, det er forskjeller mellom aldersgruppene, og det ser ut til at disse forskjellene vil bli større med tiden. Både kjønn og arbeid er sosiale faktorer som er med på å påvirke språkendringene, som heller mer i retning av det østlandske talemålet, særlig talemålet i og rundt hovedstaden Oslo. Den økende kontakten med mennesker utenfra ser ut til å være den største pådriveren til dialektendringene på Borhaug.

Litteraturliste

- Akselberg, G. (1999). *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg.* . Bergen : Nordisk instututt, Universitetet i Bergen.
- Aksnes, M., & Økland, T. G. (2019, Januar 10). *Sosiale medier og nettkommunikasjon*. Hentet fra NDLA:
<https://ndla.no/nb/subject:18/topic:1:185340/topic:1:71188/resource:1:65735?filters=urn:filter:18569f4e-5901-472a-96a0-b06c09b201fb> [Lest februar 2021]
- Engan, O., & Tørdal, R. M. (2019, Januar 3). *Språk og identitet*. Hentet fra NDLA:
<https://ndla.no/nb/subject:19/topic:1:186558/topic:1:195019/resource:1:124547?filters=urn:filter:f4581340-52f1-435d-8f99-d5de4e123f70> [Lest februar 2021]
- Frestad, R. L. (1991). *Lydverket og formverket i Listamålet: utviklinga i dette hundreåret [Hovedfagsoppgave]*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Hanssen, E. (2014). *Dialekter i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Heradstveit, R. (2018). *Språkendringer på Lista [Masteroppgave]*. Bergen: Ruth Heradstveit.
- Hårstad, S., Mæhlum, B., & van Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Hårstad, S., Terje, L., & Brit, M. (2017). *Innganger til språkvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- IMDi. (2020, Januar 1). *Integreringen i Farsund kommune*. Hentet fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: <https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K4206/befolkning> [Lest oktober 2020]
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser*. Kristiansand: Høyskoleforlaget .
- Jakobsen, M. (2016, Juni 6). *Lister 3-alternativet er dødt!* Hentet fra nrk.no:
https://www.nrk.no/sorlandet/_-lister-3-alternativet-er-dodt_-1.12984190 [Lest november 2020]
- Kulbrandstad, L. A. (2005). *Språkets mønstre, grammatiske begreper og metoder*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Kværness. (2014). *Leve dialekten en språkreise*. Latvia: Cappelen Damm.
- Lister reiseliv. (2020, September 10). *KYSTSTIEN I FARSUND OG PÅ LISTA*. Hentet fra Visitsørlandet: <https://www.visitsorlandet.com/listings/kyststien-i-farsund-og-p%C3%A5-lista/174959/> [Lest oktober 2020]
- Listerregionen*. (2020). Hentet fra Sammenom: <https://www.sammenom.no/kommune/listerregionen/> [Lest oktober 2020]
- Løland, S. (2020, august 28). *Tre kommuner i Lister har nå under tre prosent ledighet*. Hentet fra Avisenagder: <https://www.avisenagder.no/tre-kommuner-i-lister-har-na-under-tre-prosent-ledighet/s/5-99-937243> [Lest september 2020]
- Mæhlum, B., & Røynealand, U. (2012). *Det norske dialektlandskap*. Latvia: Cappelen Damm akademisk.
- Mæhlum, B., Akseberg, G., Røynealand, U., & Sandøy, H. (2019). *Språkmøte*. Fagernes: Cappelen Damm.
- Nesse, A. (2013). *Innføring i norsk språkhistorie*. Latvia: Cappelen damm akademisk.
- Ringdal, S. (2017). *Det amerikanske Lista med 110 volt i huset*. Estland : Pax forlag.
- Simonsen, H. G. (2018, mai 24). *sosiolingvistikk*. Hentet fra snl.no: <https://snl.no/sosiolingvistikk> [Lest januar 2021]
- Skjekkeland, M. (2005). *Dialektar i Noreg*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skjekkeland, M. (2009). *Språk og samfunn i endring*. Oslo: Novus Forlag.
- Skjekkeland, M. (2019, Januar 30). *Endringar i norske dialektar i dag*. Hentet fra Store norske leksikon: https://snl.no/endingar_i_norske_dialektar_i_dag [februar 2021]
- Statistisk sentralbyrå. (2019, November 4). *Tettsteders befolkning og areal*. Hentet fra SSB: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/befteft/aar> [Lest september 2020]
- Statistk sentralbyrå. (2020, August 20). *Befolkning Farsund (Agder)*. Hentet fra SSB: <https://www.ssb.no/kommunefakta/farsund> [Lest oktober 2020]
- Thorsnæs, G. (2020, Juni 8). *Lista - halvøy i Farsund*. Hentet fra snl: https://snl.no/Lista_-_halv%C3%B8y_i_Farsund [Lest september 2020]
- Torp, A., & Vikør, L. S. (2003). *Hovududdrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Gyldendal.

Vaa, A. (2016). *Dialektboka*. Oslo: Spartacus.

Venås, K. (1991). *Mål og miljø: innføring i sociolingvistikk eller språksosiologi*. Oslo: Novus forlag.

Vere, N. (1993). *Listamålet I*. Flekkefjord: Eige Forlag.

Vere, N. (1994). *Listamålet II*. Flekkefjord: Eige Forlag.

VEDLEGG 1: Samtykkeskjema

Samtykkeskjema

Navn:

Fødselsår:

Jeg samtykker at Sabrina Miranda Gabrielsen kan bruke følgende informasjon og opplysninger i hennes hovedoppgave.

- Kjønn
- Alder (kun årstall)
- Utdanning
- Arbeid
- Sosial tilhørighet på fritiden *f.eks (fotball, korps, tur, kor og lignende)*

Jeg har frivillig deltatt i denne undersøkelsen, men kan når som helst trekke dette samtykke og trekke meg ut som informant i hennes oppgave. Sabrina vil da miste retten til å bruke mine opplysninger i hennes oppgave.

Signatur av informant

Signatur av intervjuer

Dato: _____